Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

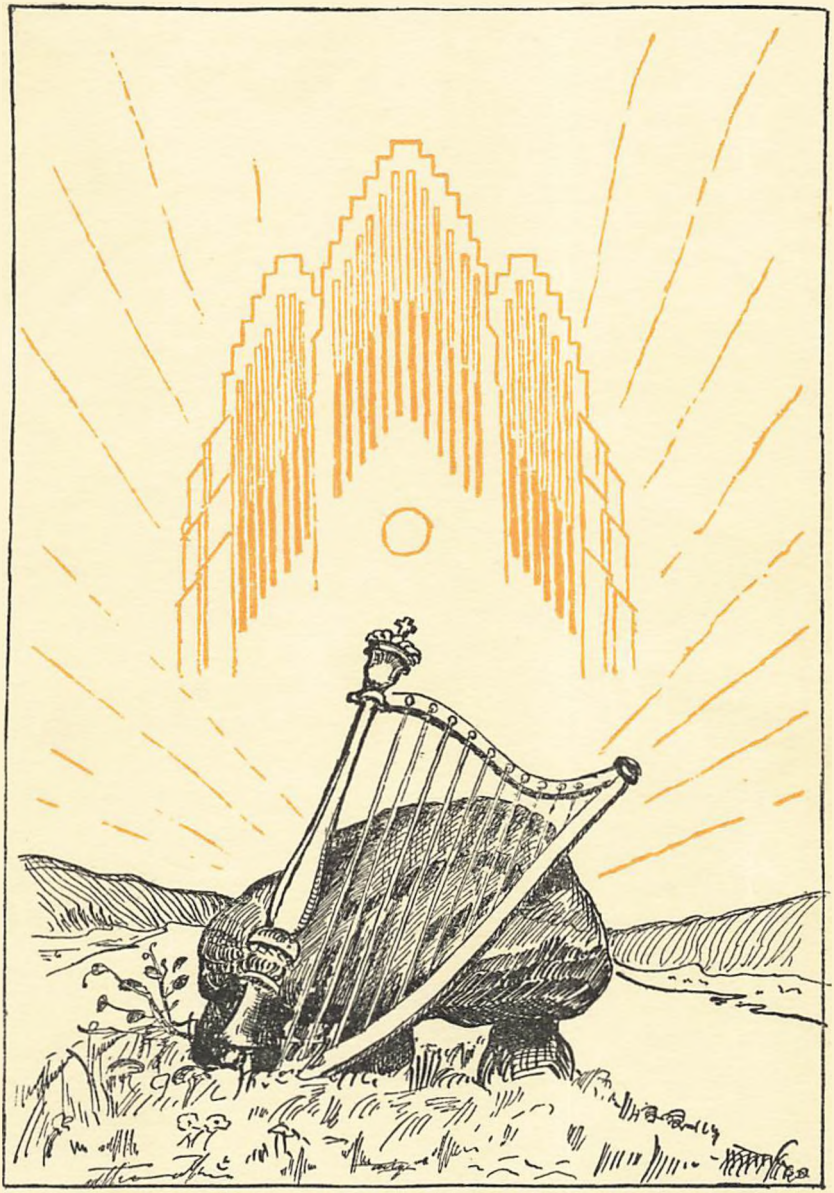

DANEBOD HØJSKOLE

1959

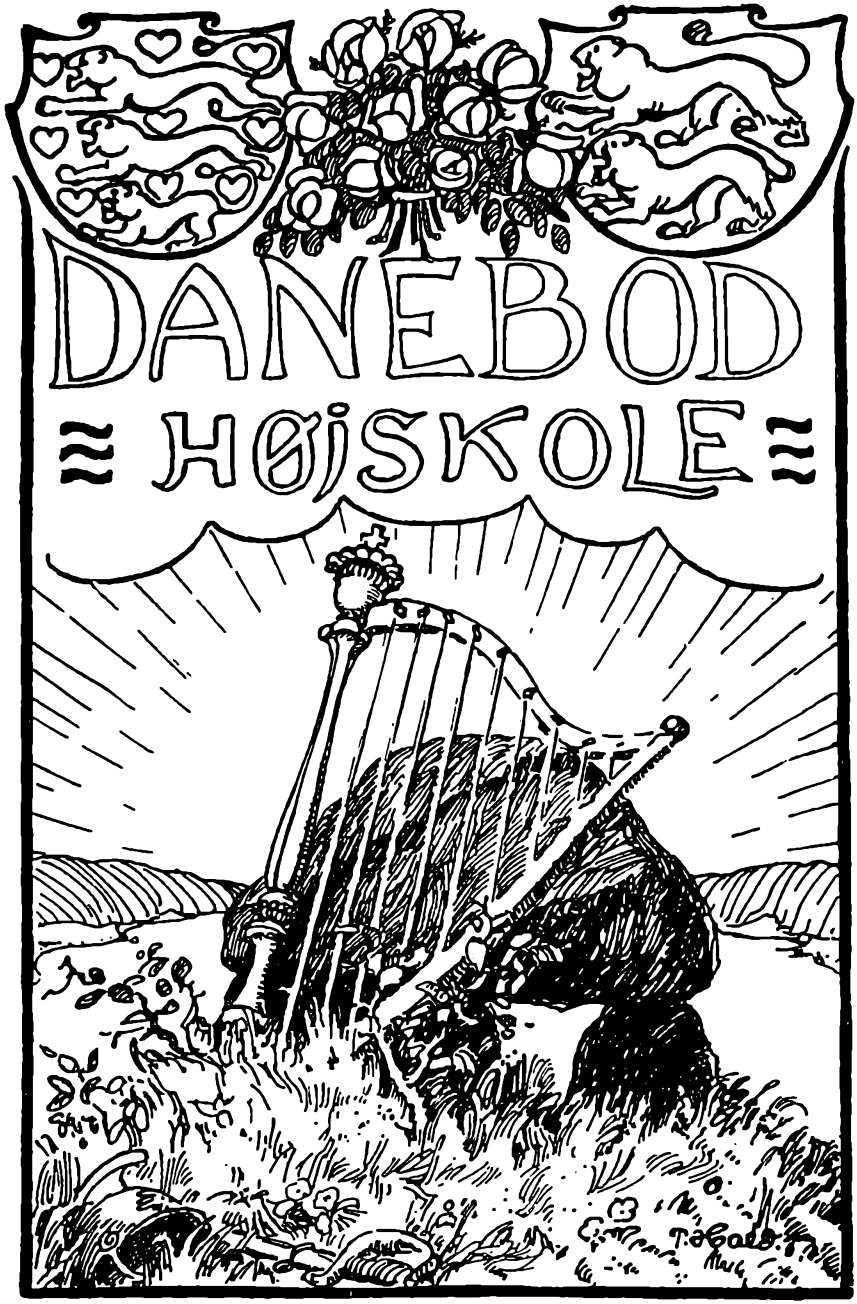

19 59

Trykt som manuskript.

KONRAD JØRGENSENS
BOGTRYKKERI-KOLDING

FREDE TERKELSEN

FREDE TERKELSEN

Det var et chok for gamle Danebodelever, da de gennem radio og aviser modtog meddelelsen om Terkelsens død den 22. december. Vi vidste, at Terkelsen var alvorligt syg, men til sin sidste hilsen i årsskriftet bevarede Terkelsen det lyssyn, eller måske snarere den vilje til at ville se lys, som var så stærk hos ham. Vi har fra en række gamle elever fået udtrykt deres vanskelighed ved at fatte, at Terkelsen ikke var mere, og vi har i det sidste år gang på gang selv måttet sande det. Døden fatter vi aldrig, men dog mindst jo mere den savnede har været præget af liv.

Terkelsen blev født den 23. februar 1894 i Ørre, nord for Herning, hvor hans far var præst. Terkelsen var den ældste i en børneflok på 6. Terkelsens mor, der sammen med Terkelsens søster nu bor i Herning, fortæller, hvordan den glæde over naturen, som alle Danebod-elever er blevet delagtiggjort i, allerede i de tidligste barneår prægede Frede. Blomster, biller, sommerfugle og sten samlede han med største iver. Også sorgen over tilsyneladende små ting nikker man genkendende til, når Terkelsens mor fortæller om hans utrøstelighed, da en bille i samlingen en dag ved et uheld blev ødelagt.

Den store Terkelsen-familie tilbragte sommerferierne skiftevis ved Vesterhavet og hos familie i Vrigsted, og Terkelsens fortrolighed med både det vestjydske og det østjydske er således ikke af ny dato.

Efter at have gået i en lille friskole i Rind, kom Terkelsen og hans bror Johannes (Ry) i mellemskole i Herning. De gik i klasse sammen og demonstrerede deres jydske rod ved at

fastholde ordene »e'tt« for »ikke« og »a« for »jeg«, skønt man ellers talte rigsdansk på skolen. På denne skole havde Terkelsen en lærer, der skrev stejlskrift, og at det satte sig varige spor, vil alle gamle elever vide!

På denne tid var Terkelsen som medlem af FDF under ledelse af en lærer på en Sønderjyllandstur, som han var stærkt optaget af. Indtrykket af sønderjydernes kamp mod undertrykkelsen blev yderligere forstærket under en cykeltur, pastor Terkelsen foretog med sine 3 halvvoksne drenge, og med privat indkvartering bl. a. i Dybbøl by.

Efter en vinters ophold på Askov Sløjdskole kom Terkelsen på Århus Katedralskole og kom en tid til at bo hos Morten Eskesen, den mand, der utrættelig havde vandret Nord- og Sydslesvig igennem og været med til at byde tyskheden trods ved at genoplive den gamle, danske folkesang. Senere boede Terkelsen hos sin kammerat Bent Moestrup, og der udviklede sig her et livsvarigt venskab.

I Århustiden var Terkelsen spejderfører og deltog bl. a. i en jamboree ved Kalø Vig. En af kammeraterne herfra, nu leder af Danmarks ferskvandsbiologiske Laboratorium, Kai Berg, erklærede mange år efter under et besøg på Danebod: »Det er egentlig din skyld, Frede ....« — i den grad havde Terkelsens optagethed af jagten på vandkalve og vårfluelarver sat ham i gang med det, der skulle blive hans livsværk.

Efter at have taget gammelsproglig studentereksamen var Terkelsen en vinter på Askov og ønskede derefter at aftjene sin værnepligt, før han tog fat på studierne. Det førte til kornetskole og — på grund af sikringsstyrkens indkaldelse under 1. verdenskrig — til 2 års militærtjeneste. Terkelsen har fortalt, hvordan han under den sløvende vagttjeneste ved grænsen holdt »højskole« med det indkaldte mandskab ved bl. a. at fortælle litteratur og Danmarkshistorie. Efter hjemsendelsen gik det løs med det teologiske studium. Terkelsens alsidighed også i disse år er omtalt i en selvstændig artikel. Der blev også tid til et ophold som januar-student på Ryslinge Højskole hos Alfred Povlsen. Efter embedseksamen 1919 gik turen til England på studieophold ved Ruskin college i Oxford

og Woodbrook ved Birmingham, hvor en række danske højskolefolk har studeret.

Så var Terkelsen parat til at tage fat på det arbejde, som gennem en årrække havde stået som det faste mål, højskolegerningen. Det blev hos Thomas Bredsdorff på Roskilde Højskole. Bredsdorff søgte en ugift, ung lærer, men overleveringen vil vide, at fru Terkelsen krævede at komme med, og brylluppet stod en månedstid før Terkelsen i november 1920 blev aktiv højskolemand. Terkelsen satte Bredsdorff meget højt som sin læremester. Det krav om ubetinget frihed i åndelige spørgsmål, som Bredsdorff kæmpede for, lå helt på linie med det syn, Terkelsen var vokset op i og havde tilegnet sig. Vi, der ikke har kendt Bredsdorff, må gang på gang i Terkelsens fine mindeartikel om sin læremester, blive slået af den lighed, det åndelige slægtskab, der præger dem.

Under en samtale med sin gode ven — og Askovkammerat — Uffe Grosen skal Terkelsen have erklæret, at da nu alle sønderjydske højskoler var optaget, kunne han egentlig have lyst til at tage et højskolearbejde op i Amerika. Det skulle gå anderledes. Allerede i 1921 spurgte bestyrelsen for Danebod, om Terkelsens kunne tænke sig at blive forstanderpar på skolen. Terkelsens mente, at de var for unge, men to år efter kom opfordringen igen, og nu slog de til.

»Fornuftige« folk hævdede ganske vist, at opgaven var håbløs, og kunne bl. a. henvise til, at sommerskolen 1923 havde været meget lille, men de folk, hvis råd Terkelsens lagde størst vægt på, bl. a. Terkelsens far, troede både på sagen og på det unge forstanderpar. Hvem der så rigtigt, skulle de følgende årtier til fulde bevise.

I sit åbningsmøde-foredrag den 4. november 1923 peger Terkelsen på det, der skal være grundlaget for arbejdet på Danebod: »at lukke op for alle de rige skatte, der ligger gemt i det at være *dansk* og i det at være *kristen* og hjælpe de unge til *i frihed* at tilegne sig denne rigdom«. 34 års elevhold vil skrive under på, at dette ikke var skrivebordsteori, men stedse blev omsat i virkelighed.

De første år på Danebod var præget af økonomisk krise i

Sønderjylland p. gr. af omstillingen til danske erhvervsforhold, men Terkelsens havde den glæde at se elevtallet vokse støt fra år til år. I løbet af nogle år var sommerskolen fuldt belagt, så der måtte indrettes flere elevværelser. Terkelsens har altid fremhævet nødvendigheden af en god lærerstab, men ingen kan dog være i tvivl om, hvem der har gjort Danebod til det, den er. En enkelt af medarbejderne skal nævnes her. Det er Terkelsens bror, Holger Terkelsen, som fra 1925 til 1930 var lærer ved skolen og i et fint samarbejde med Terkelsens var med til at præge skolen både indadtil og udadtil ved sit arbejde med sang og musik — herunder også et egnskor. Til ham og hans kone byggede Terkelsens den villa, de selv i 1957 flyttede ind i.

Der skulle komme nedgang i elevtallet under indtryk af 30'ernes krise, og alle sønderjydske skoler fik at mærke en frygt i »det gamle land« for at tage på skole i en landsdel, der var nabo til et nazistisk Tyskland. Men modgang tilskyndede kun Terkelsens til øget indsats. Den sag, de arbejdede for, var for stor til, at økonomiske vanskeligheder og nazistiske grænsetrusler måtte anfægte den, og kampen blev ført igennem til sejr.

Også i besættelsesårene blev kampen taget op. Der gik for Terkelsen en lige linie fra 1920'ernes og 1930'ernes til 1940'ernes kamp. I 1920'erne var kampen præget af Sønderjyllands økonomiske problemer, og »Landeværnet« oprettedes som modtræk mod tyskernes »Vogelgesang« i kampen om hjemstavnens jord. I 1930'erne arbejdede »Det unge Grænseværn« som samlet ungdomsfront mod de tyske krav om grænseflytning. I 1940'erne var der for Terkelsen ingen tvivl om hans plads i frihedsbevægelsen. Denne indsats medførte som bekendt, at Terkelsens måtte gå under jorden, og Danebods beslaglæggelse i efteråret 1944 medførte den eneste afbrydelse, der har været i skolearbejdet.

I efterkrigsårene skulle kampen føres videre, for nu gjaldt det Sydslesvig. Vi er mange, som gennem Terkelsens foredrag på skolen — eller ude i forsamlingshusene — er blevet klar over vort ansvar for Sydslesvig. Når en del folk mener, at

Sydslesvig-spørgsmålet som sådan først dukkede op i 1945, behøver man blot at henvise til »Dagbogen« i samtlige Danebod-årsskrifter for at dokumentere en levende forbindelse mellem Danebod og det danske arbejde i Sydslesvig. Terkelsen lagde ikke skjul på sin skuffelse over det officielle Danmarks holdning til Sydslesvig efter krigen, men det lå ikke for ham at give op. Utrættet fortsatte han, når lejlighed gaves, med at tale for den sag, der lå ham så stærkt på hjerte. I arbejdet for at rejse Jaruplund Højskole gik Terkelsen fuldt og helt ind, og det var ham en stor glæde, at det blev Jørgen Jessen, der fik overdraget pionerarbejdet som forstander. Aldrig blev der fra Sydslesvig kaldt forgæves på Terkelsen, og altid vendte han tilbage levende optaget af og strålende glad over det, der groede dernede.

Terkelsens glæde over naturen havde, som hele hans væsen, en evne til at fænge hos andre. Den var rodfæstet i en imponerende viden. Store kredse, der må henregnes til de såkaldte højskolefremmede, har frydet sig ved Terkelsens lederskab på fugle- eller svampeture. Om sidstnævnte brugte Terkelsen ofte det udtryk, at »en lidenskab var blevet til en videnskab«. En række sjældne fund med påfølgende redegørelser i fagtidsskrifter var baggrunden for, at Terkelsen i 1955 fik et stipendium fra Statens Videnskabsfond til studium af storsvampe i Grønland.

Samme arbejdsindsats, som prægede Terkelsens naturvidenskabelige virke, genfinder vi, når det gælder en anden af hans store interesser, slægtsforskningen. Mange, mange timer har Terkelsen siddet fordybet i arkivstudier, og jublende glad var han, hver gang det lykkedes ham at aflokke de gamle skrifter nye oplysninger om fjerne forfædre. Sammenfatningen af disse studier skete i en stor slægtsbog, som nu vil blive udgivet.

Sang og musik havde en stor plads i Terkelsens hjerte. I et meget fint samspil med fru Terkelsen gjorde han sangtimerne til en oplevelse for alle elever, også dem, der hidtil havde regnet sig selv for umusikalske. Der var fortættet stilhed, når Terkelsens ved en musikaften gengav Bjørnson-Griegs

»Bergliot« eller Chr. Richardt-Heises »Tornerose«. Af Terkelsens egne kompositioner skal her fremhæves de to fine melodier til »Lang er den mørke nat« og »Hvad vindes på verdens vidtløftige hav«. Det måtte stærkt ønskes, at de skulle blive alment kendte. Mens Inge var lille, skrev Terkelsen en række børnesange. »De fem små brødre« (årsskriftet 1937) viser i et glimt Terkelsens glæde over børn og hans evne til at »tage« dem.

Jeg skal ikke her forsøge at tegne et billede af højskolemanden Terkelsen. Det behøver ikke at sættes på prent til gamle elever. Terkelsen i foredragssalen, i skolestuen, i spidsen for elevflokken på Dybbøl eller i Blommeskobbel, det indgår som en umistelig del af enhver Danebod-elevs højskoleophold. Højskolen er en personlig skole, og Terkelsen og fru Terkelsen var i mange år ét med deres skole. I det indre byggede de den op i dagligt arbejde, i det ydre afleverede de den i udvidet og forbedret skikkelse. Til det sidste satte Terkelsen sine kræfter ind for Danebod. Vinterholdet 1958—59 skulle blive det sidste, der lærte Terkelsen at kende. Det drejede sig kun om nogle få uger, men jeg ved, at Terkelsens velkomsttime i foredragssalen og de følgende undervisningstimer i hans stue var præget af den tro, den varme og ukuelighed, der gjorde Terkelsen til den, han var.

Det savn, Terkelsen efterlader sig på Danebod, lader sig ikke oprette. Men vi er taknemmelige for de mange år, vi fik lov at arbejde under Terkelsens ledelse og for samarbejdet det sidste år. Bevidst og ubevidst har vi modtaget så meget gennem Terkelsens, at skolelivet også i dag i form og indhold er præget deraf. Vi ved, at gamle elever vil forstå vor glæde og taknemmelighed over, at fru Terkelsen stadig helt og fuldt går ind i skolelivet på Danebod og i stort og småt er med til at præge det arbejde, der her udføres.

Aldrig har vi følt fru Terkelsens tillid stærkere, end da hun bad mig tale, før Terkelsens båre blev ført ud fra foredragssalen. Min første følelse var angst for ikke at kunne. Men med ét vidste jeg, hvad det sidste ord, der skulle lyde til Terkelsen på Danebod, måtte være. Jeg læste:

1. Korinthierbrev, 13. kapitel:

»*Taler jeg med menneskers og engles tunger, men ikke har kærlighed, da er jeg blevet et lydende malm eller en klingende bjælde. Og har jeg profetisk gave og kender alle hemmeligheder og al kundskaben, og har jeg al troen, så at jeg kan flytte bjerge, men ikke har kærlighed, da er jeg intet. Og uddeler jeg alt, hvad jeg ejer, til de fattige og giver mit legeme hen til at brændes, men ikke har kærlighed, da gavner det mig intet.*

Kærligheden er langmodig, er velvillig; kærligheden bærer ikke nid; kærligheden praler ikke, opblæses ikke, gør intet usømmeligt, søger ikke sit eget, forbitres ikke, tilregner ikke det onde; glæder sig ikke over uretfærdigheden, men glæder sig ved sandheden; den tåler alt, tror alt, håber alt, udholder alt.

Kærligheden bortfalder aldrig; men enten det er profetiske gaver, de skal forgå, eller tungetale, den skal ophøre, eller kundskab, den skal forgå; thi vi kender stykkevis og profeterer stykkevis; men når det fuldkomne kommer, da skal det stykkevise forgå. Da jeg var barn, talte jeg som et barn, tænkte jeg som et barn, dømte jeg som et barn; efter at jeg er blevet mand, har jeg aflagt det barnagtige. Nu ser vi jo i et spejl, i en gåde, men da skal vi se ansigt til ansigt; nu kender jeg stykkevis, men da skal jeg erkende, ligesom jeg jo blev erkendt. Så bliver da tro, håb, kærlighed, disse tre; men størst iblandt disse er kærligheden.«

Derefter fortsatte jeg:

»Alle elevhold på Danebod har hørt Terkelsen læse dette stykke ved morgensangen. Vi havde en fornemmelse af en særlig glæde og varme, når han således læste, at alle gaver kommer til kort, hvis de ikke er båret af tro, håb og kærlighed.

Terkelsens rige evner kender alle vi, der har været hans elever, men vi kender også noget af det, der lå bag. De rigeste evner kan smuldre, hvis der ikke er noget, der holder sammen på dem. Grundlaget for Terkelsens arbejde på Dane-

bod kan ikke udtrykkes kortere end: tro, håb, kærlighed. Det gælder både skolearbejde, skoleliv og hjemliv. Terkelsens ukuelige lyssyn var ikke en bekvem måde at tage tilværelsen på, men byggede på de tre gaver, der ifølge Paulus skal bestå, når andre kommer til kort.

Ingen af disse tre ting kunne undværes. Troen på dansk ungdom, håbet om lys når mørket syntes at tårne sig op, kærligheden til det land, vi blev født i, til den menighed, vi blev døbt ind i.

Terkelsen var lykkelig ude i naturen. I et litteraturforedrag eller en sangtime lyste hans ansigt af glæde. Men allerbedst husker vi ham fra morgensangen — der begyndte det hele, både den enkelte dag og i den store sammenhæng. Måtte vi, der har lært af Terkelsen, vi, der har holdt af Terkelsen, også som han gjorde det bygge på, at »påske og pinse udsprang af jul«. Måtte vi mindes Terkelsen ved, at også vi lærer at bygge vort arbejde, vort liv på troen, håbet og kærligheden, men størst iblandt disse kærligheden.«

Gunner Rasmussen.

MINDETALE

OVER FORSTANDER FREDE TERKELSEN, »DANEBOD«, I ASSERBALLE KIRKE 27. DECEMBER 1958

Johs. evang. 1,1—15.

Lige så rig og mangesidig er Guds tale som de redskaber, han blandt mennesker danner sig til at bære livets ord frem. Der er det enestående ved Guds forhold til os mennesker, at dèr, hvor Guds ord bliver betroet et menneske, dèr sker der noget i og med dette menneske. Hver gang Gud har talt, har han prøvet på at virkeliggøre sine tanker og sine planer. Alt er blevet til ved, at Gud har talt. Og verden er blevet anderledes hver gang! Uden Guds ord ejer vi hverken nutid eller fremtid. Uden Guds ord ejer vi ingen evighed, kun mørke og død. Sådan har Gud gennem menneskehedens historie ladet sit lys i ordet skinne for os, der sidder i mørke og dødens skygge. Og Gud ske tak, at mørket og døden aldrig har kunnet få bugt med lyset og livet fra Gud. Kristendom er jo netop dette, at Gud i dåben betror os dette ord, der rummer Guds liv og kraft, og at vi på grundlag af dette Guds ord til os i dåben er genfødte til at være Guds børn. Vi har kun virkeligt sandt og evigt liv derigennem. Men Gud har dermed sat os til at vidne om det lys, som syndens mørke og dødens virkelighed ikke kan få magt over. Og den eneste måde, vi bestandig og sandt kan tage imod Guds ord, er med *tak* og *undren:* »Ja, tal Herre, din tjener, dit barn hører! —«

Derfor skal det første, som vi i dag med glæde og undren vil sige til vor Far i himlen, være dette: Tal til os, at dit lys må få magt over syndens mørke, at dit liv må styrkes og gro, så det kan sejre over døden! Og det næste skal være dette: Tak, vor Far i himlen, at du aldrig trættes af at tale til os!

Hvert menneske du i og med dit almagtsord genføder i

dåben, er et menneske, du giver os for at vidne om sandheden og livet. Netop sådan vil vi mindes og takke for det menneske, du sendte os i Frede Terkelsen. —

Selv var han ikke sandheden. Nej, dertil var hans tjenersind for ærligt og renfærdigt. Men hver gang Gud talte til ham, måtte han vidne om sandheden, at vi i ordet er Guds børn og Kristi medarvinger. Som i et perspektivpunkt samledes Frede Terkelsens hele liv og gerning her. Lige fra det mindste til det største, fra naturens forunderlige rigdom og skønhed, til vort folks særegne historie, lige fra mildheden og betagetheden over livet, der gror, til renheden og ydmygheden over for gudslivet, der gives i ordet. Og F. T. blev brugt i tjenesten! »Den, der er forstander, være det med iver!« Sådan sagde allerede Paulus. Og sådan var F. T. netop. Han delte alt godt med dem, han underviste. Vi var jo alle »fælles om Guds liv og fred, lys og kraft og herlighed!« Derfor kunne F. T. aldrig fornægte sit milde og stærke, sit rige og varme tjenersind: at vidne om lyset, hvor han så det og overalt, hvor han kom. »Se hvor stor en kærlighed Gud har givet os, at vi skal kaldes Guds børn; og sandelig: vi er det!«

For denne rigt udrustede mand, for hvem alt var barnlig undren over al Guds skaberværk, stammede al menneskelighed herfra. Derfor var han en taknemlig, en ydmyg og en trofast mand i og overfor sin tjeneste: at vidne om lyset! Ikke herske, men tjene. Lige meget om vi sad under hans talerstol her på »Danebod«, eller vi var på udflugt til Dybbøl, eller vi samlede svampe eller lyttede til fuglenes stemmer, eller det var under prædikestolen her i Asserballe kirke: Altid det samme vidnesbyrd i rig, varm og mangfoldig form om ordet, der tog bolig iblandt os, og om al den herlighed, Gud giver os lov at se ind i.

Af Guds nåde var F. T. det, han var. Og Guds nåde har ikke været forgæves. Thi *vi* så jo så ofte gennem Terkelsens vidnesbyrd i hjem, skole og kirke: Guds herlighed, »en herlighed som en i dåben genfødt søn har den fra sin himmelske Fader, fuld af nåde og sandhed!«

Gud ske lov og tak! Amen. *T. Brummer.*

TALE
VED FREDE TERKELSENS JORDEFÆRD

Faderen tager vel barnet til nåde,
så tager trælbårne syndere du,
Gud! for du kender vor skabelses gåde,
støvtråde-værket du kommer i hu.

Beretningen om menneskets skabelse, som vi har kendt, siden vi var børn, er jo egentlig to beretninger, som har en meget forskellig udgang og tilsyneladende meget dårligt kan forliges.

Den ene taler om det liv, der er såre godt, velsignet af Gud, både når solen skinner, og når natten med sit frodige mørke hviler over jorden, der venter daggryets komme. Alt er givet af den gode Gud, alt er idel lykke. »Og Gud så, at det var såre godt«, lyder omkvædet til den første skabelsesberetning.

Og det er her, det var fristende at standse, men vi ved godt i dag, da vi er samlede til Terkelsens jordefærd, at det kan vi ikke. Det ville ikke være sandt, og vi ville forråde én, vi holder af, hvis vi blot lod ordene: »— alt er såre godt«, klappe jorden til over det skete.

Og så læser vi videre i skabelsens bog, læser den anden skabelsesberetning, der fortæller, at livet *var* godt, men *blev* forbandet, verden er en ødemark, hvor der til sidst ikke er til at være.

De står der side om side de ord, og det mærkelige er, at skønt de slet ikke kan forliges og synes at modsige hinanden,

så må vi før eller siden give dem ret hver for sig, har en jysk præstekone sagt.

Vi hører den ene stemme sige: ja, livet er en ufattelig dejlig gave, og vi hører den anden sige: nej, livet er forbandet, det er usaligt at være menneske, det er bedre for mennesket, om det kan dø, for livet er ikke til at bære. Sådan er vi stillede, splittede og i vildrede med vort eget liv — ikke blot på vor sidste dag, men på mange af livets dage.

Erfaringerne brydes i ens sind: man husker sommerdage, da man gik ved sin fars hånd og så al jordens dejlighed, hvor man fik øjet åbnet for stort og småt — og man siger: livet er velsignet. Man tog mod dets gaver af sin fars hånd, man lærte at kalde tingene ved navn, og han fik dem til at lukke sig op for én. Men man husker også dage, da livet blev ødelagt, da man misbrugte det, man havde fået, da verden blev en ødemark, og den fornemmelse mere og mere sneg sig ind over én: livet er tomt, livet er forbandet. Eller rettere: vi gør det tomt, vi usalige. For som årene går, får man en stærkere og stærkere fornemmelse af, at forbandelsen kommer fra én selv. Vi forfusker Guds mening med det velsignede liv, troløse og hovmodige vandrer vi jordens dejlighed forbi — optaget af os selv, ude af stand til at se andet end os selv, svigter vi andre mennesker.

Ja, somme tider må man virkelig spørge sig selv, hvad det er, der sker: som en flok skræmte dyr flygter ens tanker i sanseløs flugt for livet, kun optaget af det ene: at redde sig selv. For hvad? Til hvad? Vi ved det ikke, vi ved kun, at livet er blevet forbandet, og at det er vor skyld. For vi hører stadig bag ved det alt sammen den anden røst, som siger: livet er velsignet, det er Guds gave. Men vi tillader ikke denne røst at komme til orde.

Men det er her, evangeliet forkynder os noget nyt: at vi flygtninge på jorden er fundet af Gud. Ved Jesus Kristus har han forkyndt, at han vil komme sin faldne skabning, mennesket, i hu. Han kender vor skabelses gåde, og det betyder ikke blot, at han ved af os at sige, men han har taget vor tilværelse på sig i menneskesønnen fra Nazareth. Han kendes ved os.

Hvor vi end flygter hen, allevegne møder os det ord om Guds kærlighed, der lyder trods vor forbandelse og trods vor død.

Hvad var da forskellen på ham og os. Han var salig, som barnet var det, for hans salighed var at være lydig, var at gøre Guds vilje. For ham blev mennesket ved at være elsket, hvordan det så gik det, hvordan det end så ud. Ja, hele skabningen tog Jesus med i den lovsang til Gud, som livet var for ham, ikke blot en bestemt slags mennesker, men også toldere og skøger, små nedrige personer, gode og onde, retfærdige og uretfærdige, himlens fugle og markens liljer, al skabningen sang ved ham lovsang. Og han blev ved med at synge den sang om Guds godhed, indtil mennesker glemte sig selv og sang med. Han sang den ind i mørket og ind i døden.

Hvad var forskellen på ham og os? Ja, det er sagt med eet eneste ord: han troede Gud, han var i Gud. Han delte vore menneskekår med os, men han forbandede dem ikke, han velsignede dem. Han sagde det, som en genstridig skabning aldrig af sig selv har kunnet sige, han sagde det ord, som heller ikke vi af os selv får over vore læber: ske ikke min, men din vilje. Og så gik han længere og længere ind i tilværelsens mørke sammen med mennesket. Og det var ikke mørkt længere. Der var et håb, et liv, en opstandelse deri.

Den lovsang til Gud, som er Jesu lovsang, har nogen af os hørt Frede Terkelsen synge. Det vil vi huske i dag, og det vil vi sige Gud tak for. Der er i Jakob Knudsens morgensang, som vi så tit har sunget i skolestuen på Danebod, et par linier, som jeg vil nævne i denne forbindelse. Han siger, jeg vil

takke ham, som gav mig, når sol står op
selv at føle morgen i sjæl og krop,
at al mørkhed svinder og sjæle-ve,
blot jeg trygt vil sige: Din vilje ske!

Det mod giver evangeliet et menneske, og så er forbandelsen overvundet. Ikke sådan, at synd og død ikke nævnes, ikke sådan, at vor forbandelse forties, men sådan at vi tør sige: trods alt Guds, trods alt elsket, trods alt, hvad dagene har bragt jer af nederlag og sorg og trods alt det, de vil bringe,

så kaldes dagene dog med de »navne, som bedst jeg ved: moder, søster, elskte: min kærlighed«.

Det er så sandt det, at dagene bærer menneskers navne, og der er ikke et gran af menneskeforgudelse eller menneske-tilbedelse deri, for Gud er kommet til én i disse mennesker, i deres kød og blod. For jer kaldes mange af jeres livs dage ved *hans* navn, som nu er død. Og sådan vil det også være i fremtiden.

Det er så tit, at vi præster vil trøste dem, der har mistet et menneske, med at Gud udfylder det tomrum, der bliver efter dets død. Vi taler i det hele taget så tit om Gud, som om han var en luftart, fordi vi er så bange for, at han skal blive uren ved berøringen med jorden, med os. Men den Gud, som vi møder i Jesus Kristus, var ikke bange for at få jord på hænderne, han lod sig begrave i den for at velsigne den, for at oprejse den. Og derfor skal I ikke tro på den trøst, at Gud udfylder tomrummet. I skal stadig kalde dagene det, de har heddet hidtil, for det er det eneste virkelige for jer, det er den eneste måde, Gud kan komme jer nær på — og det skal I gøre, selv om det gør ondt.

Jeg vil slutte med at læse nogle ord, som den tyske teolog Dietrich Bonhoeffer skrev fra fængslet til én, der stod ham nær, under en adskillelse, der blev bestandig: »Der findes intet, der kan erstatte et fraværende menneske, vi elsker, og man skal heller slet ikke forsøge det. Man må ganske simpelt udholde det og stå det igennem; det klinger i første omgang meget hårdt, men det er dog samtidig en stor trøst, for så længe tomrummet er der, mindes man stadig om, at man hører sammen. Det er forkert, når man siger: Gud udfylder tomrummet, han udfylder det slet ikke, men han holder det netop snarere uudfyldt og hjælper os derved til at bevare vort gamle samfund med hinanden — omend under smerter. Fremdeles: jo skønnere og rigere erindringer, desto sværere er adskillelsen. Men taknemmeligheden forvandler erindringens kval til stille glæde. Man bærer det svundne skønne, ikke som en brod, men som en kostbar gave i sig .... Fremdeles: adskillelsestider er ikke tabte og ufrugtbare for samlivet, de be-

høver i hvert fald ikke at være det, tværtimod kan der i dem — alle problemer til trods — danne sig et ganske mærkværdigt stærkt fællesskab. Endvidere: jeg har ganske særlig erfaret her, at *kendsgerningerne* altid vil kunne magtes, og at det kun er bekymring og angst, der på forhånd får dem til at tårne sig op. Fra det øjeblik, vi vågner, til det øjeblik, vi sover ind, må vi helt og holdent befale det andet menneske Gud i vold og overlade det til ham og lade vore bekymringer for den anden blive til bønner for ham ....«

I Guds hånd befaler vi jeres fars støv. Han give ham en glædelig opstandelse. *Amen.*

Helge Skov.

FRA DE UNGE AAR

MINDER FRA FREDE TERKELSENS STUDENTERTID

Naar jeg her efter opfordring skal skrive lidt om min studentertid sammen med Frede Terkelsen, maa læserne undskylde, at jeg ikke helt kan holde mig selv uden for og kun antydningsvis kan strejfe Terkelsens forhold til hans mange andre ungdomsvenner, som sikkert kunde give tilsvarende skildringer. Frede var jo en aaben og vennesæl natur, og han havde mange venner.

Han og jeg mødtes første gang i Københavns Højskoleforening i vinteren 1915—16. Vi var da begge ca. 22 aar gamle og kom fra et nogenlunde ensartet miljø, men Frede var længere fremme ad studievejen end jeg. Han blev student fra Aarhus i 1913 og havde siden været paa Askov Højskole, aftjent sin værnepligt med afgang som kornet og var forlovet med Anna Hald fra Vrigsted. Jeg havde været haandværker og elev paa Ryslinge Højskole og gik nu paa Døckers Kursus, hvorfra jeg blev student i 1917. Vi havde begge det maal at blive højskolemænd, og Frede var i gang med det teologiske studium. Egentlige studiefæller var vi altsaa ikke, men vi havde interessen for højskolearbejdet og mange andre ting fælles og følte os derfor hjemme i Højskoleforeningen.

Det var under den første verdenskrig, hvor en mængde rationeringer bl. a. af lys og brændsel gjorde opholdet paa studenterhybeler mindre tiltrækkende, hvorfor Højskoleforeningen blev et samlingssted for mange unge. Foreningen havde indtil 1915 været inde i en stilstandsperiode, men nu begyndte en stor flok unge, hvoriblandt adskillige studenter, at sætte liv i den, og dette førte til en opblomstring i foreningslivet, som holdt sig i mange aar.

Frede boede paa dette tidspunkt hos et af Højskoleforeningens ældre, trofaste medlemmer, assistent Johs. Vinther, i Hellerup — en tid sammen med sin barndomsven stud. teol. Bent Moestrup. Vinther var ungkarl, men havde husbestyrerinde og et hyggeligt hjem, og han var en udmærket og inspirerende plejefar for sine unge logerende. Han var en højt dannet, berejst, sprogkyndig og stærkt litterært interesseret mand og bl. a. en fortræffelig visedigter og visesanger. Gennem mange aar havde han været Højskoleforeningens skattede sceneinstruktør ved de aarlige dilettantkomedier, og det var ham, der først bragte Frede og mig i samarbejde, idet han i april 1916 fik os begge med ved en opførelse i Højskoleforeningen af fru Heibergs lille vaudeville »Abekatten«.

Frede var jo en livlig og ivrig ung mand med en vældig appetit paa livet og mangfoldige interesser, og da han havde et charmerende væsen og var musikalsk og en god sanger, var det ikke sært, at Vinther placerede ham i den gamle tjenestekarl, Oles, rolle, som sidst — i 1887 — havde været spillet i foreningen af ingen ringere end den senere kgl. kammersanger Vilh. Herold, der her havde sin sceniske debut, hvad der endnu gik frasagn om. Frede klarede sig godt og spillede Oles rolle med en rørende troværdighed, et straalende humør og en smagfuld udførelse af sangene. Jeg spillede »naturfuskeren« Iversen, og under de fornøjelige prøver, bl. a. i Vinthers hjem udviklede vort bekendtskab sig til venskab.

Fredes succes førte til, at han i maj 1916 kom ind i Højskoleforeningens bestyrelse og blev redaktør af foreningens blad. Han sad der dog kun et aar og havde i den tid saa meget andet for, at der jævnligt i bestyrelsesprotokollen staar: »Fraværende: Frede Terkelsen.« Han var f. eks. i januar 1917 en maaned paa Ryslinge Højskole, hvad han skrev om i bladet. Da Frede gik ud af bestyrelsen, kom jeg ind og fik gennem mange aar mit hovedarbejde i foreningen. Jeg fik straks en lille mindelse om Fredes redaktørvirksomhed, idet han i bladet havde skrevet om en kendt højskolemands foredrag om Ove og Helge Rode, at det nærmede sig det glansbilledagtige, hvad taleren følte sig saa stødt over, at jeg maatte anvende

megen overtalelse for næste aar at faa ham til at tale igen. Fredes dom var iøvrigt rigtig nok. Senere blev han selv som højskolemand en af Højskoleforeningens meget skattede talere.

Endnu en skuespillersucces hentede Frede sig i Højskoleforeningen, da man i 1917 spillede Hostrups morsomme tragedieparodi »Medgift og Modgift«, som i sin tid havde haft urpremiere i foreningen. I dette »rystende« drama havde Frede ridderen Ricardos rolle, mens hans elskede, Gelsomina, udførtes af frk. Eli Holm. Dette svulstige elskerpar spillede saa straalende i den høje stil, at den lejede sminkør i kulissen imponeret udbrød: »Det kan de faneme rejse med.« Han mente: drage paa tourne med. Jeg husker endnu elskerens fortvivlede udbrud: »Hvor skal jeg skjule mig?« og Gelsominas svar: »Skjul dig hist bag urtepotten!« Det var nu ikke saa let, for da Ricardo med hovedet i sin elskedes skød med sin dvælende røst sang om haabet, der er lysegrønt, maatte hendes stol sættes hen i hjørnet af stuen, for at der kunde blive plads til Fredes lange, trikotklædte ben paa den lille scene.

Vi mødtes nu ofte i eller udenfor Højskoleforeningen, undertiden i Johs. Vinthers hjem, der blev os et yndet samlingssted, hvor en Hostrupsk studenteraand herskede, og hvor vi dyrkede Bellmansang og »Gluntarne« i stor stil. Vi mødtes med andre venner og kammerater pa skovture, i teatret, til møder i Studenterkredsen i Grundtvigs Hus eller til sammenkomster paa Borups Højskole, hvor Johan Borups søn, musikforlægger Hans Borup, der hørte til vor vennekreds, jævnligt indbød os til dejlige musikaftener eller selskabelighed i sit hjem. Da Frede flyttede ind paa Regensen, blev hans værelse tit vort samlingssted, og vore samtaler fortsattes ofte paa natlige spadsereture i gaderne eller langs søerne, hvor vi drøftede livets store problemer eller vore fremtidsplaner, saadan som man gør det i de unge aar.

En tid var Anna Hald i København, men det generede ikke os, at Frede havde en kæreste, for hun havde en god veninde, Gudrun Ravn, som Moestrup og jeg kunde kappes om at være kavaler for bl. a. ved fester i Studenterkredsen. Jeg

lærte ogsaa Fredes søskende at kende, efterhaanden som de kom til København, og senere ogsaa Annas, og jeg besøgte et par gange det Terkelsenske hjem i Herning og befandt mig storartet der. At Fredes og mit venskab var godt, kan jeg konstatere af et lille digt til ham fra denne tid, hvori jeg med henblik paa vore gode samtaler siger:

Saa tit, naar jeg kom paa dit værelse ind
og drøfted' med dig, hvad der fyldte mit sind,
da følte jeg: her var en ven, som forstod mig,
og lettet og glad jeg som oftest forlod dig.

Der ligger en festlig og gylden glans over disse ungdomsaar, og vi fik bekræftet, at mere end selve studierne betyder det, om man i studieaarene finder gode venner for hele livet.

I 1918 var vi en flok gode kammerater — deriblandt Frede og Anna — som deltog i Studenterkredsens sommermøde paa Ry Højskole. Her havde vi baade alvorlige og festlige oplevelser under foredragene og paa dejlige ture i den skønne Himmelbjergegn. En flok paa ni unge af begge køn blev her saa fine venner, at en eller anden spøgefugl fandt paa at kalde os for »muserne«. Vi accepterede det, for saa vidt som vi fordelte musernes roller iblandt os og holdt godt sammen i flere aar. Det var ved afslutningen af Ry-mødet, at en yngre, veltalende præst skulde takke en af talerne, pastor Hans Koch, og med høj røst begyndte saaledes: »Jeg vil gerne bringe pastor Hans Tak en rigtig hjertelig Kok!« Resten af talen druknede i vild jubel.

Aaret efter deltog vi i et lignende studentermøde paa Ryslinge Højskole, hvor Frede i en forhandling kom med et par begejstrede, ungdommelige indlæg, der fremkaldte et kraftigt gensvar fra Oscar Geismar. Men jeg tør ikke gaa i enkeltheder med vore fornøjelige fællesoplevelser her.

I sommeren 1920 blev Frede teologisk kandidat, og vi fejrede ham med en animeret fest paa Regensen. Ved hjælp af en hyldestvise til kandidaten paa Bellmanmelodien: »Nå, ä'nu alla församlade här« kan jeg endnu fastslaa, hvem der var med, idet første vers præsenterer deltagerne, f. eks.:

Anna er kommet fra Jylland hertil,
søster Elisabeth pjækker fra spil,
broder Johannes har bogen forladt
og ta'r fri i nat. — —

Et andet vers fortæller om Fredes mange og vidtspredte gøremaal i studentertiden og slutter:

Men saa en dag var det hele forbi,
saa smækked' Frede sin kammerdør i,
gjorde sig for sine embeder fri
og terpede teologi.

Frede havde haft mange ting for som student, bl. a. fungerede han som oplæser for en syskole for smaapiger paa Nørrebro. Han var ikke helt tilfreds med sit eksamensresultat, men visen trøster ham med et citat fra »Gluntarne«: »Du kan bli' lykkelig, mer' end du tror« og fortsætter:

Skidt med de gyldne sporer.
Pokker i professorer,
nu vil vi feste for dig!

og det gjorde vi, saa vi ikke har glemt det endnu.

Frede skulde lige efter sin eksamen rejse til England, mens Anna syede brudeudstyr, og vi ønskede ham, at han maatte more sig godt udi Londons »dim«.

Den 17. september 1920 stod Fredes og Annas bryllup i hendes hjem i Vrigsted, og en lille flok af vennerne fra studentertiden var med. Det var et stort og festligt bondebryllup, som varede i to dage og nætter, og som vi endnu mindes som en mærkedag i vort liv. Det var karakteristisk for Anna og Frede, at de ikke var sig selv nok. De stak ikke af fra gæsterne, men delte deres glæde med os under hele festen. Vi fulgtes med Frede derover og med det lykkelige, men trætte brudepar hjem.

De bosatte sig i Roskilde, hvor Frede var lærer ved højskolen fra 1920 til 1923. I disse tre aar drog vi venner ofte ud til »det lille højskolehjem«, som vi kaldte deres hus, og fortsatte dèr vort glade liv fra studentertiden.

Jeg havde den store fornøjelse at følge dem paa deres »bryllupsrejse« i august 1921. Vi skulde til et nordisk højskolemøde i Värmland og vilde gerne besøge Selma Lagerlöf. Johs. Vinther, som kendte nogle af hendes nære venner, skaffede os gennem dem en introduktion, og efter en dejlig rejse rundt i Gösta Berlings land og en stormfuld rotur over Frykensøen besøgte vi saa den store forfatterinde og talte med hende i en timestid. Ved afskeden gav hun os hver et æble. Jeg spiste mit, men Frede hjembragte sit og saaede en kærne i en urtepotte. Senere plantede han træet i Danebods have, hvor det, saa vidt jeg ved, bar fine Selma Lagerlöf-æbler.

Denne rejse og dette besøg var en stor oplevelse for os alle tre, og jeg følte mig aldrig som tredie hjul i en gig. Da vi kom ud fra besøget hos Selma Lagerlöf, var vi saa betagne, at vi gik helt tavse. Jeg husker endnu, at Fredes frakke slæbte i vejens støv. Men saa skete der pludselig noget. Frede saa en sommerfugl og udbrød i høje begejstringsraab. Jeg, som brat blev revet ud af min stemning, eksploderede og skældte ham ud for en stor torsk, der var lige begejstret for smaat og stort. Anna maatte med sin latter og sit mere ligevægtige sind tilvejebringe balancen hos os igen. Men det hører nok med til et godt venskab, at man ikke blot kan dele det bedste med hinanden, men ogsaa kan skælde hinanden ud, naar det er nødvendigt. Dette skete undertiden for Frede og mig paa grund af temperamenternes forskellighed. Men vi var lige gode venner bagefter.

Ja, nu er jeg kommet ud over studentertiden, men jeg kunde blive ved, for vort venskab holdt sig uforandret godt gennem aarene. Jeg var med til aabningsmødet paa Danebod, da Frede og Anna begyndte deres virke dèr, og har besøgt dem mange gange siden, bl. a. ved deres sølvbryllup. Vore børn kaldte dem onkel Frede og tante Anna, og de blev ogsaa deres venner. Jeg er glad for, at jeg fik besøgt Frede faa dage før hans død. Jeg har svært ved at fatte, at han ikke er mere. Han var saa levende. Men mindet om min kære ungdomsven er mig dyrebart.

Ernst J. Borup.

FREDE TERKELSEN

Efter et menneskes død sker det, at den dødes venner og medarbejdere udsender en mindebog. Det kan være en bog, der handler om den døde, en biografi, som fortæller om et menneskelivs rige mangfoldighed fra fødsel til grav. Det kan også være en bog, hvor den dødes navn kun findes på titelbladet, idet bogens afsnit handler om de livsområder, som den døde havde været optaget af og viet sit liv. En sådan mindebog for Frede Terkelsen skulle indeholde afsnit om »den danske folkehøjskole fra 1920 til nu«, om »den folkelige kamp i Nordslesvig og Sydslesvig«, om »slægtsforskning«, om »dansk natur«, om »svampeforskning«, om »litteraturforståelse« o. s. v. Der ville blive emner nok. Frede Terkelsens liv var så fyldt af indhold, og hans interesser var så vidtfavnende, at det kunne blive en dejlig bog.

Men her skal der ikke skrives hverken en biografi eller en mindebog. Her skal skrives en kort personlig hilsen til minde om ham, der kom til at stå alle os nær, som fik lov for en tid at være på Danebod som elever eller lærere eller gæster. Og i denne hilsen vil jeg fremhæve en enkelt side af Terkelsens personlighed. Jeg vil gerne standse ved det, der for mig at se er baggrunden for og det bærende i Terkelsens rigt facetterede liv, nemlig hans ukuelighed.

Sidste gang, jeg var sammen med Terkelsen, var i sommeren 1958 til De danske Ungdomsforeningers årsmøde på Danebod. Da var han mærket af sin sygdom. Hospitalsophold og operationer var ikke gået sporløst hen over ham. Men så

snart han begyndte at tale, glemte man, at han havde været og var syg. Da var han, som han altid havde været, fuld af styrke og af glæde, så det smittede. Det var glæden over familielivet i huset på bakken på et af Danmarks smukkeste steder, glæden over Anna og Inge og børnebørnene, og det var glæden over Danebod, og den ungdom, der færdedes dèr, også de unge fra hele landet, som i de dage var skolens gæster, og som han kendte fra de år, da han som en af landets mest skattede talere havde været i næsten ethvert forsamlingshus. Fra mødets begyndelse om fredagen til dets afslutning søndag aften var han med i alt det, der foregik. Han deltog i lørdagens drøftelser, hvor han talte folkehøjskolens sag. Og lørdag aften, mens dansen gik, sad vi nogle stykker i hans stue omkring et par flasker hvidvin, og han fyldte samværet med sin menneskelighed, som han havde gjort det i gamle dage. Vi mødte hans optagethed af livets problemer, hans omsorg for mennesker, hans godhed. Og til sidst ved midnatstid fulgtes vi over til bålpladsen, hvor han varmt og myndigt holdt båltalen for de mange unge og ønskede for dem, at den hjertensglæde, som er Danmarks livslys, også måtte blive deres livslys.

Det var hjertensglæden, der bar hans egen ukuelighed og gav ham frimodighed og lyssyn selv i de mørke tider. Jeg husker en af disse mørke tider. Det var ved november 1935, da Slipsager og jeg var kommet som nye lærere til Danebod. Det var i en krisetid, hvor det kneb for mange højskoler, også for Danebod, der skulle begynde med det mindste elevhold i skolens historie. Terkelsen var i Argentina, og fru Terkelsen stod alene med ansvaret og bekymringerne. Og det pinte hende. Men da Terkelsen kom hjem nogle dage ind i november, var det, som om alle skyerne forsvandt. Med ham kom livsglæden og frimodigheden overfor det arbejde, der skulle gøres. Vi oplevede, at et arbejde ikke er bestemt af de ydre ting, f. ex. om der er mange eller få elever, men det er bestemt af en indre nødvendighed. Og når det er det, kan man ikke gå modløs til sit arbejde, men så er man ukuelig og frimodig.

Når arbejdet er bestemt af den indre nødvendighed, som er i pagt med hjertensglæde, så bliver det aldrig kedeligt eller rutinemæssigt. Selvfølgelig var der arbejde, som kedede Terkelsen; f. ex. tror jeg ikke, at arbejdet med skolens regnskab og administration nogensinde har haft hans store kærlighed. Men det, som var hans egentlige gerning, et arbejde i ordets tjeneste, blev aldrig til rutine. En lærer må jo gang på gang for hvert nyt elevhold arbejde med de samme ting som før. Men når Terkelsen gjorde det, følte man altid, at det var som om alt var ganske nyt og friskt. Den, som f. ex. har oplevet adskillige gange at have Terkelsen som vejleder på ture til Dybbøl og til Sydslesvig, måtte undres over, at selvom historierne var de samme, så var det hver gang en ny oplevelse. Hver gang følte man, hvordan Terkelsen levede med i de begivenheder, han fortalte om, og derved skabte han en medleven og medliden i sine tilhøreres sind. Det, som havde været, blev levende påny.

Terkelsen havde bevaret barnets umiddelbarhed overfor tilværelsen. Livet var altid nyt for ham, og det satte ham altid i gang. Det fyldte ham med glæde eller med harme, alt eftersom han mødte det gode eller det onde. Han var aldrig udenfor det, han blev aldrig betragteren eller den resignerende. Han var netop den ukuelige. Hans sind fyldtes af glæden og harmen, så det flød over, og derved fik andre del i den samme glæde og harme. Gennem sin umiddelbarhed blev han igangsætteren for os.

Der er mennesker, der er så levende, at man ikke forstår det, når de ikke er her mere. Sådan var Frede Terkelsen. Men det, som han satte igang, lever videre. Og vi, som fik lov at stå ham nær, vil altid med glæde og tak tænke på den hjælp, han og Anna gav os til at leve vort liv.

Henrik Dons Christensen.

FREDE TERKELSEN TIL MINDE!

I efteråret 1946 rejste en ung bondeknøs fra Vendsyssel til Als. Han havde bestemt sig for at ville på højskole, nærmere betegnet Danebod. Han vidste intet om den eller om højskoler i det hele taget, det var ikke brugt i hans familie. — Skæbnen havde villet, at han kom i tjeneste hos to unge folk, der begge havde været på højskole. Her kom så tanken, og disse folk støttede den, at nu ville han også prøve det. At det så blev Danebod, var et tilfælde, men et lykkeligt, hvad der senere viste sig.

Det var med megen spænding, at knøsen nærmede sig denne ø der langt i sønder. Efterhånden mødtes der flere og flere, ja, de skulle jo da også til Danebod, og så blev de kigget an, og han blev selv bekigget. Langt ud på aftenen nåedes da Danebod, og de unge kom ind på skolen, hvor de blev modtaget af forstanderparret. Og hvilken modtagelse? Den var så hjertelig og personlig, som om disse to mennesker kun var der for netop det ene menneskes skyld. Denne modtagelse er aldrig blevet glemt, og til den er føjet mindet om andre modtagelser sidenhen, da knøsen havde forladt skolen, men besøgte den, da var det ligesom at komme hjem. Tonen var lys og festlig. Der var en egen stemning over de søndage, der kunne tilbringes på Danebod, også som ikke-elev.

Skolearbejdet kom igang, og alle blev een stor familie med Terkelsens som forældreparret, der ledede og rådede deres store børneflok. Den her omhandlede knøs var så lykkelig, at han fik Terkelsen til dansklærer. Disse timer inde i privaten, hvor vor rige og skønne litteratur blev gennemgået, står

som lyse og dejlige minder om en stor og klog mand, der inspirerede de unge til selv at gå i lag med bøgernes verden. Mange andre ting kunne omtales, bl. a. sang, specielt morgensang. Når Terkelsen sang, var der over ham en glæde så lys og smittende, at eleverne ikke andet end måtte rives med. Hans morgensang var en bekendelse og en styrkelse af et oprigtigt gudsforhold, og dette lyste gennem Terkelsen til eleverne.

Andre gode minder om Terkelsen er fra elevmøderne, når gamle elever samledes med forstanderparret i gymnastiksalen søndag morgen, og Terkelsen læste og forkyndte om det læste. Det var en højtid, som ingen, der har deltaget, nogensinde vil glemme.

Et højskoleophold er mange ting. Det, der kan måles og vejes, er vel det, der fæstner sig den dag, der tages afsked med skolen. Så går der dage og år, og mere og mere dukker frem af det umålelige, det, som højskolen er inderst inde, og det, der er til for at give. Man opdager noget helt nyt ved det, der dergang blev givet os gennem lærerne.

Terkelsen var en trofast mand, i hvem der ikke fandtes svig. Han ofrede sig for sit kald: det at oplyse de unge om menneskelivet og at føre dem til en forståelse af dette.

For alt dette er denne knøs fra Vendsyssel Terkelsen megen tak skyldig. Han fik en oplevelse så lys og rig, så ord ikke kan beskrive det, og som tiden er gået, bliver det mere og mere klart, hvor meget der er givet ham gennem dit virke, Terkelsen, tak og æret være dit minde.

Knøsen.

*

Nedenstående mindeartikel gengives efter »Flensborg Avis«.
Hans Vilhelm Keil var Sydslesvig-elev på Danebod 1951—52.

En af de største skikkelser for ungdommen i Sønderjylland er ikke mere. Det er den mangeårige forstander på Danebod Højskole, Frede Terkelsen, der ved sin bratte bortgang lige før jul fik de utallige mange, som stod ham nær eller havde lyttet til ham en »vinter på Danebod«, til at føle et meget

stort savn. Det var, som om der gik en skygge hen over juledagene.

Der er sikkert adskillige af Flensborg Avis' læsere, som har oplevet en højskolevinter med Frede Terkelsen, og sådan en vinter har altid formet sig uforglemmeligt.

Undertegnede sejlede netop den dag, da Frede Terkelsen døde, ind under aften fra Mommark til Fåborg. Nattens mørke skyer kom frem over Als. Langs kysten tændtes lysene i de små landsbyer, og fyret fra Nørreskoven sendte lange blink ud over vandet. Man kunne godt skønne Fynshavs beliggenhed ud fra lysene og Nørreskovens mørke omrids. At dette dejlige lillejuleaftensbillede af Als skulle være Frede Terkelsens sidste time, er ufatteligt.

Terkelsen har været forstander på Danebod i 34 år. Han var en født højskolemand, og han har lagt alt ind på højskoletankens rette og sande udformning. Vi husker ham som den mand, der kunne holde foredrag, så man både glemte omgivelserne og sig selv, — ham, der lærte os at synge alt fra folkeviser, fædrelandssange og salmer, og små kanons, han selv havde skrevet, — ham, som kunne læse op med en kraft og stor dygtighed, som man aldrig glemmer, — og ham, som havde indrettet et særhold på højskolen, der hed »Sydslesvig«, som han selv ledede, og — som blev højskolens største særhold!

Det store ved Frede Terkelsen var, at han altid »kunne give med på vej«, og at et ophold på Danebod igennem ham i de allerfleste tilfælde blev af livsfundamental betydning såvel for unge i Danmark som for unge sønden Skelbækken.

Denne store skolemands bortgang fylder os med tavshed og en sidste tak. Men det, Terkelsen har været for os og bygget op i os, har sat sig uudslettelige spor.

H. V. Keil,
Ny Bjernt.

Fra Danebods årsskrift 1929 genoptrykkes følgende artikel af Terkelsen:

JAKOB KNUDSEN

EN DIGTER FOR NUTIDSUNGDOM

Er grundtvigianismens og højskolens saga ude? Er den gamle kraft borte? lød for nogle få år siden spørgsmålene fra alle sider. Trænges der ikke til en fornyelse inden for den danske højskole?

Jo, selvfølgelig trængte og trænger højskolen til fornyelse. Den må *altid* forny sig — som enhver anden bevægelse, dersom den ikke skal gå i stå. Et træ, der holder op med at skyde nye, friske skud, vil meget snart gå ud. Men det gør ikke noget, om nogle af de gamle grene visner og falder af, når træet blot skyder i toppen.

Sådan også med højskolens træ. Det fortsætter uhindret sin vækst og har netop i de sidste ti år sat ualmindelig mange nye skud — samtidig med, at det undertiden har knaget lidt i de gamle grene. Det har vist ligefrem været sundt med lidt storm, selv om de, der har lavet blæst, ikke skal bilde sig ind, at det er dem, der skaber væksten. — Nej, solen er nok immer stærkere end stormvejret.

Men for at tale i et andet sprog: Fornyelse og fornyelse er to ting. Fornyelse *udadtil,* i former, i arbejdsmåde, i emnevalg, kan være nødvendig. Og den kommer af sig selv sammen med de nye tider og de nye mænd. Nye slægtled kommer med nye spørgsmål. Og det er højskolens pligt at hjælpe de unge til rette i deres egen tid. Vi må ikke gå udenom de mange sociale og religiøse, moralske og pædagogiske problemer, som

vor tid tumler med. Vi må heller ikke blive *hængende* i dem. Vi må *igennem* dem. Vi må ind til det, der er uafhængigt af tiden. Eller — for at tale med Bredsdorff: »*Vi må øse ny kraft af gamle kilder.*« Det er det, jeg vil kalde fornyelsen *indadtil.* Den er langt den vigtigste.

Men *hvilke* gamle kilder drejer det sig om? Ja, her er det, jeg mener, *Jakob Knudsen* giver et svar.

Skønt på mange måder kritisk overfor højskolens gerning, så kritisk, at han engang under en diskussion blandt højskoleforhånende københavnere istemte deres grin i stedet for at hjælpe dem til forståelse, var og blev han dog lige til sin død et højskolens barn.

Jeg fik et ligefrem overvældende indtryk af dette, da jeg i højskolens værste stormtid tog mig for at læse alle hans værker igennem fra ende til anden. Her fandt jeg styrkelse i troen på, at det, man kalder »det grundtvigske livssyn«, kan tage kampen op mod åndsfornægtelsen i alle dens forklædninger, som Bredsdorff har fremhævet det.

Ret forstået er her ikke tale om nogen »livsanskuelse«, en »grundtvigiansk dogmatik«. Nej, det drejer sig om *en forståelse af livet i dets helhed,* en særlig måde at tage livet på, *en bestemt levevis,* der regner med *hele* virkeligheden, både kød og ånd — og hverken kan nøjes med romantikernes luftige halvdel eller realisternes jordiske.

Jakob Knudsen selv var levendegørelsen af denne livsforståelse. Han stod støt og fast med begge ben på jorden, men med øjet »himmelvendt«, ikke blot med levende sans for »alt stort og skønt *herneden*«, men såre velkendt med de dybe længsler, der kun mættes tilgavns af »glans fra *evigheden*«.

De to gange, jeg har set Jak. Knudsen, er blevet mig en illustration på denne dobbelt-enhed i hans væsen.

— Det er tre år før den store krig. Jakob Knudsen skal læse op i Århus — i en håndværkerforening. Kun få gider gå efter den fraskilte, forhenværende præst, der nu må opholde livet ved at skrive bøger, holde foredrag og læse op. — Den store, svære mand står nede på gulvet foran den lille klat tilhørere, der har taget plads på de knirkende stole i et hjørne

af salen. Han læser »Når den ny vin blomstrer«, Bjørnsons sidste og et af hans svageste skuespil, næsten pjattet, om en halvgammel mand, der forelsker sig i en purung pige. Var det et slags selvforsvar? — Han læser vist godt, men hvor han sveder! Det hagler ned over hans store, tykke ansigt. Man får næsten ikke tid til at tænke på andet end den stadig gentagne bevægelse med lommetørklædet hen over højre kind og pande og venstre kind, i hvert fald ikke, når man er ganske ung og temmelig uforstående overfor dramaets indhold. Man ynker den fede mand.

Et par år senere. — Der er møde i Studenterkredsen. Jakob Knudsen taler. Men der er også møde andre steder, og en »rus« må have det hele med, så jeg kommer hæsblæsende derop under den sidste del af foredraget. Der er stuvende fyldt i det lille lokale. Jeg må blive stående i gangen og strække hals. — Nå, det er Søren Kierkegaard, han taler om, hans sidste år, hans hvasse angreb på »den officielle kristendom« i »Øjeblikket«, hans kamp og tvivl på dødslejet. — Taleren er dybt grebet af sit emne. Han har tydeligt nok selv været ude i tvivlen, ensomheden, angsten. Han forstår Søren Kierkegaards sjælekval til bunds. Det er ikke svedperler, men medfølelsens tårer, der triller ned over hans store kinder. Hvor evighedslængslen må være stærk i den mand! Og hvilken fryd det må have været for ham at komme igennem ensomhedens og angstens snævring ind i åndens store fællesskab. For han *er* kommen igennem — trods alt. Det mærker man nok. Der er ånd over ham og i ham. —

Ja, sådan var han: *Mennesket* af *kød* og *ånd,* menneske i ondt og godt, i svaghed og højhed. — Derfor kan hans liv heller ikke i alt være forbilledligt for hans medmennesker — og det kan vel ingens. Hans svagheder kunne være ret iøjnefaldende. Jeg skal ikke opholde mig ved dem. Det er hovedtankerne i hans værk, jeg vil ind på. Først blot hans liv i dets hovedtræk — som den lille nøgle, der giver adgang til den dybere forståelse.

Jakob Knudsen er sønderjyde, født på Danmarks første højskole i Rødding den 14. september 1858. Her var hans far,

Jens Lassen Knudsen, lærer. Men han, der i sine unge år havde mødt den mærkelige Kresten Kold og aldrig kunnet glemme ham, savnede den rette højskoleånd på Rødding og tog med glæde mod tilbudet om at blive lærer ved Kolds højskole, da denne blev flyttet til Dalum ved Odense. Men mennesket lever ikke af ånd alene, og J. L. Knudsen søgte og fik et præstekald i Aggersborg nord for Limfjorden. Jakob var tre år, da familien flyttede fra Rødding, og seks, da de flyttede fra Dalum til Aggersborg. Her blev de i otte år, og her fik Jakob Knudsen sit egentlige barndomshjem, sit barneparadis. Her lukkede livets herlighed sig op for ham. Indtryk af natur og mennesker brændte sig ind i hans sind og blev siddende for livet. Her fik han sin livsfølelse, sit menneskepræg, gennem naturlig indre vækst og stærk ydre påvirkning, faderens faste opdragelse. Det var vel egentlig her, han blev digter.

Efter tre indadtil urolige og gærende overgangsår i Lejrskov ved Kolding, hvor hans fader var bleven præst, kom han til København for at studere. I den livlige »Birkerød-kreds« fandt han både ven og kæreste, begge yderst forskellige fra ham selv. Tit søger man, hvad man selv mangler — for sjæleligt at udfyldes gennem modsætningen. Vennen var Holger Begtrup. Kæresten Sofie Plockross fra et anset københavnsk borgerhjem. Det var København, han forelskede sig i, alt det fine, letbevægelige, formfuldendte, der var hans egen tunge jyske natur så fremmed, men netop derfor så tillokkende. Først for sent opdagede han, at de var *for* forskellige.

Han tog teologisk eksamen, blev lærer på Askov og giftede sig. Men på Askov savnede han det samme, som faderen havde savnet på Rødding. Derfor sagde han ja til en opfordring fra Mellerup ved Randers om at blive præst i en nystiftet valgmenighed deroppe.

Det var i 1890. Fire år efter lod han sig skille fra sin hustru, og tre år senere giftede han sig igen med en af sine forhenværende konfirmander, den unge Helga Bech, datter af hans gode ven, højskoleforstander Bech, der havde været sjælen i deres menighedsdannelse.

Menigheden havde fundet sig i skilsmissen, men at han nu giftede sig igen, fandt de utilbørligt for en præst. Jakob Knudsen søgte derfor sin afsked i foråret 1897, og i de sidste tyve år af sit liv — indtil sin død 1917 — var han da uden fast levebrød. Han måtte skaffe sig føden ved et rakkerliv som omrejsende oplæser og foredragsholder. For ikke at gå sjæleligt til grunde måtte han unde sig hvilestunder, og i disse tvang nøden ham da pennen i hånden. Dog: nøden alene kunne ikke have gjort ham til digter, om ikke samtidig lysten indefra havde drevet værket. Han havde længe drømt om at blive digter, havde udgivet enkelte bøger og skrevet et par smukke digte, men uden skilsmissen og afskedigelsen havde han dog næppe skænket os den lange række bøger, som vi nu nødigt ville undvære.

Den, der ønsker at forstå Jakob Knudsens bøger, skal ikke begynde med begyndelsen. Hans første bøger, »Den gamle Præst« og »Sind« f. eks., er kraftig kost og vanskeligt fordøjelig for mange. Derfor vil jeg anbefale at begynde med »To Slægter«. Heri giver han et meget fortegnet billede af Kold (i lærer Andersen Haar), skønt man også ser glimt af hans åndelige storhed, men samtidig får vi et sandt og troværdigt billede af de to slægter, hvoraf hans eget liv er rundet. Til den ene side faderens, den stoute vestsønderjyske handels- og storbondeslægt *Knudsen'erne,* en tavs slægt, men ikke den tavshed der dækker over tomhed. Nej, den tavshed, der er guld, når talen kun er sølv. Der lå guld på sjælebunden af disse tavse, grublende Knudsen'er. Men tvivlsomt er det, om det nogensinde var blevet løftet op i dagslyset og udmøntet i dansk digtning uden tilskudet fra den anden slægt.

Til den anden side har vi moderens slægt, den gamle, danske præsteslægt *Bojsen'erne,* hos hvem trangen og evnen til at fremstille, hvad der boede i dem, var gået i arv gennem mange led. Gennem tilløbet af det lettere, lysere Bojsen-blod udløses de skjulte, men stærke kræfter i den tunge Knudsenslægt — og således fremstår *digteren Jakob Knudsen.* De dybe modsætninger i Jakob Knudsens væsen forklares også delvis gennem denne oprindelse.

Han er ikke blot, som før nævnt, et menneske af kød og ånd som alle andre, men han er mere hjælpeløst end de fleste i begges vold. Derfor er kampen mellem angst og mod, mellem mørke og lys, helved og himmel i hans hjerte så voldsom, at dette til tider truer med at sprænge hans forstand. Gennem hans smerte og jubel fødes den danske *nyrealisme* til verden.

Han er højskoleromantikeren, der fører romantikens virkelighedsværdier frelst gennem realismens skærsild. Derved bliver han skaberen af den nyrealisme, der regner med både *natur* og *ånd,* den realisme, der tager Gud med. Derfor passer han så godt for virkelighedsforkynderen *Thomas Bredsdorff* og for nutidens ungdom, den nyrealistiske.

Det er mere end et tilfælde, at det blev Jakob Knudsen, der skrev festsangen til Roskilde højskoles indvielse, »*Her rejses en skole*«, sangen om det nye forår:

»Ti altid ung er den gamle jord,
og evig frisk er Guds nådes kilde,
og den som mærker, at græsset gror,
for ham står livet vist aldrig stille.
Derfor vi kvæde
i sorg og glæde
om *jordens grøde* og *himlens væde*
den gamle sang.«

Og i sidste vers siger han:

»-- — — Forældet aldrig blev *livets tale.*
Når hjertets ager
livsord modtager,
vi alt *hernede* det forår smager,
som ældes ej«.

Begge steder er tanken: når de største modsætninger mødes, når jord og himmel forenes, når Guds nådes kilde overrisler hjertets ager, da giver det sjælevækst, da sker der store ting, da fuldbyrdes forårsunderet i åndens verden.

Når vi sammenstiller Jakob Knudsens morgensang og aftensang, ser vi dog allerklarest hans store, sjælelige spændvidde.

Festligere morgensang end »*Se, nu stiger solen af havets skød*« findes ikke på dansk, selv om der er dem, der går dybere, som f. eks. Kingos herlige morgensalme: »Nu rinder solen op af østerlide«.

Men det er dog kun ved en overfladisk betragtning, at Jakob Knudsens »solsang« indeholder lutter solskin og festjubel. Kun den, der har været ved at forsvinde i mørket, kan hilse lyset med en sådan jubel. Kun den, der har følt dødens brod i sit hjerte, kan fryde sig så inderligt og takfyldt over livet. Lyset føles dobbelt stærkt på den mørke baggrund.

Baggrunden anes overalt og ses flere steder tydeligt, som når sangeren takker Gud for, at dagen fryder »*trods synd og død*«, og at »al *mørkhed* svinder og *sjælevé*, blot jeg trygt vil sige: Din vilje ske!« Og når han udbryder:

»Lad mig nu kun drage ad *natmørkt hav*,
lad mig ikkun stævne imod min grav:
Livets Gud mig skærmer, jeg er hans barn,
ud hans hånd mig river af *dødens garn*.«

Da bliver morgensolen ham et billede på evighedssolen, der »skinner klart *allen* stund«, så dødens skygger for evigt må flygte, og da er kampen endt, sejren fuldkommen.

Stigningen er den samme — formelt set — som fra første til sidste vers i Ingemanns aftensang: »Bliv hos os, når dagen hælder«. Begge begynder i mørket og ender i »paradis-lyset«, men afgrunden er langt dybere og frygteligere hos nyrealisten Jakob Knudsen end hos romantikeren Ingemann.

Dette ses dog bedst i aftensangen: »*Tunge, mørke natteskyer*«. Her er vi midt i tungsindets kamp mod mørket. Lysets Gud synes så uendelig langt borte, men han *er* der dog:

»Vær os nær, du kære Gud,
medens natten lider!

Vær *mig* nær, ti uden dig
ensomhed mig truer:
vær mig nær, ti uden dig
jeg for *mørket* gruer:

hold mig med din faderhånd,
så jeg dig fornemmer,
fri mig ud af mørkets bånd,
så min *frygt* jeg glemmer.«

I det næste vers beder han Gud om, »når livet bli'r ham *øde*«, og »når *natten i hans bryst* hjertet vil omlejre«, da at skænke ham »livsens trøst« og vinde ham »lysets sejre«. Og endelig i sidste vers munder bønnen ud i en *tak*, der vidner om, at han føler sig bønhørt:

Du, som lindrer *sorg og nød*,
al vor *synd* forlader,
lyser op *den mørke død*.
tak! du lysets Fader!

Også her vinder han frem til Gud, men alligevel: hvilken forskel! I morgensangen »himmelhøjt jublende« i et strålevæld af sollys, der fordriver de mørke baggrundsskygger — her »til døden bedrøvet« i nattemørk ørkenensomhed, hvori lyset blot skimtes som en enlig stjerne, det dog er værd at takke for.

Kun de største, Kingo, Grundtvig, Kierkegaard, har loddet sjælelivets dybder og målt dets højder som Jakob Knudsen. Havde vi ikke haft andet fra hans hånd end disse to sange — eller tre, vi kan godt tage Roskilde-sangen med — var der dog meget at sige ham tak for.

Men lykkeligvis er der mere, ja, efter min mening så meget, at det er umuligt i en kort artikel som denne at give mer end nogle antydninger.

Jakob Knudsen kan undertiden forekomme én unødig kraftig, ja, plat — eller ligefrem rå. Sentimental er han ikke, skønt hans følelsesliv er overordentlig voldsomt. Han forsøger aldrig på at lave virkeligheden om og servere sødsuppe til morgen, middag og aften. Han er en fjende af den sødladne, svævende romantik. Han vil holde sine læsere ved jorden, ligesom han i levende live yndede at rense luften med en saftig vittighed, når hans medmennesker kom lidt for højt op. Han elskede det folkelige vid, der som bekendt tit er kraftigt

i formen. Denne kærlighed til folkeviddet stammer fra hans barndom, da han omgikkes jævne mennesker på landet.

Heri ligger der for mig nogen undskyldning for plathederne. For Jakob Knudsen har *barndommens oplevelser* ægthedens og virkelighedens præg fremfor alt andet. Derfor tager han alt med, det grimme som det kønne. — Få har skildret børn, børns lege, børns tankegang så levende som han — i bøger som »*Et gensyn*«, »*Gæring*«, »*Sind*« og »*Angst*« — og ikke mindst i sine fortællinger, »*Jyder*«. Ikke blot indirekte, men også direkte fortæller han heri »Mindedrag« og »Barndoms-Erindringer«.

Det har sig med barneminderne som med vintergækkeløgene i læbæltet: »De er lige så friske og hele; de sidder så langt nede, at frosten ikke kan gøre dem noget om vinteren.« (»Gæring«).

I en artikel i »Tilskueren«: »*Noget om at digte*«, siger han: »*Min erindring er opfyldt af levende og stærke barndomsindtryk.* — Et barn forstår at iagttage, at sluge indtryk med øjne, næse, mund, øren, hænder — i den alder er det jo, som om man skulle æde hele verden, som man aldrig kunne blive mæt. Og hvilket mægtigt indtryk gør ikke tingene! Med hvilken hengivelse opfatter man ikke; med hvilken følelse for den levende sammenhæng. — På mennesker ser man i almindelighed sådan, som de ser på sig selv. — Et menneske, som i min barndom har gjort stærkt indtryk på mig, selv i kort tid, kan jeg skildre fra vuggen til graven i alle situationer. Den tid f. eks., som jeg har tilbragt sammen med proprietær Kristen Faurholt (i »Sind«), strækker sig sikkert ikke udover 24 timer alt tilsammenlagt. — Alle disse indtryk fra barndommen lever da endnu i mit sind og sætter mig i levende forhold til meget, som slet ikke synes at eksistere for adskillige forfattere.«

Jakob Knudsen har bevaret barnets instinktive evne til at se ind bag den skal, voksne mennesker lægger om deres hjerte. Eller han har allerede som barn set mennesker, som de er, så han har et næsten uudtømmeligt mindevæld at øse af.

Ja, som vi ser af hans kønne fortælling »*Solsorten*«, har han sommetider ligefrem været bange for at gå til i sine min-

der, tabe sig selv i forgangenhed. Mennesker, der har oplevet en stor sorg, som lærer Andersen, der mister sin gamle mor, eller en dybtgående skuffelse — eller måske har været ude i en synd, der ligesom har sat bom for fremtiden, kan undertiden fristes til udelukkende at se tilbage, fordi alt, hvad der var værd at leve for, nu synes dem at høre fortiden til. Men vi må ikke således »gå til« i mindet; vi *må* leve fremad.

Trods alt, hvad vi kan have mistet, og trods alt, hvad der kan spærre vejen fremad, må vi aldrig glemme, at der lever mennesker omkring os, der trænger til os og længes efter kærlighed og forståelse, som lærer Andersens hustru længes efter, at hendes mand skal vende tilbage fra sine minders verden for at leve med hende og børnene.

Dette betyder ikkke, at man skal kaste sine minder overbord. Nej, man må blot ikke *blive* i dem; man skal tage dem med ind i fremtiden. Og at mindet for Jakob Knudsen ikke har været en død skat, men en levende kraft, derom bærer hele hans forfatterskab tydeligt vidne.

De indtryk, han har modtaget gennem sit hjem og sin opdragelse, lever han på hele sit liv, og det er de sandheder, han i sin barndom har fået indpodet, han forkynder i sine værker. Han er nemlig mere *forkynder* end digter. Han *vil* noget med sine bøger, og det er ingen skade til, når tendensen ikke tager magten fra den kunstneriske grebethed.

Selv siger han det sådan: »At blive ét med min læser (»forsvinde«) gennem den simple følelse fra hans side, at her var det i sandhed *en dansk mand,* der talte — ikke en bestemt person i bogen eller en eller anden lokal-type — langt mindre en udspekuleret kunstner — men en dansk mand — det ville for mig stå som et ideal.«

Gang på gang har Jakob Knudsen nået dette sit ideal. Han bruger ingen udspekuleret ordkunst, pynter ikke stilen med mange malende, selvlavede tillægsord, skildrer sjældent sine personers udseende, og dog *lever* de. Lyslevende træder de os i møde gennem deres egne ord og handlinger.

At dette er kunst, siger sig selv, skønt man har villet påstå, at Jakob Knudsen slet ikke var kunstner. Maler — i ord —

er han ganske vist ikke. *Billedhugger* er han, ikke i marmor, men i granit. Grove, skarpkantede, står hans skikkelser der — som Rhodins statuer eller som Niels Skovgaards monumenter. Man glemmer dem ikke.

To modsatte typer træder særlig skarpt frem. Man kunne kalde dem *karaktermennesker* og *slapsvanse*. Som regel falder de sammen med de gamle højskolemænds begreber om »åndskæmper« og »jætter«. Om mennesker kommer til at tilhøre den ene eller den anden slags, beror efter Jakob Knudsens opfattelse på, hvilken opdragelse de har fået. Denne såre vigtige side af sagen, som Jakob Knudsen indgående har behandlet i »*Lærer Urup*«, må jeg dog her nøjes med at antyde.

I et hjem, hvor børnene spiller hejgut, i et samfund uden lov og orden skabes der selvbetragtende egoister, svage karakterer, forbrydere. I udvortes forhold er en vis tvang nødvendig.

I et godt hjem, hvor lydigheden og kærlighedens respekt for forældrene er en selvfølge, og i et samfund, hvor politi og regering beskytter lovlydige borgere mod forbrydernes overgreb, er der vækstmuligheder for naturlige karaktermennesker, der ikke har deres centrum i sig selv, men i en åndelig verden, i Gud selv. Og her, på det åndelige område, må der herske fuldkommen frihed.

I »*Lærer Urup*« er det omvendte tilfældet. Den ydre tvang er ophævet, og friheden ender i tøjlesløshed. Samtidig er der tvang og censur i åndelige forhold, og den selvstændige lærer Urup afskediges.

I begyndelsen af »*Gæring*« ser vi i et klart glimt den samme modsætning. Præsten læser højt i skolen. Han læser »Synnøve Solbakken«. De unge hører godt efter, og præstens nevø, der kun er en dreng endnu, er fuldstændig »væk«, så han bagefter ingenting kan sige. Som de går hen ad vejen, undrer han sig over, at de andre allerede er kommen så vidt, at de kan tale om det. Da lyder der pludselig pige-hvin og rå karlelatter. En pige har snuppet piben fra en karl og farer nu afsted med flagrende skørter, karlen efter hende. — »Se, nu stod de og tumlede ovre ved diget, hun hvinede, han bandede. Og det på en sådan aften.«

Drengen — og læseren med ham — får en levende følelse af, »hvad det vil sige at være *uden for det hele,* uden for det herlige, at være nedstyrtet i jætteverdenen«. Man bliver næsten uhyggelig til mode ved den tanke, at nogle mennesker er så ganske blottede for åndelig sans, så fuldstændig opslugt af de andre sanser og deres tilfredsstillelse, at det i hvert fald for mennesker synes umuligt at give dem blik for »det herlige«, at få disse »maver gjort til mennesker«, som lærer Urup udtrykker det. Han kan til tider føle sig fuldstændig magtesløs. Der er kommen »så mange lispund råt kød« ind i hans skolestue, at det bogstavelig kvæler alt det sjælelige. En lang forbryderspire har ved sin uanstændige tankegang forpestet luften og åndelig besmittet hele flokken. Enhver lærer, præst og højskolemand har haft lignende oplevelser med en klasse, et konfirmandhold, en elevflok.

Denne modsætning mellem materialister og idealister, mellem udadvendte og indadvendte mennesker går igen overalt i Jakob Knudsens bøger. Særlig grelt møder vi den i »*Fremskridt*«. Her er det oven i købet en kirkens mand, en spradebasse af en kapellan, der er hovedrepræsentanten for den påtaget åndelige, men i grunden meget uåndelige udadvendthed, den »finere« form for materialisme. En brutal, tyvagtig og sladdervorn tjenestekarl repræsenterer den groveste.

Optakten til »Fremskridt« er glimrende. Sjældent har Jakob Knudsen ladet sit lune spille lystigere — eller sin satire snærte hvassere — end i denne bogs første kapitel. Rent kunstnerisk når han næppe nogetsteds højere. Stregerne er forlænget lidt ud over det naturlige, men man godter sig — som over en vellykket karikaturtegning, der lige netop fremhæver det karakteristiske. Storbonden Bøldrup, der vil spille proprietær og ønsker navneforandring til Belldorff, er en moderne Erasmus Montanus, taget sådan på kornet, at nutidsungdom må kunne få øje på forskellen mellem en rodfæstet natur og en rodløs sprællemand, forskellen mellem Jakob og Erasmus.

Den Borrevad møller er kapellanens og Belldorffs modstykke. Han er sognekonge i god, gammeldags forstand. Ikke blot styrer han sognet i udvortes henseende, men også på det

åndelige område er han den ukronede konge. Han samler sine tjenestefolk og naboer til ugentlige oplæsningsaftener, man læser dansk digtning og historie, og den måde, hvorpå man fejrer juleaften i Borrevad Mølle, har ad åndens usynlige veje forplantet sig til andre hjem, skønt ingen ret ved noget om denne skønne hjemmets fest i møllen.

Nu har den sprælske og åndeligt virksomme kapellan imidlertid fået den glimrende idé, at der skal holdes fælles juletræ i forsamlingshuset selve juleaften. Planen udføres, og den juleaften sidder møllerens i Borrevad ene hjemme med deres børn og et par gamle tjenestepiger; de andre er i forsamlingshuset. Mølleren er dybt forbitret og forfærdelig trist i humør, men hans stille og udmærkede kone trøster ham så godt. Havde hun ikke været, var det ikke blevet til noget med dansen på børnevis omkring træet, men nu vandrer de rundt og synger »Et barn er født i Bethlehem«. Derefter giver madam Borrevad tjenestepigen Else lov til at gå op i forsamlingshuset. Else har siddet som på nåle den hele aften. Hun takker glad og skynder sig ud; men et øjeblik efter kommer hun styrtende ind og råber: »Å, der kommer så mange mennesker ind i gården. Præsten er med, han går med en lygte i hånden. Og der er mange andre med lygter. De synger: »Her kommer, Jesus, dine små!« —

Ganske rigtigt! Man er blevet færdig med tale, sang og plyndring af juletræet i forsamlingshuset — og så har præsten fået den idé, at man skulle slutte af i Borrevad Mølle for at se, hvordan juleaften fejres der, for det var der ingen, der rigtig vidste. Lidt efter står han leende i døren til dagligstuen med et »glædelig juleaften« og søger at forklare, hvorfor de kommer.

Borrevad står i første øjeblik som lammet: »Ja, men — et hjem — det er nu engang ikke et menageri. Og vi er ikke vilde dyr, der ønsker at blive viist frem — enten for penge eller morskabs skyld!«

»Nej, nej, natu's —.«

Men nu har Borrevad fået sig samlet: »Skrub af!« råber

han pludselig. »Herut af huset med jer! Her holdes ikke julemarked med grin og gøgl.«

Og hele flokken fortrækker skyndsomt. —

Det »skrub af!« kom lige tilpas. Det er noget, der er for privat, for personligt og dyrebart til, at man kan udlevere det til offentlig beskuelse og befamling, uden at det ødelægges, uden at det bliver til mekanik det hele.

Den, der altid lever offentligt, udadvendt og aldrig får tid eller ro til stille, indadvendt privatliv, ender med at blive hul som en rangle.

»Alt stort sker tyst« er en grundlov i åndens verden. Dér kan reklame og spektakel ikke gøre det. I åndelige forhold er det ikke mængden, der gør udslaget.

Det forstod den ganske unge Morten Borrevad umiddelbart, da naboerne efter jul blev borte fra oplæsningsaftenerne, oprørte over »den utrolige hjerteråhed«, gamle Borrevad havde vist. De var kun otte mennesker, alt ialt, den første aften. »Alligevel syntes han, det var mærkeligt, så stærkt han følte fællesskab i detteher, og så god en tro han havde til dets styrke i fremtiden. Han syntes, han fornam det samme som overfor en plante, der kan stækkes og stynes og hugges ned, men hvis voksekraft er akkurat lige stærk — blot den får lov til engang igen at være i fred, skal den nok vokse sig stor. Det var det *folkelige, danske fællesskab,* som jo al deres læsning handlede om, og *det evige fællesskab,* som kom frem i aftenandagten, — det var jo højt hævet over, eller det lå dybt, dybt indenfor alle de .... tvistigheder, som foreløbig havde splittet forsamlingen ad.«

I disse få linier ligger Jakob Knudsens korte og klare, men vidtfavnende trosbekendelse, den, han forkynder i sine bøger: *Der er åndelig virkelighed til.* Ånd er sandhed, og sandheden er altid en tomandssag: »At være sig selv er at være eet med et andet selv«: Sandheden bliver til, hvor hjerter mødes, hvor menneskehjerter mødes i kærlighed til noget, der er større end dem selv, og hvor Guds hjerte møder menneskets hjerte.

Derfor finder man først sandheden i *fællesskabet*. Først dér bliver man helt ud sig selv, befriet for selvoptagethed og hulhed, fyldt af livets og evighedens friske kræfter.

Dybt under alle de voldsomme overfladehandlinger i Jakob Knudsens bøger rinder de to gamle kilder, hvoraf vi kan øse ny kraft, og som han aldrig bliver træt af at pege på: *folkefællesskabet* og *menighedsfællesskabet*.

Den, der fra barndommen af »har fået øret opladt for modersmålets rigdom og for folkets minder, han er nødt til at elske Danmark og alt dansk, thi han skylder det danske folk — nu og i fortiden — bogstavelig *alt*, hvad han af naturen, som sjæl, ejer og har«.

Også kærligheden til Gud vokser bedst og naturligst frem i hjemmets jordbund. Her får barnet gennem en fast og fornuftig opdragelse sit centrum lagt uden for sig selv. Når da en skønne dag den menneskelige autoritet falder, fordi intet menneske, selv ikke far eller mor, kan være Gud for et andet menneske, da griber man uvilkårligt efter den Gud, der er *alles* fader. Da vil man opdage, at Han er virkelighed; at Han ved sin ånd har taget bolig i sin menighed.

Denne oplevelse skildres med gribende magt i slutningen af »*Afklaring*«. Den unge mand, der ude i verden er kommen i nær forbindelse med fritænkeriet, vender hjem til sin fødeegn og kommer i kirke. Da sangen om »De levendes land«: »O, kristelighed« bruser ham i møde, føler han menighedens åndelige fællesskab som en virkelighed, det er umuligt at komme uden om. Han véd nok, at de enkelte mennesker derinde langtfra er fejlfri; degnen er nærmest et pjat, og præsten, hans onkel, på mange måder en svag mand, og dog er det rigtigt, hvad læreren med et skulderklap bemærker, idet de forlader kirken: »Ja, det var godt i dag, det var godt. Det er det, vi trænger til — noget sådan af *en helt anden verden*. Vos selv er der ikke meget ved.«

Nej, *os selv er der ikke meget ved!*

I den skønne høstsang »*Vi pløjed, og vi så'de*«, som Jakob Knudsen har oversat, hedder det:

»Vi kan jo intet give,
som nogen ting er værd,
men tag vort stakkels hjerte,
så ringe som det er!«

Denne sande selverkendelse er netop betingelsen for at få del i kraften fra det høje. Den, der er fyldt af sig selv og sin egen store betydning, kan Gud ikke fylde; der er ingen plads til Ham. Men den, der — som kapellanen i »Rodfæstet« — føler sin egen usselhed, sin hjælpeløshed, sin *synd,* ham kan Gud hjælpe — og ham *vil* Han hjælpe. For Gud er ingen for ringe. »Guds kraft fuldkommes i skrøbelighed«. — Dette *måtte* Jakob Knudsen tro, netop fordi mennesker dømte ham så hårdt. Guds lov er højt hævet over samfundets lov. Det er netop hovedtanken i hans første, stærke bøger.

Den dag i dag og til alle tider trænger vi til at øse af de sandhedsvæld, Jakob Knudsen lever af, og kan vi det på rette måde, vil der altid være brug for den danske højskole.

Frede Terkelsen.

Kære gamle Danebod-elever og medarbejdere!

Da Danebod Højskoles årsskrift skulde sendes ud i fjor, var min mand syg. Det sidste, han arbejdede med, var artiklen til årsskriftet og timer med de elevhold, der samledes her i vore stuer i »Skovbrynet«. Til det sidste var det arbejdet for eleverne og for Danebod, han gav sine kræfter.

Det har været meget svært for mig at komme i gang med at skrive min hilsen til jer i årsskriftet i år. Der har været så meget, jeg gerne har villet sige jer. I har allesammen lod og del med os i de mange års oplevelser på Danebod. I har været med til at gøre dem så overvejende lyse og gode, fordi vi alle har været samlede i fællesskab om et arbejde, vi holdt af. Og nu har jeg kun eet at sige, og det er *tak* for det altsammen!

Frede og jeg har så tit følt os overvældet af al den trofasthed og det venskab, I har vist os og Danebod. Det er sket på så mange måder: ved elevmøderne, ved private småbesøg, ved skolens forskellige festdage og ved vore egne private festdage — og ved juletid med jeres mange hilsener og breve, som vi aldrig har nået at besvare, men altid glædet os over. Alt dette har gjort, at vi måtte føle, som vi også tit har sagt det, at Danebod ikke bare er stedet her og de mennesker, der nu står i arbejdet, men det er også den store skare af gamle elever og venner ud over landet. Det har gang på gang været en støtte for os — og jeg vil gerne føje til, at det har glædet os så meget stadig at føle den støtte også nu, hvor Inger og Gunner Rasmussen har overtaget ledelsen af skolen.

Og nu har I igen i det forløbne år vist jeres trofasthed! Tak for alle jeres hilsener og breve! Tak for blomster og kranse! Tak, fordi I gennem de mange bidrag fra over 1000 gamle elever og medarbejdere og venner har været med til at

lægge den smukke mindesten på Fredes grav og til at skabe det fond, der nu bærer hans navn. Jeg synes ikke, I kunde have sat Frede et smukkere minde end ved på den måde at knytte hans navn til Danebod Højskole — den skole og det arbejde, han elskede.

Der har flere gange været tale om at få et maleri af Frede anbragt et eller andet sted på skolen. Frede har aldrig villet det. Han har så tit sagt, at man ikke må binde sine efterfølgere til bestemte traditioner, som måske kan virke tyngende. Den slags er jo ikke ukendt! Om 50 år — eller endnu kortere — er vi glemte, og ingen bryder sig da om et billede.

Men som det nu har formet sig, er jeres gaver samlet til et fond, der kan komme skolen og dens elever og lærere tilgode. Og på denne måde er det — foruden det at være et mindefond — også blevet som et håndslag til alle dem, der stadig er knyttet til Danebod — og jeg må have lov at føje til, at for mig er det rent personligt en stor glæde, at der også derigennem gives et håndslag til Inger og Gunner Rasmussen, som så godt og dygtigt er gået ind i arbejdet på skolen. — Jeg siger jer alle hjertens tak!

Det er snart jul! — Der er ingen tid af året — bortset fra selve julen — jeg har holdt så meget af som adventstiden med alle de dejlige adventssange. Det er ikke bare »snefog og kulde og korte dage«, men adventstiden har også sin egen særlige stemning, hvor vi ligesom kommer hinanden lidt nærmere, mens vi forbereder os til julen. I fjor talte Frede og jeg om, at vi da skulde prøve at holde jul sammen på hospitalet. Og vi var sikre på, at det nok også der skulde blive en god jul. Der er vel aldrig sagt skønnere ord end dem om lyset, der skinner i mørket. Vi var sikre på, at også i den jul vilde mørket blive brudt af lyset. Vi fik ikke lov at opleve det sammen. Nu vil jeg bede om, at det må være sandhed igen i denne jul, at der er tændt et lys, der er stærkt nok til at bryde mørket!

Glædelig jul, allesammen!

Jeres

Anna Terkelsen.

DANSK HVERDAG I SYDSLESVIG

Sigfred Andresen, Danebod-elev 1946—47, nu skoleleder ved Den danske Skole i Bredsted, har på opfordring skrevet følgende artikel.

Skoleklokken ringer, første time begynder, den danske sang, den danske tale lyder ud fra klasseværelserne. Når man færdes på skolegangen, hører man alle disse lyde, som vi danske elsker — omend denne følelse for mange kun er ubevidst, fordi det er det daglige, det hjemmevante. Men vi er i det mellemste Sydslesvig, og eleverne er med undtagelse af lærerbørn alle fra tysktalende hjem, og dog tales der dansk i skolen.

»I skal ikke blive glemt«, blev der sagt til sydslesvigerne, da Nordslesvig igen blev knyttet sammen med det øvrige Danmark i 1920. Disse ord, der jo dog kun var et vagt løfte, gav nyt mod hos de få bevidste danske, der levede syd for den linie, der deler Sønderjylland. Men disse få besluttede at holde sammen, og med denne sammenslutning opstod den følelse af fællesskab, som prægede det danske arbejde i Sydslesvig fra 1920 til 1945. Ganske naturligt måtte der opstå skoler, der kunne undervise børnene fra disse kredse i deres modersmål. Og gennem disse skoler kom der fremgang for det danske sprog. Børnene lærte at bruge det rigsdanske sprog, og mange af de tyske låneord, der havde sneget sig ind i den sønderjyske dialekt, blev erstattet med danske.

Denne sammenslutning af sydslesvigere blev anerkendt fra dansk side, og fra tysk side kom også en slags anerkendelse. At lade disse få tusinde tyske statsborgere beholde denne sær-

indstilling var der på ingen måde fare ved. Selv i perioden fra 1933 til 1945 kunne man til en vis grad anerkende denne folkegruppe. Dette gav sig udslag i, at børn og unge herfra kunne fritages for medlemsskab i de korps, der oprettedes for at give de unge den rette nazistiske opdragelse. Hvilken lykke var dette for den danske bevægelse. Gennem hjemmene og de danske skoler fik disse unge en fri dansk opdragelse. Det var dog til tider ikke let at gennemføre den, fordi der på anden måde kunne gribes ind fra de lokale myndigheders side. Et godt lønnet arbejde kunne gives til en anden eller en håndværkers gode tilbud forsmås. Økonomisk kunne der lægges pres på den enkelte. Men netop på grund af dette opstod der et sammenhold, der ytrede sig gennem en uforfærdet optræden, som skabte respekt hos den tysksindede befolkningsdel. Større og større kredse af denne anerkendte de danske skolers eksistens, man blev simpelthen vant til, at de var der — på samme måde gik det i forholdet til personerne.

En udvikling var sat i gang.

I 1945 vidste alle sydslesvigere, at der fandtes danske skoler, at der fandtes danske, som ved deres optræden og sammenhold havde vist, at de havde fundet værdier, der var værd at leve for. Derfor er det ikke så mærkeligt, at mange søgte derhen, da alt brød sammen for dem. Vi mennesker skal nu engang have noget at bygge på, noget at tro på, uden det går alt i stå. Sult kan give sig udtryk på mange måder; man kan sulte, hige efter værdier at leve for, man kan sulte, hige efter mad. Begge dele var repræsenterede i trangen til at træffe det danske. Dette gav så store tal af nyindmeldte medlemmer, at rammerne, der havde båret det danske arbejde, ikke kunne rumme tilstrømningen. Der blev glæde, skabtes kaos og opstod skepsis. Glæde over anerkendelsen, kaos i organisationen og skepsis hos de »gamle«. Genforeningshåbet levede stærkt — og faldt pludseligt sammen. Danmark sagde nej til at få det gamle land tilbage. Trods det kunne håbet ikke opgives af alle. Tiden skulle vise, at en stærk tro på og et ønske om, at genforeningen kunne gennemføres, ikke kunne opfyldes. Der bredte sig en skuffelse; men denne afløstes snart af en

stillingtagen, der mundede ud i, at der ingen grund var til at give op, det var simpelthen umuligt. — Sidenhen er tallene blevet mindre. — Der kunne nævnes mange grunde for, hvorfor så mange faldt fra. De vigtigste er sikkert den økonomiske opblomstring indenfor det vesttyske samfund og angsten for at vise en anden indstilling end flertallets.

I dag kan danskheden i Sydslesvig se frem til rolige arbejdsår. Medlemstallet er stabilt, og det vil sige, at der rundt omkring i hele Sydslesvig findes kredse, der på samme måde som de »gamle« fra før 1945 føler sig knyttet til det danske. De uoverensstemmelser mellem gamle og ny, der en overgang prægede arbejdet, er nu helt forsvundne. De tysksindede godkender denne udvidelse af medlemstal og arbejdsområde. En fjortenårig periode skaber vaner, og en persons vedvarende stillingtagen for det danske skaber respekt. Samarbejdet i kommune- og amtsråd på samme måde.

Hver morgen kalder skoleklokker fra godt 80 skoler børn fra disse danske til undervisningen, nøjagtig som det sker for børn hjemme i Danmark. Den eneste forskel på undervisningsplanen er de mange tysktimer. Og det er naturligt, at der forlanges en god tyskundervisning, for børnenes fremtid må ligge i hjemstavnen, og her er tysk det officielle sprog, som skal kunnes for at komme frem. At historieundervisningen sammen med hjemstavnslæren har en stor plads i undervisningen, er ikke så mærkeligt. I hele den tyske tid har befolkningen overhovedet ikke hørt noget om dets fortid og rette tilhørsforhold. Ja, end ikke i dag tør man fra den tyske skoles side tage disse spørgsmål op. Oplysninger om dette kunne bringe folk på andre tanker, og derfor er det sikrere at undlade at give besked. — Den største forskel mellem elever derhjemme og her ligger i hjemmesproget. Kun i de nordlige egne er sønderjysk endnu daglig tale, mens plattysk er det for langt den overvejende øvrige del. Og så oplever man det mærkelige, at disse børn i løbet af ganske kort tid lærer at forstå og at tale sproget. Det ligger for dem, mens det højtyske sprog virker som et fremmedsprog, som alle sydslesvigere — også dem der besøger den tyske skole — har svært ved at

lære til bunds. Men hjemmene er også forskellige fra hjem i Danmark. Den folkelige bevægelse, der gennem Grundtvigs og Kolds tanker præger den danske befolkning så stærkt, har ikke fundet sted hernede. Kun den økonomiske udvikling, der fulgte med den, nåede at brede sig hertil, mens den åndelige vækkelse udeblev. En medleven i den tyske kultur kunne vel have givet nogen erstatning for denne mangel, men den tyske kultur var og er forbeholdt overklassen, hvortil præster, lærere, læger o. s. v. = akademikere og ganske enkelte andre bliver regnet. Menigmand har derfor ikke den stærke personlighedsfølelse, som man finder overalt i Danmark. Det er blevet til »en seen op til de store«, hvad tydeligt viser sig i persondyrkelsen. Taltes der ikke om, at Hitler fik særlig mange stemmer i Sydslesvig? og det katolske parti, Kristelig demokratisk Union også til og med det sidste valg i oktober 1959, og det i en ren protestantisk landsdel. Det er personen Adenauer. De to nævnte personer tåler så absolut ikke sammenligning, men befolkningens handlemåde er dog den samme og mangler fuldkommen en personlig tagen stilling til problemerne. Fra visse tyske kredse tales der om, at den danske bevægelse skaber menigmænd, der tør tage stilling til problemerne, og de føler det som en fare. Men hvor kan man på en dansk skole eller i et dansk foreningsarbejde undlade at lære børn og voksne selv at tage stilling til tingene. Problemerne bliver lagt frem, de diskuteres, og hver enkelt tager stilling. Rigtigt er det, at langt den overvejende del af den danske bevægelses medlemmer er småkårsfolk. Men småkårsfolk, der ved, hvad de vil. Højskolebevægelsen i det forrige århundrede skabte de mænd, der i dag leder det danske rige. Den stand af småkårsfolk — de danske bønder, som ingen regnede med i den tid, blev gennem denne bevægelse vakt til selvtillid og fremdrift. Noget lignende er ved at ske indenfor de danske rækker i Sydslesvig i dag, og hvis udviklingen får lov til at gå frem, som den er begyndt, så kan vi uden angst se fremtiden i møde for det danske hernede.

Et forenet Europa, hvor der vil blive taget hensyn til de enkelte folks særlige kultur, vil heller ikke mindske det dan-

ske arbejde i vor landsdel, men i stedet fremme det. Til den tid vil de tusinder af danske, der er bange for åbent og ærligt at vise deres danskhed, komme frem. Nu tør de ikke gå mod flertallet, men til den tid vil tysk og dansk stå lige i grænselandet, og så er der ingen grund til at skjule sig.

I tusind år har det tyske sprog fået lov til at vandre uhindret nordpå, og næsten hele Sydslesvig blev tysktalende. I 1864 vendte det, og i de omtrent 100 år, der er gået siden, er det danske sprog vandret sydpå. I dag findes der over hele Sydslesvig kredse, der kan læse og tale det danske sprog. Af egen fri vilje har de lært det. Dette ville ingen have troet på i 1920. Også af den grund kan vi se fremtiden roligt i møde.

Sigfred Andresen.

Til holdet fra »halm«vinteren*) 1946—47 og til alle, vi kender fra Danebod, sender vi de bedste hilsner.

Mary og *Sigfred Andresen.*

*) Til orientering for udenforstående oplyses, at der den pågældende vinter under brændselsmangelen blev fyret med halm på Danebod.

G. R.

KAVALKADE

VED ÅRSMØDET I SYDSLESVIG

Alle, der har været til årsmødefest i Sydslesvig, ved noget om, at dette på en vis måde er årets højdepunkt i det danske arbejde. Lige så sikkert, som at det er hverdagen, der er den afgørende, lige så naturligt er det, at det store, festlige møde med landsmænd fra nær og fjern føles berigende og således også er med til at præge den hverdag, der følger efter.

Vi fik i foråret en forespørgsel, om vi kunne tænke os at deltage i årsmødet for vesteregnene i Sydslesvig, der denne gang skulle holdes i Bredsted. Vi sagde ja tak, og kort tid efter sommerpigernes ankomst gik vi i gang med forberedelserne. Programmet skulle lægges, så at der blev så få sproglige vanskeligheder som muligt for den ældre generation dernede, der ikke magter det danske sprog. For de unge, der har gået i dansk skole, eksisterer dette problem jo ikke, men vi måtte naturligvis tage hensyn til *hele* vort publikum. Vi ville derfor lægge så megen vægt på synsindtryk, sang og musik som muligt.

Vi allierede os med fru skovfoged Nielsens dygtige, lille kor og Lars Peter Mortensens alsiske spillemandsorkester, og så tog vi fat! Det blev mange timer, vore hjælpere på denne måde anvendte til prøver, og vi skylder dem megen tak for deres assistance og for det humør, der prægede hele deres medvirken. Jytte Brandt-Pedersen stod for dragterne, min kone for dansene, og fru Terkelsen havde dirigentposten.

Så kom årsmødedagen den 7. juni. Det er ikke her stedet at give et egentligt referat af den begivenhedsrige dag i Bredsted, men lad mig dog nævne det stærke indtryk, det gjorde på os at deltage i den *meget* store procession gennem gaderne. At den tysksindede del af byens befolkning var imponeret, kunne de ikke skjule, og det var et syn, man undte de hjemmehørende danske. Hovedtaler ved mødet var forstander Bøgh Andersen, Jaruplund. Han talte djærvt og godt på dansk og plattysk og sluttede med en hilsen på frisisk.

Så begyndte et meget langt program med hilsener, opvisninger, musik, korsang m. m., og endelig — efter næsten to timers forløb — blev det vores tur. Vi var lidt spændt på, om folk var blevet trætte, så det skulle knibe med opmærksomheden, men den bekymring var helt overflødig! Vi glædede os over den spændte opmærksomhed, der blev med det samme, da orkester, kor og dansere satte ind — og fotograferne strømmede til. Vi ville gerne have kunnet vise farvefotografier af optrinene, men må jo — endnu — nøjes med sort/hvide gengivelser.

De enkelte optrin kædedes sammen af følgende tekst, som jeg reciterede.

Når planten henter næring fra dybe rødders net,
bli'r liv fra skjulte kilder til blomsten fin og let.
På samme vis skal kraften fra uset fortids slægt
i nutids sind og gerning gi' folkelivet vægt.
I pagt med ord og toner, med farver og med dans
vi agter nu at tegne en lille billedkrans.
Vist nok vil stilen skifte i billedrækkens gang
fra folkevisens ynde til skæmtsom selskabssang,
men gennem alt som skifter, snart blidt, snart atter hårdt,
vi kendes ved det hele, for det er dansk og vort!

Vi søger nu tilbage
omved fem hundred år
til folkevisedansen
fra slot og borgegård.

En lille børnevise
er brugt til næste akt,
prinsesserne skal danse
i egen stil og takt.

Det næste billed viser
et mere skæmtsomt spil,
når fire skolelærere
en degnedans træde vil.

Og nu ta'r vi på rejse,
det går mod højen nord,
det Grønland vil vi gæste,
hvor eskimoen bor.

Så er vi atter hjemme,
og danserne vil gi'
en munter Britta polka
til Lumbyes melodi.

✯

Vort optrin er til ende, men før vi danser ud,
vor hilsen vil vi sende og bringe dette bud:
Vi hylder jer hernede i Danmarks grænseland,
som trodser pres og løfter og trofast holder stand.
Snart er vi atter hjemme i skolelivets fred,
men aldrig skal vi glemme, vi tog jert håndslag med.

G. R.

ET BESØG PÅ TYSKE HØJSKOLER

I slutningen af september var en del danske højskolefolk på en 5 dages rejse i Holsten, inviteret af Landsforbundet af Folkehøjskoler i Slesvig-Holsten.

Højskoleforbundet i Tyskland omfatter også aftenhøjskoler og aftenskoler af mere og mindre faglig art, og derfor var der i vort rejseselskab foruden højskoleforstandere og -lærere også ungdomskonsulenten og håndarbejdskonsulenten for Sønderborg amt, seminarielærer Mai fra Skive seminarium, som har oprettet en særlig linie for ungdomsundervisning, og lederen af højskolernes sekretariat i København, Alfred Dam. Ialt var vi 23 fra Danmark. Derudover bestod det faste selskab af 3 værtsfolk: pastor Nico Christiansen, Kiel, der er forbundets formand, direktor Matzen, Heide, og frk. Trude Matzen, forbundets og turens sekretær.

Modtagelsen var i den store stil, som tyskerne mestrer. Vi gik fra det ene cocktailparty til det næste, blev modtaget af ministerpræsidenten i Kiel, von Hassel, og af oppositionens ordfører samme sted, af byrådene i Rendsborg og Lübeck, og blev fornemt bespist af amtsråd og byråd overalt, hvor vi kom frem. Det er jo dejligt for en gangs skyld at blive behandlet, som om man var noget stort, selv om det alene ikke berettiger turen.

Gennem vor meget hjertelige og fornøjelige turleder, pastor Christiansen, fik vi tydeligt indtryk af, at invitationen var udtryk for et alvorligt ønske om forbindelse med danske højskolekredse til styrkelse af højskolearbejdet dernede.

Vi besøgte tre af de vistnok fem højskoler, der har eleverne boende på skolen, som vi kender det i Danmark. Den, vi fik mest indblik i, var en evangelisk-luthersk højskole, Koppelsberg, ved Plön. Her består det daglige formiddagsprogram i en morgenandagt i kirken og derefter en 2—3 timers studiekreds. Her tager man emner op som: Hvordan omgås man et fjernsynsapparat, så det bliver til udbytte og ikke til en plage for hjemmet? og lignende moderne problemer, knallerten f. eks. — men altsammen med Bibelen opslået, så man går ud fra skriften og stadig vender tilbage til den og finder støtte for samtalen. Det lyder mærkeligt for os, og at denne skole udelukkende er for landdistrikternes unge, som menes at være dårligt rustet til at møde bykulturens og teknikkens farer, som breder sig ud fra byerne, er også en fremmed tanke for danske højskolefolk, der netop helst samler unge fra by og land under samme tag. Det havde været interessant at overvære skolens undervisning, men der var her som de andre steder ingen elever for tiden. — Jeg bør lige oplyse, at eftermiddagens program lignede en dansk højskoles timeplan.

På den evangeliske Domhof-højskole i Ratzeburg fik vi kun lidt at vide om den daglige virksomhed. Interessantest og tilsyneladende mest på linie med danske højskoler var den i Rendsborg, som bl. a. kan rose sig af at være oprettet i 1842, altså to år før »Verdens første højskole« i Rødding. Her foregik for tiden et lærerkursus, som ikke mindede meget om dansk højskole, men vi har jo også mange vidt forskellige efterårskursus. En fyldig skoleplan, som vi fik udleveret, fortæller om skolens historie. I Hitlertiden måtte skolen gå ind, men det nævnes med stolthed, at eleverne fra før 1933 stod klar efter krigen til at gøre en indsats i det nye Tyskland og omsætte ideerne fra højskoletiden i praksis. Planens oplysninger om fag, arbejdsformer og mål svarer på de fleste punkter ganske til en dansk skoleplans oplysninger, kun enkelte steder studser man, som når der anvendes en stor halv side på at fastslå, hvordan sjælesorg bør og ikke bør foretages på skolen.

Det kan fastslås, at de tyske højskoler meget nøje har de danske som forbillede. Det mærkes helt ud i enkelthederne, som f. eks. kursustiden, der er fem måneders vinterskole og 3—4 måneders sommerskole de fleste steder. Alligevel er de tyske skoler ikke blevet som de danske, hvad enten det nu skyldes, at man ikke har forstået de danske rigtigt, eller det måske simpelt hen ikke lader sig gøre at omplante den danske højskole på tysk grund.

Ved den første store bespisning umiddelbart efter vor ankomst talte dr. Hessenauer, der er statens tilsynsførende med voksenundervisningen i Slesvig-Holsten, om ungdomsproblemer i Tyskland. Han omtalte den store og vanskelige opgave at få tysk ungdom til igen at interessere sig for samfundsproblemer og politik uden at begå Hitlertidens fejltagelser igen. Denne opgave havde højskolerne særlige muligheder for at tage op og løse. Det var en god og klar tale, hvori et væsentligt indslag var et citeret brev fra en af deltagerne i 20. juli-opstanden mod Hitler. Så vidt mine tyskkundskaber rækker, var det denne tyske embedsmand, der gav udtryk for dybest forståelse af den danske højskoletanke.

Der kunne tænkes tre formål med vort besøg. For det første naturligvis det højskolemæssige. Det fremgår af, hvad jeg har fortalt, at det var begrænset, hvad danske højskolefolk kunne lære af besøget, og en undervisning den modsatte vej var tiden og stedet ikke til. Tyske højskolefolk vil være velkomne til at besøge danske højskoler og sætte sig nærmere ind i livet og undervisningen der.

For det andet kan danske på besøg i Holsten ikke undgå at føle grænse- og mindretalsproblemet aktuelt. Det blev stort set ikke berørt. I det officielle plan blev det nævnt af ministerpræsidenten og enkelte andre, ellers ikke fra tysk side. Men statskonsulenten for ungdomsundervisning, dr. Roar Skovmand (man vænnede sig til at bruge lange, klangfulde titler dernede) var os en god leder, som også bragte dette emne frem. Det var ikke at vente, at vi skulle opnå resultater eller kaste nyt lys over dette spørgsmål. Men for de forholdsvis mange af de danske deltagere, der var fra sønderjyske skoler

eller på anden måde havde berøring med det danske arbejde nord og syd for grænsen, var det rart, at spørgsmålet blev holdt fast og ikke gik helt under i den gensidigt venskabelige stemning. Jeg ved, at flere end jeg var Skovmand taknemmelig, fordi han gennem sine utallige små lejlighedstaler stak en sådan linie af, at vi kunne rejse hjem uden at føle, at vi havde solgt os selv.

Rejsens tredie formål kunne være at give os et indblik i det vesttyske samfund, og på dette punkt blev turen interessant og udbytterig. Vi besøgte den første dag Heide, hovedstaden i Ditmarsken, og beså her forskellige undervisningsanstalter, først en skole, som uddannede mestre i autoreparationsfaget. Skolen lededes af en flygtning ved navn Viebelcorn, også kaldet Der grosse Viebelcorn, Den store Viebelcorn, efter titlen på et stort to binds værk om autoreparation, som han har skrevet, og som siges at være hovedværket på ethvert autoværksted i Tyskland og mange andre lande. Viebelcorn deltog selv i rundvisningen, men det var landrat Hannemann, amtmanden i Heide, der førte ordet, og han viste et så indgående kendskab til alle enkeltheder, at i hvert fald jeg først troede, han var virksomhedens leder. Da vi senere kom til hospitalet, til en sygeplejeskole, en sygeplejeforskole og en husholdningsskole, havde han også der et forbløffende kendskab til alt. Denne amtmand var en charmerende, energisk og myndig mand, let amerikansk af type, han havde da også som mange andre tyske embedsmænd været på et års studieophold i USA. Ved bespisningen på sygeplejeforskolen (måske det mindst heldige måltid, fordi man her havde forsøgt at lave dansk smørrebrød, men der var meget dåseøl og snaps, så stemningen var udmærket) imponerede han os ved, efter at Skovmand havde holdt en elegant skåltale, først at svare i samme ånd og derefter vende stemningen til absolut saglighed og give os et regulært foredrag om vesttysk forvaltning og lokalpolitisk struktur. Det berømte vesttyske økonomiske mirakel kan ikke udelukkende skyldes amerikanske penge og udnyttelse af den politiske situation, men må også være fulgt op af energisk indsats i erhvervslivet. Det fik man et indtryk af ved mødet

med landrat Hannemann, der ligefrem udstrålede en fornemmelse af effektivitet. Et øjebliks betænkelighed fik man, da han i talen filosoferede eller causerede over, hvorvidt man skulle være demokratisk til det yderste eller tiltage sig lidt diktatormyndighed som leder af et så stort udviklings- og genopbygningsprogram, som det han var i færd med. Lidt malplaceret virkede det, men vil man optage det i bedste mening, kan man måske give ham ret.

Et andet eksempel på dygtig og effektiv administration fik vi ved besøget i flygtningelejren Wentorf, en kæmpemæssig kaserne fra Hitlertiden, indrettet til opsamlingslejr for de mange tusinder af flygtninge, der stadig kommer fra øst. Her var alt velordnet med børnehaver, skoler, især til undervisning af børn fra de tidligere tyske områder i Polen, hvor der ikke undervises i tysk og ikke må tales tysk, værksteder til optræning af de unge, mens de venter på arbejde — arbejdsduelige mennesker opholder sig kun gennemsnitligt et par måneder i lejren — alderdomshjem, hospitalsafdeling, klublokaler og hobbyrum. Lejren rummede, når den var mest fyldt, 11—12.000 flygtninge. For tiden var der færre.

En dag var viet jerntæppet og dets problemer. Vi var ved grænsebommene lige øst for Lübeck, hvor den asfalterede vej pludselig ender i et stykke harvet jord. En strimmel langs med grænsen køres over med harve jævnligt, for at fodspor skal kunne ses. På den vestlige side lå der rækkehusbebyggelser helt ud til striben. På den anden side var der kun ubebygget land at se. Man så langt væk den anden bom med et par østtyske politifolk og et vagttårn i skoven. Lige bag den harvede stribe kørte en landmand og pløjede med traktor, ikke mange meter borte, men uden for alle kontaktmuligheder.

Et punkt på programmet lød besøg på zonegrænsestationen i Büchen med modtagelse af interzonetoget fra Østberlin. Vi kom dertil lige fra flygtningelejren og fik forevist stationen og de tilstødende Røde Kors-barakker. Hist og her gik Røde Kors-mænd og katolske søstre, og uden at vore ledere og den stedlige omviser egentlig med ord udtrykte det, oparbejdedes en meget stærk og dyster stemning. Vi vidste ikke, hvad vi

ville få at se, når toget kom, men vi ventede noget meget alvorligt. — Og så kom toget, et ganske almindeligt tog, måske med lidt flere jernbanefolk end sædvanligt. De rejsende steg ud og måtte forevise legitimationskort ved perronudgangen, ellers var alt normalt. Vi fik bagefter at vide, at der indtil for et halvt år siden omtrent daglig ankom tog hertil med flygtninge eller rettere udvandrere fra østområderne i Polen og Rusland, tusinder af folk, som efter årelang venten havde fået udvandringstilladelse til Vesttyskland. Ved disse togmodtagelser var der brug for Røde Kors-hjælp og bespisning, men transporterne gik ikke hertil længere.

Jernbanebesøget var ret karakteristisk for tyskernes indstilling til jerntæppeproblemet. Overalt var stemningen dyster og dramatisk, man talte om Todesstreife, »dødsstriben«, og kun langsomt og næsten modvilligt kom de reelle oplysninger frem, så vi forstod, at der i virkeligheden er en livlig trafik over jerntæppet i begge retninger, og at stort set enhver, der vil have besværet med visum-ansøgninger og forskellig kontrol, kan få tilladelse til at rejse over zonegrænsen. Foreninger, sportshold og optrædende kan også komme på besøg hos hinanden, og man lægger i grænseegnene stor vægt på, at det udnyttes i størst muligt omfang, så den menneskelige kontakt bevares.

Det er ikke min mening at bagatellisere problemet om det delte Tyskland. Men man fik det indtryk, at tyskerne indadtil søger at nedbryde det skarpe skel mest muligt, men udadtil gerne vil bevare opfattelsen af det totalt lukkede jerntæppe, måske for med så megen større vægt at kunne kræve gehør for en samling af det delte.

Denne jerntæppedag sluttede med aftensamvær med Büchen Folkehøjskole, som er aftenhøjskole. Der optrådte et stort sangkor, sammensat af flere mindre kor fra egnen og ledet af en professionel kordirigent, med et interessant og dygtigt udført program. Derefter underholdt tre hold folkedansere, så dygtige at det af og til nærmede sig balletdans. Vi fik i det hele taget indtryk af en meget høj standard overalt, og man kan så gætte på, om det skyldes en dygtig ind-

sats, eller om grunden måske er, at det ikke er lagt an på egentlig folkelig basis. I øvrigt var det en udmærket aften, hvor vi befandt os godt sammen med egnens folk, der var mødt op, og sammen med de mange optrædende. Helt hjemligt blev det, da Skovmand i en afsluttende tale jævnførte dagens stærke indtryk af grænsestemning med vort eget hjemlige kendskab til grænsens sang og med talen forvandlede en udmærket tysk aftenskoleaften til også at være en højskoleaften i dansk forstand.

Og så oplevede vi for resten hundrede andre ting i de fem dage: En rundbordssamtale mellem repræsentanter for de politiske partier, arrangeret til ære for Rendsborg-højskolens lærerkursus, her deltog også det danske landdagsmedlem Samuel Münchow — et besøg i Stadsteateret i Kiel, hvor Schillers »Wilhelm Tell« opførtes i yderst moderne opsætning — en sejltur på Kielerkanalen (gave fra kanalselskabet eller havnevæsenet, hvad ved jeg?) — en fremragende amatørfremførelse af en plattysk urform af »Det gamle spil om Enhver« i Ratzeburg-domkirkens korsgang — deltagelse i en gudstjeneste i Mariakirken i Lübeck — besøg på et atomkraftværk — et par nattetimer på vinstue og meget mere — derimod ikke et besøg ved koncentrationslejren Neuengamme, skønt vi passerede den i få km's afstand.

Besøget var et led i brobygningen mellem folkene, blev det ofte sagt fra tysk side. En god bro bygges ikke i hast, og der er mange vanskeligheder, der skal ryddes til side, før vi har en bæredygtig bro mod syd. Men vi mærkede megen god vilje og bør vel ikke sætte os selv mere på den høje hest, end at vi anerkender enhver ærlig anstrengelse.

I disse dage begynder vi på Båring Højskole på Fyn, og alt er nyt og spændende. Vi sender ønsket om en glædelig jul og mange hilsener til alle gamle Danebod-elever og venner.

Iben, Jytte og *Finn Brandt-Pedersen.*

INDTRYK FRA POLEN

Det faldt i min lod at komme med til den interparlamentariske konference i Warszawa i efteråret. Nu er det ikke om dette møde, jeg vil fortælle. Derimod lidt om de indtryk man får ved rejse i Polen og samtaler med befolkningen. Vi kom fra Kastrup med flyvemaskine til Warszawa. Straks man kom ud af maskinen, gnider man sig i øjnene, drømmer man, eller er man kommen 50 år tilbage i tiden; det var det sidste, der var tilfældet.

Flyvestationen er nærmest som et gammelt, forfaldent forsamlingshus. Foran flyvestationen holder gamle, udkørte taxabiler eller ældgamle hestetaxaer med sammenbundet seletøj, gummi på halvdelen til trefjerdedele af hjulene o. s. v. Vejen, der fører fra pladsen ind til hovedstaden, søger sin lige i elendighed. Når man kommer ind til byen, ligger vel ca. $^1/_5$ af bygningerne i ruiner. Man kan slet ikke fatte, hvad her er foregået, man må have en forklaring, og så giver man sig til at tale med polakkerne. Tale med polakkerne, ja må man det, vi er jo dog inde bag jerntæppet. Her må jeg sige, at i de 11 dage, vi var i Polen, kunne vi gå, hvorhen vi ville, tale med hvem, vi ville, fotografere o. s. v., ingen af os har mærket det mindste til kontrol af nogen art. Men det er jo ikke det samme, som at Polen ikke lever under tryk, hvad jeg senere skal vende tilbage til.

Forklaringen på al den elendighed, man ser i Polen, er jo den, at landet gennem lange tider i sin historie har været kastebold mellem snart den ene stormagt, snart den anden. Men den sidste kamp med tyskerne var langt den værste, og

hadet til tyskerne overskygger alt andet. Under tyskernes besættelse blev over 90 pct. af Warszawa jævnet med jorden, alle byer, landsbyer og huse landet over blev ødelagt, så vidt man kunne nå det under tilbagetrækningen. Kun 15 pct. af kvægbesætningen og 10 pct. af svinebesætningen var i behold, da tyskerne trak sig ud af landet.

6 millioner mennesker var dræbt, alene i Warszawa 800.000. De fleste af de mennesker, der blev dræbt, var jo i den alder, hvorfra arbejdskraften skulle komme.

Også økonomisk var landet fuldstændig udtømt, og bedre blev det ikke, da russerne kom og udsugede den sidste rest af reserver. Under disse forhold skal der gå lang tid, inden landet kan være genopbygget, og den fattigdom, der hersker i Polen, gør man sig ingen forestilling om, før man ser det. Den levefod man har, kan man vel få et lille indtryk af ved at se på lønninger og priser.

Arbejdslønnen for en almindelig arbejder er ca. 1600 sloty pr. måned. Tjeneren på det hotel, vi boede på, var sikret 1200 sloty pr. måned, ellers 7½ pct. af betjeningen. Men et par almindelige damesko kostede 550 og gode 700 sloty. Aldersrenten i byerne var 360 sloty om måneden. Vi gav 100 pr. nat bare for at sove på et ganske almindeligt hotel. Jeg købte en ganske almindelig skolemappe til Gunnar, det var 1½ måneds aldersrente.

De gamle kunne selvfølgelig ikke leve for 360 sloty pr. måned, derfor sad de langs gaden og tiggede, solgte blomster m. m. Mange af de gamle holdt nattevagt i forretningerne for at opretholde livet.

Tyveri, sortbørs m. m. findes i stor udstrækning, man er simpelthen nødt til at skaffe sig noget ved siden af for at leve. Den første aften, vi var der, hørte vi straks om denne sortbørs, man ville have dollars. Jeg omsatte 1 dollar den aften i banken, det gav 23,9 sloty, En anden fik senere 40, så 50 sloty for en dollar. Næste aften kom tjeneren og spurgte, om vi havde dollars at sælge, ja, hvad koster de? *70,* det støttede jo lidt på beholdningen. Ja, enkelte blev senere solgt til 120 sloty for 1 dollar, en forskel fra 23,9.

I al den elendighed, og ingen polak var i tvivl om, at den stammede fra tyskerne, kunne man ikke andet end glædes over polakkernes store kærlighed og omhu for kultur og kunst. Alle de gamle fine bygninger blev genopbygget nøjagtigt i den gamle stil, ja, hele den gamle by med 5—6000 indbyggere er nu genopbygget fuldstændig som den var, før den i 40—45 blev jævnet med jorden. Finere folkedans, folkeskuespil og folkesang end det, vi var med til i kulturhuset, har jeg ikke overværet. Og det bedste ved det hele er, at man får indtryk af, at hele folket er med i dette.

Ja, der kunne være meget andet, jeg gerne ville fortælle, men ud på landet og se, hvordan man lever her, skal vi. Jeg kom i forbindelse med de polske landbrugsorganisationer og fik derved lejlighed til at se en del landbrug. Jeg tror, de naturlige betingelser for landbrug nogenlunde er de samme som herhjemme, men det er næsten også det eneste lighedspunkt, man finder

Man har to slags landbrug: De store kollektive brug, en slags statsbrug, og så de små brug på 3 til 8 ha. De små brug er på private hænder, og de private ejendomme holdes bevidst langt nede, hvad størrelse angår. Dette vil man ganske vist ikke indrømme, men ved en forhandling om landbrugsforhold, hvor landbrugsministeren også var til stede, spurgte jeg om låneforhold for landbrug. Ja, man kunne låne 12000 sloty pr. ejendom. Jeg mente ikke, det kunne være uden hensyn til størrelsen. Jo, det var det. Jeg sagde så, at det var ensbetydende med, at man ikke ønskede ret store brug på private hænder, da der jo skal betydelig mere kapital til en stor ejendom. Dette var man ikke meget for at svare på. Nu snakkede man pludselig polsk med hinanden (hvad jeg ikke forstod) for at blive enige om, hvad man skulle svare; man så forsigtigt på hinanden, her var et punkt, hvor man mærkede kontrollen fra oven. Svaret blev, at det kunne synes, som om regeringen stræbte efter de små ejendomme, men dette var ikke tilfældet. Men altså, man kunne kun låne de 12000 sloty pr. ejendom.

Vi skal nu ud for at se, hvordan sådan en polsk landmand

lever. Bygningerne er meget små og elendige, de fleste steder har husmanden selv lappet bygningerne sammen efter tyskernes ødelæggelser; der var hverken kapital eller arbejdskraft til anden fremgangsmåde. Stalden er et firkantet rum med en stor port, men uden vinduer, ventilation, gange, grebninger, båse eller anden luksus. De 3—4 køer, man har, står bundet rundt ved muren, en kalv eller to bagved; nogle steder har man taget et hjørne fra med et par brædder, og her går et par grise. Man gør ikke rent i stalden hver lørdag. Nej, køerne og det hele ligger dejlig lunt i 2—3 måneders affald, så jeg vil tro, særlig vintermælken må få en dejlig kraftig aroma.

Jorden ligger i de fleste tilfælde 1—1½ km væk i lange, meget smalle strimler; de enkelte agre er kun 10—20 meter brede. Driften af jorden svarer godt til driften i staldene. Moderne redskaber, for ikke at tale om traktor, kendes ikke i alm. landbrug, man kører med de høje, smalle kassevogne, man kender fra polske krigsbilleder. Tærskningen foregår med de gamle piktærskere eller plejle. Ja, ved en landbrugsmaskinudstilling i forbindelse med det store møde i Warszawa udstillede man piktærskere som moderne landbrugsredskaber; ser man det, kender man resten.

De store kollektivbrug drives som en slags mellemting mellem et sagførerkontor og en fagforening. Man tager ikke hatten af for direktør nr. 1, 2, 3 eller inspektør nr. 1, 2, 3, kvægavlsleder nr. 1, 2, 3, ungdomsleder nr. 1, 2, 3 o.s.v., men ingen var i tvivl om rækkefølgen, eller hvem der havde kommandoen. Det, der særlig præger de store brug, var, at her stod statens penge bag. Man kunne bedre gennemføre forbedringer, og derfor var produktionen også større her end på de små brug, selv om der også her var langt igen, set med danske øjne. Men havde Polen haft sit produktionsapparat i samme stand som Danmark, hvordan ville afsætningen for landbrugsvarer da være?

Vi skal endnu ind i beboelseshuset på sådan en landbrugsejendom, det bliver næsten det samme, enten man tager de store eller de små brug. Jeg skal omtale et, som udvalget var særlig glad for at vise frem. Selve huset var vel udvendig ca.

6×4 m. Ja, så var en trækasse på ca. 1 m² sat på højkant som en slags forstue. Det første rum, ca. 2×3 m, var køkken, rent og pænt; der stod et bord, en bænk, 2 stole og et gammelt skab. Soveværelse også ca. 2×3 m, her stod 2 gamle senge, en barneseng og et skab. Det næste og sidste rum ca. 4×3, her var ingen møbler, for, som man sagde, manden havde ikke fået det hele møbleret endnu, da han først skulle have stald og lade i orden (det har jeg lige omtalt). Familien begyndte 1952; det, der var blevet tilovers i alle de år, kan man købe her hjemme for 200 kr. Ja, Polen har det fattigt. Vi skulle bare sende alle vore kommunister, og hvem der ellers er alt for utilfredse her i landet, til Polen i 14 dage, så var de kureret.

Om det polske folk må jeg sige, at jo mere man taler med det, des mere forstår man, hvorfor der ser sådan ud, og jo mere kommer man til at holde af det polske folk. Kunne Polen bare få fred til at ordne tingene selv, skal landet nok blive opbygget igen.

Glædelig jul og godt nytår.

Børnene, Thekla og *Fr. Slipsager,*
Sønderborg.

FUNDATS

FOR

»FORSTANDER FREDE TERKELSENS MINDEFOND«

FYNSHAV, ALS

§ 1.

Fondens navn er »Forstander Frede Terkelsens Mindefond«.

§ 2.

Fondens hjemsted og fondsbestyrelsens sæde er Fynshav, Als.

§ 3.

Fondens formål er at uddele midler til anerkendelse og opmuntring af elever, personale og lærere ved »Danebod Højskole« samt til støtte for skolens arbejde.

§ 4.

Fonden skal eje og administrere en formue, der er indsamlet af Danebod Højskoles Elevforening i anledning af forstander Frede Terkelsens død. Der er indtil nu indsamlet 10.400 kr., der er indgået fra ca. 1040 bidragydere.

Af det indsamlede beløb er afholdt udgifterne til anlæg af forstander Frede Terkelsens gravsted på Asserballe kirkegård, og fondens formue består ved stiftelsen af et kontant beløb på 8.600 kr. skriver otte tusinde seks hundrede kroner.

Fonden står iøvrigt åben for tilgang af sådanne yderligere midler, der ved gaver eller på anden måde senere måtte tilgå den.

§ 5.

Fondens formue skal anbringes efter reglerne for anbringelse af umyndiges midler. Fondens aktiver skal så vidt muligt noteres på fondens navn og skal forsynes med påtegning om, at de tilhører fonden, og at der kun kan disponeres over dem med godkendelse af undervisningsministeriet.

§ 6.

Det årlige udbytte af fondens midler anvendes til opfyldelse af det i § 3 omhandlede formål og uddeles samlet eller i portioner, hvis størrelse i hvert enkelt tilfælde fastsættes af fondsbestyrelsen, der ligeledes fastsætter tidspunkterne for uddelingen.

Fondsbestyrelsen skal være berettiget til at forøge fondskapitalen ved hel eller delvis henlæggelse til kapitalen af det til disposition værende årlige indtægtsbeløb.

Uddelingen foretages normalt hvert år, men fondsbestyrelsen skal være berettiget til at hensætte det til disposition værende årlige indtægtsbeløb helt eller delvist til anvendelse i kommende år.

Samtlige beløb, der henstår til bestyrelsens disposition, skal indtil uddeling finder sted, henstå på konto i anerkendt bank eller sparekasse.

§ 7.

Mindefondens administration forestås af en bestyrelse, hvis opgave er at repræsentere fonden i enhver henseende, at føre stadigt og omhyggeligt tilsyn med alt, hvad der er fonden underlagt, i enhver retning varetage fondens interesser og at sørge for, at bestemmelserne i nærværende fundats overholdes.

Fondens bestyrelse skal bestå af 5 fuldmyndige, uberygtede og vederhæftige personer, der har dansk indfødsret.

Den første fondsbestyrelse består af:

1. fru Anna Terkelsen, Fynshav, Als.
2. forstander Gunner Rasmussen, Fynshav, Als (forstander for Danebod Højskole).
3. gårdejer Christian Jensen, Skovby, Als (formand for den selvejende institution Danebod Højskole).
4. gårdejer Peter Hansen Bonde, Skærtoft pr. Fynshav, Als (valgt af Danebod Højskoles elevforening).
5. postmester Erik Olsen, Fynshav, Als (valgt af Danebod Højskoles elevforening).

Fondsbestyrelsen sammensættes iøvrigt således:

1. fru Anna Terkelsen, Fynshav, er livsvarigt medlem af bestyrelsen, og ved fru Terkelsens død indtræder fru Inge Jensen, født Terkelsen, boende i Vedbæk, i bestyrelsen, ligeledes som livsvarigt medlem.
   Efter at fru Inge Jensen er afgået ved døden, besættes denne bestyrelsespost af et medlem, der vælges på livstid af den øvrige bestyrelse. Valget skal finde sted inden 6 uger efter, at bestyrelsesposten er blevet ledig. Er det ny medlem ikke valgt inden fristens udløb, besættes bestyrelsesposten af undervisningsministeriet.
2. Den til enhver tid værende forstander for Danebod Højskole, Fynshav.
3. Den til enhver tid værende formand for bestyrelsen for den selvejende institution Danebod Højskole, Fynshav.

4 og 5 vælges af bestyrelsen for Danebod Højskoles Elevforening, der ligeledes træffer bestemmelse om valgperiodens længde. De to bestyrelsesposter skal besættes af elevforeningen inden 6 uger efter ledighed.
Er det nye medlem ikke udpeget inden fristens udløb, besættes posten af den øvrige fondsbestyrelse for den resterende del af valgperioden eller — hvis ledighed er opstået som følge af valgperiodens udløb — for en ny valgperiode.

Er det nye medlem ikke valgt af fondsbestyrelsen inden 12 uger efter, at posten er blevet ledig, besættes bestyrelsesposten af undervisningsministeriet for samme periode som foran beskrevet.

Fondsbestyrelsen vælger af sin midte en formand og en næstformand.

Fondsbestyrelsen holder møde, når det ønskes af formanden eller af to andre bestyrelsesmedlemmer, dog mindst een gang årligt. Der skal over mødets forhandlinger føres en af bestyrelsen underskrevet protokol. Fondsbestyrelsen er beslutningsdygtig, når mindst 3 bestyrelsesmedlemmer er til stede. Alle afgørelser træffes ved stemmeflerhed, således at formandens stemme gør udslaget i tilfælde af stemmelighed.

Fondsbestyrelsen fastsætter selv sin forretningsorden og tager efter frit skøn bestemmelse om fremgangsmåden ved uddeling af legater.

Medlemmerne af fondsbestyrelsen oppebærer intet vederlag for deres arbejde.

§ 8.

Fonden forpligtes overfor 3. mand ved underskrift af 3 medlemmer af fondsbestyrelsen herunder enten formanden eller næstformanden.

Fondsbestyrelsen kan meddele formanden eller andre prokura enkeltvis eller kollektivt.

Ved afhændelse eller behæftelse af fast ejendom forpligtes fonden kun ved underskrift af samtlige medlemmer af fondsbestyrelsen.

§ 9.

Fondens regnskabsår er kalenderåret. Årsregnskabet skal revideres af den selvejende institution Danebod Højskoles revisorer. Det fremgår af institutionens vedtægter, at den ene af revisorerne skal være regnskabskyndig.

Et eksemplar af det reviderede regnskab for et kalenderår indsendes til undervisningsministeriet inden det påfølgende års 1. april. Regnskabet vil herefter være at stadfæste af undervisningsministeriet som tilsynsførende ministerium med fonden.

§ 10.

Fundatsen ønskes ikke indrykket i ministerialtidende.

§ 11.

Nærværende fundats, på hvilken kongelig konfirmation vil være at søge, skal ikke kunne forandres, medmindre fondsbestyrelsen enstemmigt træffer beslutning herom.

Ændringer i fundatsen skal forelægges undervisningsministeriet til stadfæstelse.

§ 12.

Mindefonden er således knyttet til den selvejende institution Danebod Højskole, at dens fortsatte eksistens er afhængig af skolens fortsatte beståen.

Måtte skolen helt ophøre eller overgå til en anden skoleform end den nuværende, ophører fonden ligeledes, og fondskapitalen skal ved ophøret uddeles til støtte for kulturelt og nationalt arbejde i Nordslesvig eller Sydslesvig.

Fondsbestyrelsen træffer med et flertal på mindst 4 medlemmer afgørelse om, hvem kapitalen skal tilfalde. Denne afgørelse skal dog godkendes af undervisningsministeriet.

Således vedtaget den 9. september 1959.

Anna Hald Terkelsen. *G. Rasmussen.*
Erik Olsen. *Peter Hansen Bonde.* *Christian Jensen.*

Terkelsen på talerstolen ved indvielsen af den nye fløj 1955.

DAGBOGEN 1959

Kære Danebod-elever!

Dagbogen 1958 sluttede i begyndelsen af december, og noget af det sidste, jeg skrev om, var, at Terkelsen tog til København for at komme til behandling på Radiumstationen.

Resten af december måned blev i høj grad præget af, at Terkelsen og fru Terkelsen var væk. Timerne kunne vi endda besætte med lidt hjælp udefra, men vi manglede Terkelsens i skolelivet og i stuerne. Fru Terkelsens timer blev samlet på 2 dage, torsdag og fredag, og vi nød de dage, fru Terkelsen var her, men det var næsten for anstrengende for fru Terkelsen at skulle være både her og der.

Den første gang fru Terkelsen var hjemme, kom der telefonbesked om, at røntgenbillederne havde været tilfredsstillende, og humøret steg et par streger hos os alle. Næste gang havde Terkelsen lidt feber, og undersøgelserne var indstillet. Det gjorde os igen lidt urolige.

Hr. og fru Terkelsen ved kaminen i »Skovbrynet«.

Terkelsen ved et møde i haven.

Den 22. fik vi brev fra fru Terkelsen. Der var sket en tydelig forværring i Terkelsens tilstand i de dage, fru Terkelsen havde været her, bl. a. til julemødet, og vi forstod, at det var meget alvorligt.

Tidligt på formiddagen den 23. ringede Inge, at hendes far var død om natten.

Midt i sin store sorg udtrykte Aase det, vi alle fem følte: »Hvorfor skal de da også dø allesammen. Først dør Farfar og nu onkel Frede!« Farfar døde i slutningen af november, og nu en måned efter døde Terkelsen. Det *var* heller ikke til at forstå!

Det var lillejuleaften, og Terkelsens båre ville blive ført hertil 2. juledag. Vi har forstået på fru Terkelsen, at det var vanskelige dage at få ordnet de praktiske ting på i København. Her gik det anderledes. Al den venlighed og hengivenhed, folk har følt for Terkelsens, gav sig udtryk i den allerstørste hjælpsomhed over for os. Hvor vi bad om hjælp, fik vi den med den største beredvillighed, og den ene efter den anden kom selv og tilbød os deres hjælp. Også vore egne piger og karle var enestående.

I København blev der 1. juledag holdt en højtidelighed i kapellet, og 2. juledag blev Terkelsens båre ført fra København hjem til skolen.

En del naboer og venner, bestyrelsen, Gunner og børnene kørte til Sundeved for at møde bilerne fra København og følge båren det sidste stykke vej. Ved 18-tiden dukkede lysene fra bilerne frem

Terkelsens grav på Asserballe kirkegård.

på Padholmbakken; de standsede op, idet de her blev modtaget af en stor flok naboer, der var gået dem i møde.

Ganske langsomt bevægede et meget langt tog sig nu ned ad bakken og ind gennem indkørselen med nedblændede lygter. Jeg tror sent, jeg vil glemme, så kønt det var, da hele bakken og indkørselen var lys ved lys i den meget sorte decemberaften.

Kisten blev ført ind i foredragssalen og sat på en sokkel foran talerstolen, vinkelret på denne. Talerstolen var pyntet med hvide freesia og alterlys. Kun de 2 alterlys og lamperne ved tavlen var tændt.

Vi sang, på fru Terkelsens forslag, de 3 sidste vers af »Se, nu stiger solen«: »Lysvæld bag ved lysvæld —«. Gunner bad Fadervor, og vi sang: »Altid frejdig, når du går, veje Gud tør kende —«. Der var sådan en fin og køn stemning i salen.

Begravelsen foregik fra skolen 3. juledag kl. 13. Her talte Gunner ud fra Pauli ord om tro, håb og kærlighed (talen vil I finde andetsteds). Allerede her var der mødt et par hundrede mennesker, og endnu flere ventede oppe ved Asserballe kirke, hvor begravelsen skulle finde sted. I alt var der ca. 500.

I kirken talte pastor Brummer og pastor Helge Skov, tidl. Svenstrup. Også deres taler er optrykt her i årsskriftet.

Ved det efterfølgende kaffebord i gymnastiksalen herhjemme på skolen talte en lang række af Terkelsens venner. Jeg omtaler eller citerer nogle af talerne efter avisreferater. Først talte en barndomsven af Terkelsen, Bent Moestrup. Vi forstod, at Terkelsens store kærlighed til naturen gik helt tilbage til drengeårene.

Chr. Jensen, formand for skolens bestyrelse, bragte skolens tak for de 35 år, Terkelsen virkede ved skolen. »Terkelsen elskede at leve og at virke. Derfor er savnet så stort over, at han ikke er mere. — — Frede Terkelsen og Danebod var eet, og skolen her vil fremover stå som et varigt minde om hans virke.« (Jydske Tidende.)

Terkelsens bror, Johs. Terkelsen, Ry, bragte søskendeflokkens sidste hilsen og tak. »Han har hele sit liv været god og kærlig, hjælpsom, lys og mild over for alle, han mødte og fik med at gøre. Derfor strømmer vort sind — midt i sorgen — over af glæde over det, han var for os.« (Jydske Tidende.)

»Ernst Christensen, Asserballe, skildrede afdøde som en mand med et rigt hjerte, fyldt med begejstring for sin gerning — —. Vor indstilling som følge af krigen (1914) var blevet en anden. Vi ønskede at komme ind i det danske, også gennem højskolen, men der var ligesom noget frossent om vore hjerter, som først måtte væk. Mange, der kom herned for at gøre en gerning, tog herfra igen. Terkelsen blev her og fik en rig livsgerning — —.« (Dybbøl-Posten.)

På søskendebørnenes vegne takkede Knud Terkelsen for de mange dejlige ferier, de havde haft på Danebod. En af de oplevelser, han nævnte, var en køretur op gennem Nørreskoven med Terkelsen — og mange af jer vil have oplevet præcis det samme som han: Terkelsen havde tilsyneladende blik for alt andet end vejen. Snart pegede han til den ene side, snart til den anden for at vise os et eller andet kønt eller spændende, og mange af jer har sikkert som Knud næsten ikke turdet se bort fra vejens mange sving, bakker og broer. Men gamle »Jette« og Terkelsen kendte hinanden og kendte Nørreskoven, og det var utroligt, hvad Terkelsen kunne nå at opdage og delagtiggøre os i på sine ture.

»For Alsinger-gildet takkede Martin N. Hansen for den indsats, Frede Terkelsen havde øvet inden for gildet. Han havde på en helt enestående måde levet sig ind i befolkningens liv og sind. Vi vil inden for Alsinger-gildet længe føle hans bortgang som et stort savn.« (Flensborg Avis.)

Foruden de her nævnte talte Sven Nicolajsen, Herning ungdomsforening, som Terkelsen lige til det sidste vedligeholdt forbindelsen med, Margrethe Hald, Wagner Jensen, Kolt, som gammel elev, Jørgen Jessen, Vallekilde, som gammel Danebod-lærer og Palle Knud-

sen som ven af huset. Endnu mange sad og ønskede at få ordet, men tiden var stærkt fremskredet, og fru Terkelsen afsluttede dagen.

I Flensborg Avis skrev formanden for Naturhistorisk forening for Sønderjylland et lille stykke til minde om Frede Terkelsen. Og da vi jo alle har oplevet Terkelsen på svampetur eller botaniktur og nydt godt af hans store viden og begejstring for naturen, citerer jeg lidt af stykket, der hedder: »Der blev tyst i vor skov«.

»Tavshed bor i skovene, men også sang til sin tid. Glade stemmer harmonerer med dens grundtone, men sorgen udtrykkes kun ved tavshed — —.

Vi, der kender skovstemningen, står i dag med blottet hoved og lytter til tavsheden. Frede Terkelsens stemme skal ikke mere høres med glade udråb ved synet af en smuk eller sjælden svamp under de efterårsbrogede trækroner. Skovene — — har givet genlyd af svampejagtens iltre kor.

En altid oplagt og munter stemme dominerede i koret, der i øvrigt spændte over et helt register fra skingrende barnestemmer til alvorsmænds brummen. — — Vi, der deltog i disse ture, er dybt taknemmelige for, hvad vi oplevede, og hvad vi lærte. — — Her vil jeg gerne stilfærdigt sige tak for den menneskelige varme, der strålede ud fra ham, hver gang vi var sammen. Det er ham, vi vil savne, når vi færdes i skoven.«

Vi har følt det på samme måde i sommer. Vi har i så høj grad savnet Terkelsen til at tage os med i skoven, til Fjordmose, Almsted Lyng, eller hvor det nu kunne være. Måske har det føltes ekstra stærkt, fordi Terkelsen i denne strålende sommer tit og ofte ville have glædet sig og jo altid straks delte glæden med os alle. Når børnene har fundet noget rigtig fint eller spændende, kommer de: »Det skulle onkel Frede lige have set,« eller, hvis vi ikke kan fortælle dem, hvad det er for en svamp eller plante, de har fundet, eller hvad den fugl hedder, de kan høre: »— men onkel Frede vidste det, tror du ikke!«

Ved begravelsen ønskede jeg sådan, at en eller anden ville have nævnt Terkelsens forhold til børn. For hvor har han været glad for børn og de for ham. Hans umiddelbarhed gjorde, at han altid straks var i kontakt med dem.

Når vi fra »Hytten« lagde turen gennem skolegården, kom onkel Frede ofte løbende ud for at sige goddag til børnene. Tit har han snappet en af dem i gården, kastet dem højt op i luften og løbet med ham eller hende på armen over til klokken, når han skulle til time.

Lige inden vi rejste til Næstved, sad alle børnene i sengen på grund af kighoste. Vi havde flyttet sengene ned i havestuen. Af og

til kiggede onkel Frede over til dem. En dag havde han været på tur og lagde hjemvejen gennem »Hytten«s have. Efter at have snakket med børnene gik han baglæns gennem haven ivrigt vinkende til dem, indtil han pludselig satte sig oven i et mægtigt muldvarpeskud. Hatten fløj af, armene fægtede i luften, og ungerne jublede. Onkel Frede fiskede hatten til sig, satte den med begge hænder godt solidt ned på hovedet, vinkede til børnene og sad lidt og morede sig lige så godt som de. Børnene levede højt på det besøg i lang tid — og vi fik omsider fjernet muldvarpeskuddet.

Arne har tit været glad ved at kunne henvise til onkel Fredes skinneben, når vi syntes, at hans var for slemme med hul ved hul og blå plet ved blå plet. »Onkel Fredes er da tit lige så slemme!« Og det var de vist også. Hvor tit har vi ikke hørt Terkelsen sige, idet han stødte mod en stol i stuen, en taburet i køkkenet, ja selv et klaver i gangen under hovedrengøring: »Hov, der plejer det da ikke at stå!«

Disse og lignende småtræk hører for en hel lang række elever og medarbejdere med til billedet af Terkelsen, og jeg ville så gerne, at også de elever, der ikke kom til at kende Terkelsen, skal holde af ham, eller i alt fald forstå, hvorfor vi andre gør det. Hans hjertens godhed lyste i alt, hvad han foretog sig. Ingen i hans nærhed skulle lide ondt eller mangle noget, hvis han kunne hjælpe.

Terkelsen var altid optimist. Hvis det en enkelt gang så lidt sort ud, varede det ikke længe, før han igen kunne se de lyse sider. Hans barometer var altid stigende eller stod højt, ligesom det store inde på væggen i hans stue.

Der blev tyst — også på skolen.

*

Fru Terkelsen rejste med Inge og Poul tilbage til Vedbæk og blev hos dem, til vi var kommet i gang med skolen.

Den 5. kom eleverne tilbage. Gunner samlede dem i foredragssalen og talte til dem om det, der var sket, siden de rejste.

Og så skulle vi prøve at holde almindelig skole igen. Det var ingenlunde let, men eleverne var her jo med deres krav til os, og vi forsøgte at gennemføre dagene nogenlunde normalt.

Den 12. kom sneen. Eleverne fik udleveret ski, og i de næste par dage brugte vi gymnastiktimerne til skiture i det dejligste solskin. Desværre holdt skiføret kun fra mandag til lørdag, så satte det ind med tø og tåge.

Inden sneen kom, havde vi været på tur til Blommeskobbel og til Sønderborg Slot og Kamgarnsspinderiet. Den 29. var eleverne på besøg hos Ernst Christensen, Asserballe. Selv om de er flyttet over i aftægten, kan de dog stadig huse 35—40 mennesker.

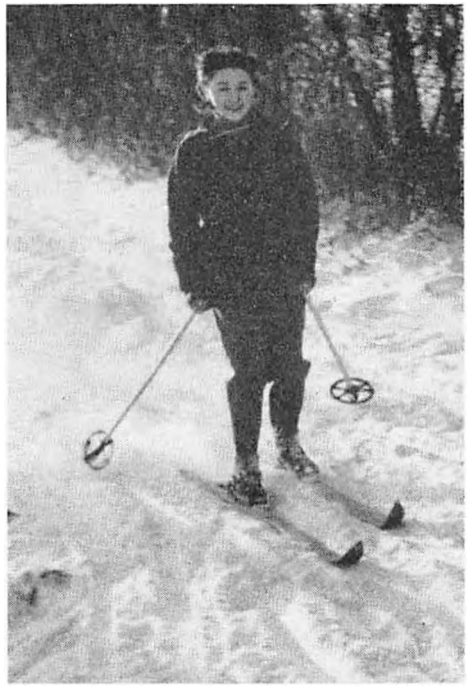

Birthe fra Grønland nyder skiføret.

Stefan fra Ungarn og Erik fra Jels.

Henrik og Arv i »Maskerade«.

Den 4. februar så vi »Havets Helte«, som gjorde et meget stærkt indtryk på os alle. Det var netop i de dage, da eftersøgningen af »Hans Hedtoft« stod på, og det gjorde nok sit til at forstærke indtrykket af filmen.

Fastelavnen faldt meget tidligt i år, og vi måtte i gang med prøver, pakkefest, og hvad der ellers hører med til fastelavnsforberedelser. Vi havde valgt at spille Holberg: »Maskerade«. Jytte Brandt-Pedersen instruerede, og der arbejdedes med liv og lyst;

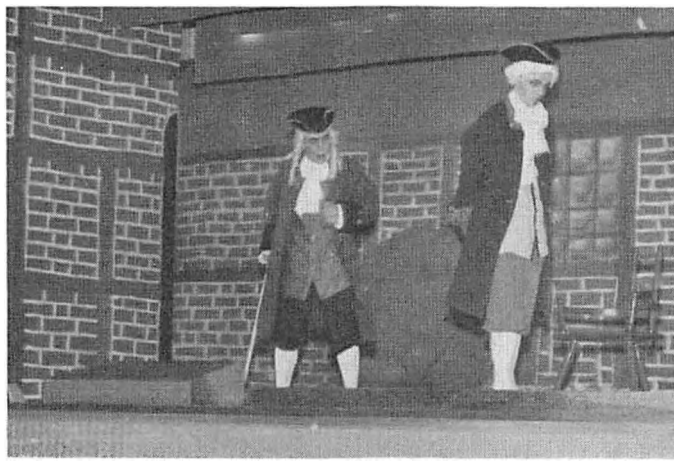

Jeronimus og Leonard i »Maskerade«.

Harriette fra USA.

Indianerdans ved fastelavnsballet.

Beboerne på »Nye Fløj«.

dog gav det nogen vanskelighed, at en af skuespillerne havde besluttet ikke at spille til før selve dagen. Heldigvis foldede han sig ud allerede til generalprøven, så de øvrige aktører fik fornemmelsen af hans spil, og selve dagen gik det strålende.

Vi havde i år igen en amerikansk elev, Harriette, som vi havde megen glæde af hele vinteren igennem. Midt under dansen fastelavnssøndag kom hun ind som indianerpige sammen med en indianerdreng Ulf, og pludselig var alle eleverne blevet halvblods indianere. Harriette og Ulf dansede den herligste indianerdans, og efterhånden kom alle halvblodsindianerne og mange flere med. Harriette slog på en lille hjemmelavet tromme og tvang alle til at følge rytmen. Også skolestue og elevdagligstue, som var omdannet til bar, stod i indianernes tegn.

Ved børnefesten den næste dag havde de fået stoppet tønden så godt, at det tog ca. 1½ time at få hul på den, til trods for at de voksne gav den et par slag af og til. Der blev derfor kun tid til ganske få lege både for børnene og eleverne.

Den næste aften var vi til afstemningsfest i Notmark forsamlingshus, hvor Aage Rasmussen, Sundeved ungdomsskole, talte.

Så trængte vi også til nogle rolige dage, inden vi kastede os ud i det næste: diskussionsaften, »Vor fritid«, indledet af dramatikholdet, der demonstrerede de forskellige måder, hvorpå man kan anvende sin fritid. Så kom »1 dag på højskole« for egnens unge, der afholdtes den 20. februar. Denne dag havde vi timer hele dagen. Om aftenen dansede vi folkedans, og lærerne læste som fælleslæsning »Ambrosius«. Et par dage senere var vi til Skolescenens

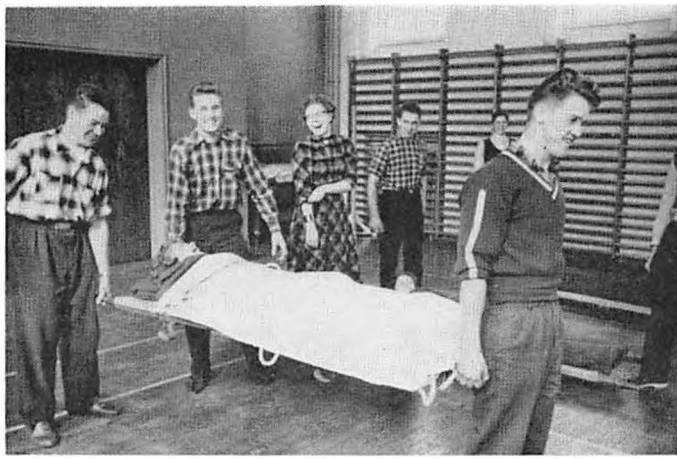

Samaritterundervisning — før eksamensfeberen!

forestilling i Sønderborg. Vi havde en festlig aften med »1 Tjener, 2 Herrer«.

Den 28. februar holdt vi forældredag. Vi havde inviteret til kl. 10, men det var nu ikke ret mange, der nåede så tidligt frem. Eftermiddagen og aftenen var derimod godt besøgt. Om aftenen sang koret, et par karle dansede »Degnedansen«, og dramatikholdet spillede »Ærgrelse på Vandring«.

Vi har et par gange i vinterens løb spillet store film og indbudt

Overkateket Abia Hansen.

folk udefra. Den 4. marts viste vi »De fem onde år«, filmen fra besættelsestiden. Vi, der har oplevet den tid, var straks inde i stemningen fra dengang.

Marts måned var som altid en travl måned. Måske var endnu flere ting end sædvanligt blevet skubbet ud, og på grund af påsken

Rosemarie og en Urk-fisker.

var måneden arbejdsmæssigt nogle dage kortere. Efter kalenderen har vi i alt fald haft vældig travlt. Det er ved at være tradition, at vi er sammen med Idrætshøjskolen en gang eller to hvert halvår, og vi har haft nogle festlige aftener sammen med dem. I år var vi derinde den 7. marts. Først så pigerne Juhls boligmontering som led i boliglæreundervisningen, derefter indtog hele flokken Dybbøl. Vi var inviteret til at spise aftensmaden på Idrætshøjskolen og være med til deres musikaften. Fløjtenisten Poul Birkelund, cellisten Alf Petersen og pianisten Eyvind Møller gav os et meget fint program af Haydn, Beethoven og von Weber. Efter kaffebordet dansede vi i spisesalen.

Den 14. aflagde de visit herude. Vore elever var først på Danfoss

sammen med Idrætshøjskolens elever, hvorefter vi alle spiste aftensmad her. Som aftenprogram havde vi valgt at spille »Maskerade«, vores fastelavnskomedie. Vi havde opført den på Kongens fødselsdag i Notmark forsamlingshus og fik nu lejlighed til en tredie opførelse. Vi dansede folkedans, moderne dans, drak kaffe og sang.

Fisker-typer fra Urk.

Idrætshøjskolens sang i vores spisestue kan ikke beskrives, den må opleves.

I to omgange inviterede »konen« i Alsingerstuen alle eleverne på kaffe og æbleskiver og hygge omkring kaminen.

En aften viste fru Terkelsen og Abia, en af vore grønlændere, Terkelsens Grønlandsbilleder. Abia var overkateket og havde været meget rundt på Grønland. Han kunne undertiden supplere fru Terkelsen, som dog kunne forklare de allerfleste af billederne.

Den 20. holdt vi slutningsmøde med Niels Kjems, Sydslesvig. På sin stilfærdige måde fortalte han om alt det, der gror dernede, og understregede det savn af rodfæstethed, som de tysksindede slesvigere har givet udtryk for.

Den 22., palmesøndag, gik turen til Holland. Vi kørte igen i år direkte til Weener ved den hollandske grænse, hvor vi blev hjerteligt modtaget af herbergsvater og -mutter.

Turen næste dag ad Groningen-vejen over Assen og Zwolle var meget fin, men desværre var der tåge over Nord-Ost Polderen. Vi

Tempeldanserinde fra Trope-museet.

kunne kun skimte digerne langs vejen. I fiskerbyen Urk på Flevoland gik vi på opdagelse på egen hånd. Nogle stykker af os var nede ved stranden, da en klokke ringede i auktionslokalet. De omkringstående fiskere — næsten alle i nationaldragter — begav sig meget langsomt hen imod lokalet, og vi fulgte med. I meget lang tid skete der meget lidt, men vi beundrede de mange herlige ansigter, vi så, og snakkede lidt med enkelte af folkene. Men omsider blev der røre. De fleste af vores flok var efterhånden kommet til. Auktionen begyndte, men der blev hurtigt skænderi. De prøvede at fortsætte, men kom igen op at skændes. Vi forstod ikke et ord af, hvad de sagde, men fik efterhånden fornemmelsen af, at vi var indblandet i skænderiet. Nogle stykker syntes vist ikke om vores selskab,

Indonesiske musikinstrumenter demonstreres.

medens andre åbenbart syntes, det var helt sjovt med tilskuere. Vi fandt det rådeligst at forsvinde, inden det blev til alvorligt slagsmål.

Dagene i Amsterdam formede sig omtrent som de tidligere år. Vi så Tropemuseet, Rijksmuseum, Anne Franks hus, sejlede i kanalerne og travede rundt i gaderne og blev forvirret af de mange næsten ens broer og kanaler. På vores kanaltur fik vi at vide, at Amsterdam har 70 kanaler, 90 øer og 458 broer, så der er noget at tage fejl af!

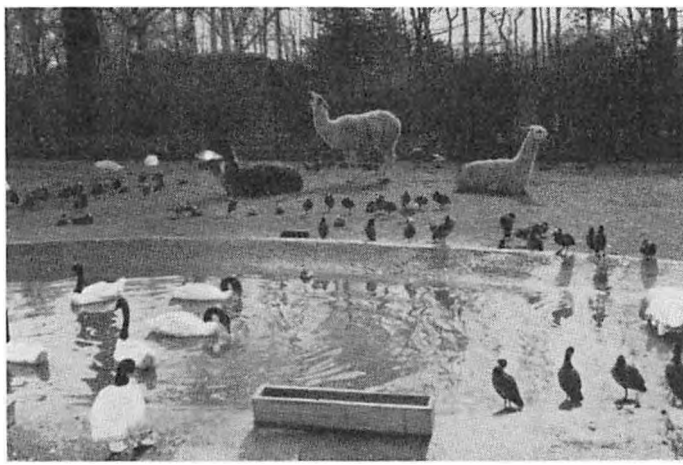

Hagenbecks dyrepark.

For første gang var vi på flyvepladsen. Det var imponerende. Vi havde svært ved at komme derfra igen, for der var hele tiden en maskine, der var ved at lande eller starte, og som vi skulle se.

Et andet nyt punkt var en havnetur i Rotterdam havn. Det er Europas største havn og den næststørste havn i verden. Kun New York havn er større. Vi sejlede rundt i et par timer og nåede dog ikke ind overalt. Det var vældig spændende.

Soldaterne tager afsked.

Vi overnattede i Arnhem og næste nat i Hamburg på et nyt, stort, flot vandrehjem. Inden vi fortsatte hjemturen næste dag, var vi i Hagenbecks zoologiske have; så tog vi Hamburg—grænsen i eet stræk og var hjemme ved 17-tiden. Da eleverne skulle rejse til deres hjem næste morgen for at kunne få lidt af påsken hjemme, måtte vi holde afslutning samme aften, og inden vi rigtig havde fornemmelsen af at være hjemme igen, var eleverne væk og pigerne rejst på en lillebitte påskeferie.

Den 31. marts, 3. påskedag, kl. 10 kom 60 frivillige soldater fra Haderslev garnison og i de næste 4 dage holdt vi højskole med dem. Det er den eneste gang om året, vi har indkaldt mandskab, der frivilligt tager på højskole, og holdet er ekstra morsomt at arbejde med.

Den 18. april havde vi et fint Vardekredsmøde.

Sommerskolens elever kom den 3., og den 4. om aftenen havde vi oplæsning i stuerne, lys i alle vinduerne og bål i gården. Allerede den 7., Kristi himmelfartsdag, havde vi eftermiddagstur til Blom-

meskobbel og om aftenen havde vi åbningsmøde med Hans Lund, tidl. Rødding, som taler.

Et par dage efter var frk. Høgh her — igen i år med en fin udstilling fra H.-H., og en aften så vi filmen »Bæverdalen«.

Som bekendt var det pinse allerede den 17. maj. Vi var alle 5 inviteret til bryllup i Bjergby ved Hjørring pinselørdag. Inga Houbak (s. 1950) skulle giftes med Svend Hørby Nielsen, og da

Forår i skoven.

Inga i mange år har hørt med til vores børneflok, omend som barnepige, var der jo ingen tvivl om, at vi måtte af sted. Brandt-Pedersens søster skulle have bryllup i Vrå, så de måtte også på langfart. De hjemmeværende elever hyggede sig med Anna Andersen og fru Terkelsen. Pinsedag havde de aftensmad med i Almsted Lyng, og 2. pinsedag havde de pølsetur til stranden, hvor alle vore spejderpiger blandt eleverne overgik hinanden i opbygning af bål.

Vi havde — som Gunner har omtalt — fået indbydelse fra Sydslesvig til at deltage i årsmødet i Bredsted. For at finde ud af, om vore store planer med kor, orkester og dans havde mulighed for at kunne virkeliggøres, inviterede vi fru Nielsen med koret og Lars Mortensen med spillemandsorkestret, og medens eleverne lavede underholdning for en noget flygtig lærerstab, dirigerede fru Terkelsen kor og orkester i stuerne, indtil alle var vældig oplagte til at gå i gang med arbejdet. Der var heller ikke for megen tid. Der skulle laves en masse dragter, læres danse, kor og orkester skulle øve hver

for sig, og vi måtte have nogle prøver, hvor alle de medvirkende var i gang.

I de 14 dage, vi arbejdede med kavalkaden, havde vi et par store dage, der også skulle passes. Den 31. maj havde vi »Den danske Ungdomsdag«, hvor forstander Knud Hansen, Askov, og pastor Gårn Larsen, Skjold, talte. Om aftenen viste amatører fra Nordborg

Fra Britta-polkaen.

»En søndag på Amager«. De var vældig gode til at synge, og det var en festlig aften.

Den 6. juni — dagen før årsmødet — fyldte Erik Olsen 70 år. Vi vækkede ham med sang fra posthusets have, og dagen igennem blev der festet for ham. Som bekendt for de fleste var Erik Olsen en af de Vallekildelærere, der i 1919 kom herned for at rejse en højskole.

Erik Olsen tegnede skolen og ledede selve bygningsarbejdet. Han virkede her som lærer ved håndværkerafdelingen, så længe den eksisterede. Nikoline og Erik Olsen hører stadig til skolens nærmeste venner, og da det måtte forudses, at en lang række ven-

ner, naboer og kolleger ville være med til at fejre fødselsdagsbarnet, dækkedes frokostbordene i skolens spisestue. Her hyldedes Erik Olsen i taler og sange for hans uselviske indsats i de arbejder, han havde taget på sig. I en fin tale omtalte Erik Olsen, hvordan en række opgaver var blevet lagt hen til ham, og hvad der havde været ledetråden ved deres løsning.

Morgensang i Erik Olsens have.

Om eftermiddagen samme dag havde vi besøg af 270 »sognerødder«, som var til møde på Skovkroen og i en pause fik forevist skolen og hørte lidt om arbejdet. Vi viste dem vores knapt færdige Britta-polka.

Gunner har fortalt lidt om selve årsmødet i Bredsted, og jeg vil blot lige nævne de forskellige danse. Det fremgår kun til dels af Gunners kavalkade.

1. Folkevisedans »Der går dans på Ribergade« danset af 14 herrer og damer.
2. »Se nu danser prinsesserne« danset af 4 »prinsesser«.
3. »Degnedansen« danset af et par af vintereleverne Hans og Henry + Søndergård og hans ven Erling, som tjente her i nærheden. De vakte stor jubel, hver gang de optrådte, og de *var* heller ikke til at stå for.

Vore to grønlandske elever.

4. 4 grønlændere sang og dansede. Isak og Birte var elever her i sommer; Abia, som var her forrige vinter, underviste i Stevning skole på Nordals, han kom og hjalp os, og det samme gjorde Birtes kusine Kirstine, der læste i Aabenraa. De så vældig søde ud og vakte stormende bifald. Desværre kunne vi kun samle dem alle denne ene gang.
5. Britta-polka, danset af 6 par.
6. »I Danmark danser vi somren ind«, danset af hele flokken i deres mange forskellige dragter.

Som I kan se, var der foruden kor og orkester en lang række folk udefra, og det lykkedes os vist kun at være samlet allesammen den ene gang, vi optrådte i Sydslesvig.

Efter årsmødet var vi inviteret til at spise vores medbragte mad hos Mary og Sigfred Andresen i Hattsted. Vi nåede lige at se inddæmningsarbejdet ved Nordstrand, medens maden blev varmet, og bagefter fortalte Sigfred lidt om arbejdet dernede. En rutebil kørte hjem med kor, orkester, degne, skolebørn m. fl. Vi overnattede på vandrehjemmet i Husum og var den følgende dag på vor almindelige Sydslesvigstur til Slesvig og Flensborg.

Den 15. juni var vi i Dybbøl. Som så ofte før fik vi indbydelse til den 5., men vi syntes ikke, at vi kunne klare mere umiddelbart før Sydslesvigsturen. Heldigvis fornyede de invitationen til den 15., og vi fik en dejlig dag dernede. Vi var først i skanserne, derpå blev vi indkvarteret til aftensmad i Dybbøl ungdomsforenings hjem,

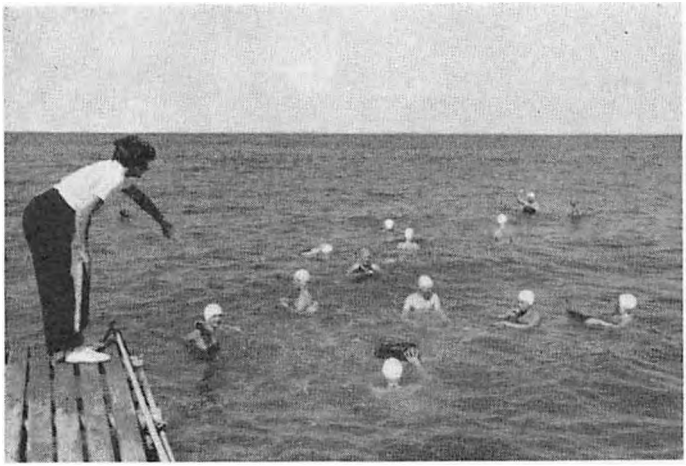

Svømmesæsonen begyndte tidligt

og endelig var vi sammen med vore værtsfolk i Dybbøl forsamlingshus om aftenen.

Vi viste vore Sydslesvigdanse. Det blev så koldt og blæsende, at vi ikke syntes, at vi kunne være ude, så vi flyttede bordene væk fra midten af salen og dansede der; men det kunne også udmærket lade sig gøre. Dybbøl havde som sædvanlig et udmærket sangkor, der sang for os, Gunner holdt en lille tale, og Brandt-Pedersens læste: »Eva aftjener sin barnepligt«.

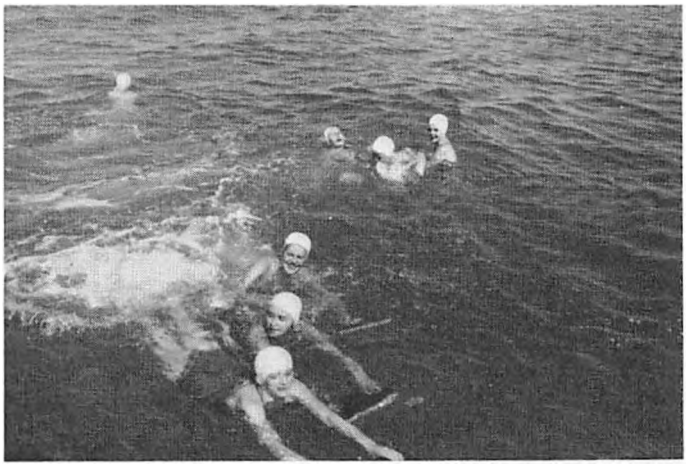

— og varede længe!

Elevmødeskuespil: »Kærlighed uden strømper«.

Den 20. juni havde vi forældredag. Programmet var omtrent som i vinter med timer hele dagen. Om aftenen viste vi vores kavalkade, elevkoret sang, og vi havde en rigtig sangtime.

Sct. Hans aften var vi i Asserballeskov, hvor ungdomsforeningen spillede »Henrik og Pernille«, og Gunner holdt båltalen. Det var en ualmindelig køn Sct. Hans aften med de mest strålende farver ude over vandet.

Dansk Husflidsselskab havde inviteret fru Terkelsen til at tale ved det fælles nordiske møde i Umeå i slutningen af juni. Det var naturligvis umuligt at sige nej til, selv om det var vanskeligt at være hjemmefra lige før elevmødet. Lærerne skulle spille »Kærlighed uden Strømper« under Brandts instruktion, fru Terkelsen øvede alle sangene og spillede til, og vi skulle genopføre vor kavalkade. Men fru Terkelsen kom af sted, vi øvede alt, hvad vi kunne på egen hånd, og holdt prøver det meste af dagen, da fru Terkelsen kom hjem igen den 3. juli, dagen før elevmødet — og elevmødekomedien har tit hængt i en meget tyndere tråd.

Elevmødet har Brandt skrevet udførligt om.

Den 16. juli havde vi et møde med foredrag og demonstration af billedhuggeren Harald Isenstein, under titlen »En billedhugger causerer om sin kunst«. Til slut vistes en film optaget i hans atelier. Dagen efter havde vi en dejlig tur til Tønder, Rømø og Løgumkloster.

Ellers havde vi en god, rolig arbejdstid i juli måned. Vi havde i sommerens løb haft 11 kursister, som var her fra 1—4 uger. De faldt for de allerflestes vedkommende vældig godt til, takket være sommerpigernes søde måde at tage imod dem på. I flere tilfælde

var der stor sorg hos kursisterne, når de skulle tage afsked med pigerne. Nina, som var her en hel måned, var med sit søde og naturlige væsen helt gledet ind i flokken, og vi savnede hende i den sidste del af sommerskolen.

Den 30. tog vi afsked med holdet, som vi vil mindes som solskins- og danseholdet.

Fra 2.—16. august havde vi »14 dage på højskole«. Her har ofte tidligere været holdt »8 dage på højskole«, men nu skulle vi prøve

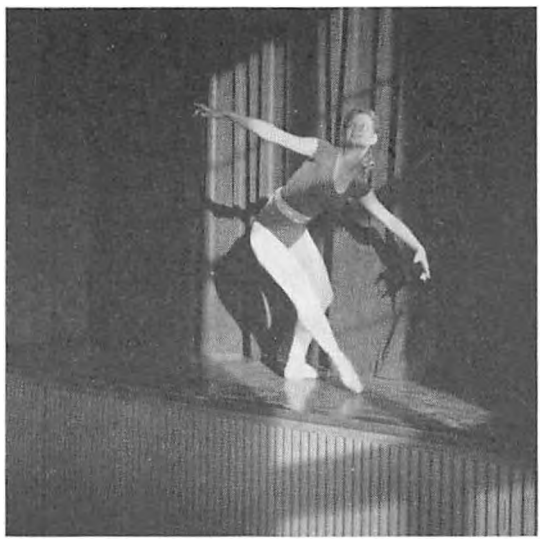

Nina, balletelev og gæstekursist.

14 dage, arrangeret gennem Højskolernes sekretariat. De 50 kursusdeltagere var nogenlunde ligeligt fordelt mellem yngre og ældre, og det gav et vældig morsomt hold at arbejde med.

Vi havde lidt færre timer end på et almindeligt skolehold: 3 timer hver formiddag og 2 om eftermiddagen. Fagene var særfag (3 forskellige rækker), foredrag, sang, kunsthistorie og film med samtale om stoffet.

Hver anden eftermiddag var der arrangeret en større eller mindre tur, hver anden dag var der nogle timer fri til private ture eller til at ligge ved stranden. I den ene uge havde vi heldagsture til Sydslesvig, i den anden til Vestsønderjylland og Rømø.

Da Gunner skulle tage den lidt med ro i begyndelsen af august, havde vi fået K. E. Larsen, Idrætshøjskolen, til at komme herud og hjælpe os i den første uge.

Hver aften havde vi et eller andet arrangement: oplæsning, broget underholdning, film el. lign. 2 gange optrådte kursisterne bl. a. med et lille kor. Vi syntes, det var 14 festlige dage.

En af kursusdeltagerne vil jeg specielt fremhæve. Det var en hollandsk lektor, som havde dansk sprog som hobby. Han *skrev* til os på fejlfrit dansk, men ville gerne herop en tid for at lære at *tale* dansk. Og han var utrolig energisk og hyggede sig meget med de øvrige kursister.

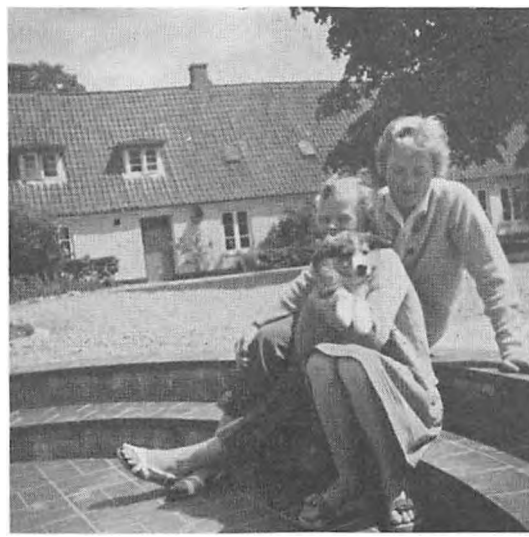

Anne-Grethe, Åse og »Smut«.

Fra 23. august—4. september havde vi lejrskole fra Haderslev seminarieskole. De har egne lærere med og passer næsten sig selv — bortset fra maden og en del rengøring. Det er 3. år, de er her. Første år — hos Terkelsens, var der kun 2 børneklasser, næste år 1 seminarieklasse og 2 børneklasser; i år var der 2 seminarieklasser og 2 børneklasser, d. v. s. 90 mennesker i alt. Det var alt, hvad vi kunne klare. Der skal bruges en mængde undervisningslokaler, idet der arbejdes i mange mindre hold, og alt hvad vi har, var taget i brug. Kælderforhallen var naturhistorielokale, garderoben var lærerværelse.

Fra 14.—17. september havde vi sommerens største arrangement: 170 husmødre, indkvarteret og på fuld kost. Vi måtte indrette 3 sovesale og låne værelser hos naboerne. Spisesalen kunne, når vi regnede det ud på centimeter, rumme 154. Resten spiste i veran-

daen. Heldigvis var humøret meget højt, og man indrettede sig uden vanskelighed efter de knebne pladsforhold. Mange af husmødrene kendte hinanden fra tidligere år, og gensynsjubelen var på højde med elevmødets.

Der var lagt et meget stort program for dagene. Tirsdagens arrangementer kunne man deltage i, selv om man ikke var tilmeldt hele mødet. Denne dag var der foredrag af radioens foredragschef Hans Sølvhøj, fru Refslund Thomsen, fru Terkelsen og Gunner, og

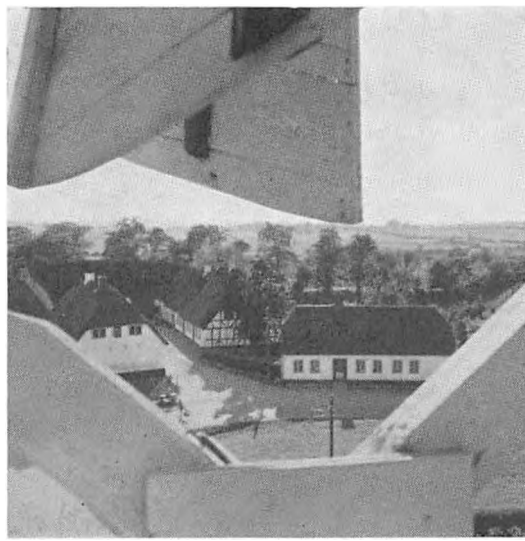

Udsigt fra Elstrup Mølle.

om aftenen var der alsisk aften. Her sang Kirstine Philipsen, et alsisk spillemandsorkester spillede, der var folkedans af folkedansere fra Sønderborg og alsisk oplæsning.

Næste dag talte Bøgh Andersen, Jaruplund, og Ernst Christensen orienterede deltagerne om eftermiddagsturen til Dybbøl og Kruså.

Umiddelbart efter havde vi efterårsmøde. Lørdag aften talte general Kragh, og Kirstine Philipsen sang igen for os. Der er en egen hygge over efterårsmødet. Sidste år havde et jubilæumshold sat hinanden stævne hernede i de dage. Dem savnede vi i år, men vi havde dog nogle faste gæster. Om søndagen talte forstander Hagelsø, Vojens, i stedet for forstander Michelsen, Skamlingsbankens ungdomsskole, som pludselig var blevet syg. Også Gunner talte, og om aftenen læste Brandt-Pedersens »Anne Sofie Hedvig«.

Gunner benyttede lejligheden til at takke Jytte og Brandt for

de 2 år, de har arbejdet sammen med os hernede. Den 3. oktober rejste de til den nyoprettede Båring højskole på Fyn, og dagen før tog vi imod Bente og Jørgen Rostbøll med deres børn, Henrik på 3 år og lille Anne på ½ år.

Rostbøll sprang lige ind i et CF-kursus, men da han har undervist 24 timer ugentlig ved civilundervisningen i Nordsjælland, følte han sig straks på hjemmebane. »Hytten«s stuer har endnu engang skiftet udseende og er som altid hyggelige.

Da Gunner var på tur til Italien i slutningen af september, havde vi været nødt til at flytte Danebod-mødet i Odense til den 24. oktober. Fru Terkelsen, Gunner og jeg var af sted. Vi nåede at få eftermiddagskaffen i Karen, Ellen og Inger-Marie Sørensens hjem i Brylle ved Knarreborg. Det syntes vi, var dejligt!

Selve mødet var hyggeligt. Der var folk af både yngre og ældre årgange. Gunner talte om Martin A. Hansens: »Løgneren« og fortalte lidt om årets gang.

Og så var vi igen nået gennem hovedrengøring o. m. a. til 3. november, hvor vi tog imod det nye elevhold. Foruden Rostbølls har vi fået 2 nye lærere. Landbrugskandidat Arne Lund-Mikkelsen er fast knyttet til skolen i vinter. Han har overtaget landbrugsundervisning, gymnastik m. m. og er flyttet op i lejligheden i ny fløj. Hans kone er jurist og har sit arbejde i Sønderborg. Hanne Thomsen har overtaget håndarbejde og ordblindeundervisning.

Den 8. havde vi åbningsmøde. Her talte digteren Erik Rostbøll, som Terkelsen skrev om i sin artikel i årsskriftet sidste år.

November måned er gået støt og roligt i en passende blanding af arbejde og fest. Vi har været til skolescene i Sønderborg til »6 Kammerater«, nogle stykker har været i Notmark, og ellers har vi hygget os herhjemme med lærerunderholdning, hobby, folkedans, besøg hos lærerne o. s. v.

Den 28. bandt vi adventskranse, og der er allerede tændt 2 lys i dem.

Den 4. december var Uffe Grosen, tidligere forstander for Vallekilde højskole, her som taler fra foreningen Norden.

Nu står der på min kalender kun tilbage julemøde den 18. og afslutning med eleverne, men inden julemødet vil der i alt fald komme til at stå en aften, hvor vi laver dekorationer og en eller to med julestads. Det er så koldt og blæsende i disse dage, at vi rigtig trænger til at krybe sammen og hygge os ved lysene og føle os ind i den egen stemning, der er ind under jul.

Børnene, Gunner og jeg ønsker en rigtig glædelig jul til alle gamle Danebod-elever og venner af skolen.

Inger Saugmann Rasmussen.

Terkelsens med 20-års jubilarer 1958.

ELEVMØDET

Det første, der fandt sted ved dette års elevmøde, var, at vi samledes i foredragssalen, hvor der blev ophængt et billede af Terkelsen. I kan foran i årsskriftet her se en gengivelse af dette billede, et fotografi, ikke fra de sidste år, men taget for en del år siden. Jeg tror, det er velvalgt, og at både de, der kendte Terkelsen i hans første år på Danebod, og vi, der langt senere lærte ham at kende, vil synes, at billedet er godt og udtrykker noget væsentligt af hans person. Billedet blev ophængt umiddelbart efter aftensmaden om lørdagen. Langt fra alle deltagerne var kommet på det tidspunkt, men der var lejlighed til at komme i foredragssalen dagene igennem og betragte billedet.

Lørdag aften var ellers teateraften som sædvanligt. Ikke helt sædvanligt forøvrigt, idet vi i år havde valgt et »kammerspil« med kun 5 personer. Som det ses af dagbogen, havde eleverne allerede til årsmødet i Sydslesvig måttet indøve et stort program, der beslaglagde så megen tid og kraft, at vi ikke fandt det forsvarligt at udkommandere dem en gang til. Årsmødeoptrinet var også så godt og smukt, at det var på sin plads at lade det gentage ved elevmødet. Det var baggrunden for, at vi valgte at opføre Wessels »Kærlighed uden strømper«. Det er et morsomt stykke, men et næsten 200 år gammelt stykke, skrevet i et ikke helt let sprog og på besværlige aleksandrinervers. Vi har mange gange tidligere haft stykket ude af reolen for at overveje, om det kunne anvendes, men er hidtil

veget tilbage for det. Nu blev det alvor, og vi fortrød det ikke. Selv var jeg instruktør og optrådte ikke på scenen, så jeg kan godt tillade mig at rose de optrædende og sige, at det var god skuespilkunst. Vi havde kun én hjælper udefra, lærer Johs. Sørensen, Ketting, der også hjalp os ved forrige sommers skuespil. Ellers har jeg ikke lyst til at fremhæve enkelte, for det var netop forestillingens styrke, at den var så gennemført, noget, der naturligvis bedre lader sig gøre, når der er 5 på scenen, end når der er 45. Skal jeg alligevel nævne en enkelt, må det blive Ida Gravesen, der pludselig, og jeg havde nær sagt ganske uventet, fra og med en af prøverne afslørede et overdådigt komikertalent.

Søndagen kom. Terkelsens morgenandagt har været en fast og væsentlig del af elevmøderne på Danebod. Da vi samledes i gymnastiksalen, sagde Gunner Rasmussen nogle mindeord og gav derefter ordet til den, der var den nærmeste til at holde denne andagt, når Terkelsen ikke mere kunne det: pastor Brummer, der som præst i Asserballe i omtrent en snes år har været Terkelsens præst og ven. Efter morgenandagten kørte vi alle til Asserballe kirkegård til Terkelsens grav, hvor stenen, tegnet og hugget af Terkelsens gamle elev, billedhugger Arne Vestergaard, netop var bragt på plads. Her sagde jeg på elevforeningens vegne nogle få ord, der skulle motivere, at vi ved den lejlighed, hvor så mange gamle elever var på skolen, gerne sammen med fru Terkelsen ville samles ved graven og ved den smukke sten, der er det synlige udtryk for mindeindsamlingen og for det, som indsamlingen skulle udtrykke.

Eftermiddagsmødets første taler var Helge Skov, der nu er præst i Askov, men tidligere som præst i Svenstrup var lærer på Danebod. Med Brummer og Skov som de udefra tilkaldte til mødet kan man ikke sige, at det var de store eksperimenter, vi havde indladt os på, begge er gamle kendinge for os alle. Men det er jo netop tanken med elevmødet, at der mødes alle, som på forskellig måde og til hver sin tid har været en del af Danebod Højskole. Skov talte om »Tidens tale om menneskets ensomhed«, et foredrag, som optog meget. Jeg skal ikke prøve at referere det her, da det for ganske nylig har været aftrykt i »Dansk Ungdom«.

Under Inger Rasmussens ledelse gav sommereleverne en nydelig gymnastikopvisning på plænen i den store have, og derefter holdt Gunner Rasmussen mødets andet foredrag. Han talte om Erik Aalbæk Jensens roman »Gertrud«. Det er en både spændende og klog bog, der tager de menneskers problem op, som oplevede besættelsestidens blodigste begivenheder på nærmeste hold, og som stærkt lader forstå, at den tid ikke kan affærdiges som fortidig.

Efter aftensmaden afholdtes elevforeningens generalforsamling. Ved valget genvalgtes Astrid Kock og Erik Olsen, men formanden

Den meget smukke, liggende mindesten på Terkelsens grav.

skulle nyvælges, og elevforeningens nye formand blev Peter Hansen Bonde fra »Skærloft« i skolens nabolag. Jeg har lyst til også at nævne hans kone, Esther, selv om hun ikke blev valgt til noget, fordi jeg af erfaring ved, at en kone er noget af det nyttigste og nødvendigste for en elevforeningsformand, hvis der ikke skal gå uorden i kartoteket. — Kære gamle elever, gør det let for hende ved at sørge for, at hun altid har jeres nuværende adresse og ikke kun den, I havde sidste år eller for ti år siden! — Forskellige ting blev drøftet ved generalforsamlingen, bl. a. et forslag om fremtidigt at opføre elevmødeskuespillet søndag i stedet for lørdag. Spørgsmålet blev lovet taget op til overvejelse. Ellers var det vigtigste punkt en redegørelse for Terkelsens mindeindsamling og beslutning om de indkomne penges anvendelse. Jeg vil gerne i korte træk bringe denne redegørelse her:

Terkelsens mindeindsamling.

Tanken om en mindeindsamling kom ikke fra en enkelt eller nogle få personer, men blev allerede ved Terkelsens begravelse og i de følgende uger fremsat mundtligt og skriftligt til foreningens bestyrelse fra et meget stort antal gamle elever, uafhængigt af hinanden. Nogle foreslog det, andre spurgte om det, nogle gik ud fra det som en selvfølge og skrev: Når der bliver samlet ind, må I lade os vide det, så vi kan være med. — Det var grunden til, at vi valgte at sende en skrivelse til alle medlemmerne. Det er godt at kunne sige, at vi gennem de mange hundrede små personlige hilsener, der kom ved denne lejlighed, mærkede en meget stærk tilslutning til tanken. Der indkom ialt 10.400 kr., et meget smukt resultat. Det stod fra begyndelsen fast, at indsamlingen først skulle sætte en sten på graven, hvilket, som jeg har nævnt, netop var fuldført. Derefter havde bestyrelsen sammen med skolen og fru Terkelsen skitseret et forslag om et mindelegat, der skulle kunne uddeles til elever og andre personer på Danebod Højskole og administreres af en bestyrelse, der skulle bestå af fru Terkelsen, skolens forstander, selskabet Danebod Højskoles formand og to medlemmer, valgt af elevforeningens bestyrelse. Dette forslag blev enstemmigt vedtaget, og det blev overdraget den foreslåede legatbestyrelse at udforme legatets bestemmelser. Dette er siden sket med juridisk bistand af advokat Sv. O. Jensen, søn af skolens formand, Chr. Jensen, Skovby. Den nøjagtige udformning kan læses her i årsskriftet.

*

Søndagens aftenprogram bestod ellers af elevernes smukke dansekavalkade, som er nærmere omtalt andetsteds i årsskriftet, og derefter samledes vi ved det afsluttende kaffebord. Årets elevmøde havde haft sit særlige præg, en blanding af gensynsglæde, fornøjelige optrin og feststemning og så det, at det i år naturligt også måtte blive stærkt præget af mindet om Terkelsen. Det er en blanding, som ingenlunde er unaturlig, men netop har sin rod i tilværelsens vilkår. Alligevel kan vi glæde os over, at vi kan sige med sandhed, at elevmødedagene i alt, hvad der foregik, gav udtryk for den trofasthed, som det netop er elevforeningens opgave at være ramme for.

Finn Brandt-Pedersen.

KORTE HILSENER

Venner og bekendte sender vi vore bedste ønsker om en god jul og sundhed og tilfredshed i det nye år.

Venlig hilsen

Kristine og *Otto Andersen.*

Her fra mit nye sted sender jeg til gamle venner og bekendte blandt årsskriftets læsere mange venlige hilsener og ønsker glædelig jul og godt nytår for alle.

Kirstine Rask,
Baaring højskole, Asperup.

Kære Elever og Lærere paa Danebod!

Naar jeg nu, en sen Novemberdag, tager mig Tid til at skrive om Elevmødet, genoplever jeg i tankerne Sommerens og Skolens største og bedste Aarssammenkomst. I Aaret 1924—25 besøgte jeg Danebod Højskole. Jeg husker, hvordan vi sammen med alle kammerater fik en værdifuld Uddannelse. Nu snart 35 Aar efter vil jeg gerne i Aarsskriftet sige alle Venner og Bekendte tusind Tak!

Der er en egen Atmosfære paa Danebod Højskole, styrkende for os sydslesvigske Elever.

Jeg ønsker jer alle en rigtig glædelig Jul og et godt Nytaar med Tak for Tiden paa Danebod.

Jeres

Carl Jepsen,
St. Hansgade 59, Flensborg.

Kære alle!

I ønskes en rigtig god jul og et heldbringende nytår.

I vinter virker jeg på Nr. Broby Fri- og Efterskole på Fyn, hvor jeg har timer både med børnene og efterskolen. Det går godt, og jeg er glad for at være her.

Venlig hilsen

Ida Graversen.

En hilsen og tak.

I år har vore tanker, af flere grunde, kredset om jer gamle elever og lærere, med hvem vi har samarbejdet siden skolens start 1920. I gav os meget, vi værdsatte højt og glæder os over dagen i dag.

En særlig tak til alle dem af jer, der på en eller anden måde glædede os på 70 års dagen.

Vi sender jer alle en glad og venlig hilsen med ønsket om en god og glædelig jul og godt nytår. *Nikoline* og *Erik Olsen.*

BERETNING FRA LANDSELEVFORENINGEN 1959

Der falder ofte på generalforsamlinger bemærkninger som: »Medlemmerne opfordres til at møde flittigere til vore foredrag«, eller »jeg føler trang til at sige medlemmerne tak, fordi de slutter så godt op om foreningens arrangementer«. Jeg skal i beretningen fra landselevforeningens sekretariat afholde mig fra at komme med lignende opfordringer eller taknemmelige bemærkninger. Medlemmerne i de enkelte elevforeninger står ikke i noget taknemmelighedsforhold til sekretariatet, og elevforeningerne står ikke tilsluttet landselevforeningen, fordi de synes, vi er »nogen rare nogen«.

Sekretariatet er skabt for at forsøge på at løse nogle fælles opgaver, som antagelig ikke kan løses på anden måde end ved at stå sammen.

Der kommer stadig nye folk til elevforeningerne; de har et berettiget krav på at få noget at vide om sekretariatets arbejde, derfor må nogle af »de gamle i gårde« bære over med, at der i det følgende er en del gentagelser af foregående års beretninger fra Landsforeningen af Højskoleelevers sekretariat i Vartov. I denne forbindelse vil jeg gerne gøre opmærksom på, at jeg står til rådighed for den enkelte elevforening, f. eks. om det ønskes, ved at komme til stede ved foreningernes generalforsamlinger og fortælle om sekretariatets arbejde.

Sekretariatets bestræbelser for at komme i forbindelse med unge, der kan blive de kommende højskoleelever, er stadig det væsentligste, det er her, størstedelen af vore kræfter bliver lagt. Efterhånden mener vi at have fået et så godt navn og så mange udbytterige kontakter over hele landet, at det forekommer os rimeligt at påstå, at en meget stor del af de unge, der tager på højskole, på et eller andet tidspunkt har modtaget hjælp fra os. Denne kontakt med de kommende højskoleelever viser sig langt fra i alle tilfælde i, at de unge indmelder sig til et højskoleophold via os. Det skal ikke skjules her, at flere kun måler dette arbejde i forhold til, hvor mange indmeldelsesblanketter vi direkte har været i stand til at sende til de enkelte skoler. På Foreningen for Højskoler og Landbrugsskolers generalforsamling i Askov her i efteråret havde undertegnede lejlighed til at aflægge beretning om sekretariatets arbejde, og her fremhævede jeg netop dette med, at man var for tilbøjelig til kun at måle sekretariatets ar-

bejde i antal indmeldelser. Det væsentligste må være at skabe kontakt mellem den enkelte elev og den enkelte højskole; kontakten: sekretariat—elev er langt mindre væsentlig, om end det selvfølgelig også er det forhold, vi arbejder med for at kunne hjælpe eleven og den enkelte skole med at komme i forbindelse med hinanden.

I foråret kom der en ny udgave af brochuren »Velkommen på den danske folkehøjskole«; brochuren er blevet pænt modtaget af pressen, og flere elevforeninger har i deres blade eller meddelelser bragt omtale af brochuren. (Interesserede vil kunne rekvirere brochuren ved at skrive eller ringe til os. Adressen er Højskolernes Sekretariat, Vartov, Farvergade 27, opg. 6, København K. Telf. Byen 9822.)

Denne brochure er en stor hjælp i arbejdet ikke blot i Danmark, men vi har således også haft glæde af den til forespørgsler fra de nordiske lande. Brochuren er blevet sendt til samtlige højskoler i Norden, og dette har iøvrigt medført, at en lang række højskoler har sendt os deres brochurer, således at vi har fået a jour-ført vores materiale fra højskolerne i Norden. I nogen udstrækning er vi i stand til at hjælpe danskere, der tænker på at tage på højskole i et af de nordiske lande.

Foruden de mange danske, som henvender sig på vores kontor for at få oplysning om højskolen, får vi snart dagligt besøg af udlændinge, som enten kommer direkte, eller efter henvisning fra undervisnings-, udenrigsministerium og Den danske UNESCO Nationalkommission. De besøgende kommer for at studere den danske folkehøjskole, og vores opgave består i at hjælpe dem til rette med deres studier.

Antallet af højskolernes korte kursus (feriekursus) er vokset meget stærkt i de senere år, i år blev således godt 1400 indmeldt via sekretariatet, men i forhold til antal af kursus burde der have været flere.

For Foreningen for Højskoler og Landbrugsskoler har vi i det forløbne år udført en del arbejde, ikke mindst i forbindelse med det nordiske højskolemøde, der i eftersommeren blev afholdt på Grundtvigs Højskole.

Som det vil være de københavnske elevkredse bekendt, er der i forbindelse med sekretariatets kontorlokaler et mindre mødelokale; dette lokale står til elevforeningernes disposition til møder o. lign. En del kredse benytter lokalet, de øvrige være hermed orienteret om, at de er velkomne.

Vi, der er ansat i sekretariatet, Ellen Borup, Kirsten Penter og jeg takker for velvilje, forståelse og den megen venlighed, vi har mødt i det forløbne år.

Alfred Dam.

ELEVFORENINGENS REGNSKAB 1958-59

Indtægt:

Kassebeholdning f. f. år	8150,19
Elevbidrag	11014,00
Indtægt fra elevmødet	890,00
Renter — girokontoen	85,80
Bidrag til »Terkelsens minde«	10186,50
Ialt	30326,49

Udgift:

Årsskriftet 1958	5856,20
Forsendelsesporto, anden porto og gebyr	2917,35
Udgifter fra elevmødet	670,69
Understøttelser	1450,00
Landselevforeningen	522,50
Blomster og kranse	45,00
Blanketter og tryksager	606,60
Telegram og telefon	18,10
Otto Andersen, vareforbrug m. m.	807,50
Indbetalt på girokonto	75,00
Fragt	21,01
Bidraget til »Terkelsens minde« indsat på egen konto	10186,50
Kassebeholdning 27. juni 1959	7150,04
Ialt	30326,49

Erik Olsen.

Revideret og fundet i overensstemmelse med bilag, girokonto og kassebeholdning samt bankkontoen »Terkelsens minde«.

Jakob Bladt. Aksel Eriksen.

SMA MEDDELELSER

Elevmødet 1960 afholdes den 2.—3. juli, og alle gamle elever med pårørende er velkomne. Af hensyn til forberedelserne: mad, leje af madrasser, service m. m. beder vi jer indmelde jer ved hjælp af nedenstående kupon, der kan sendes som brevkort.

Medbring om muligt madpakke til lørdag aften. Det er det letteste for vort køkken og det billigste for jer.

Jubilarholdene 1949—50 og 1950, 1939—40 og 1940, 1934—35 og 1935 o. s. v. får ad denne vej en speciel indbydelse! Skriv sammen og sæt hinanden stævne.

Efterårsmødet 1960 holdes den 24.—25. september. Undertiden aftaler de lidt ældre årgange at mødes ved det lidt »roligere« efterårsmøde frem for at lage til elevmøde. Men alle gamle elever er naturligvis meget velkomne ved begge lejligheder!

Elevkredsmøderne i *Varde* og *Odense* fortsætter traditionen tro henholdsvis forår og efterår. Vardemødet aftales med 2—3 ugers

KLIP HER .....

Undertegnede ønsker at deltage i elevmødet på Danebod 2.—3. juli 1960.

(Overstreg en dato, hvis du kun kommer en af dagene).

Danebod Højskole

Fynshav

Årgang 19.....

varsel og averteres derefter i pressen af Hans Lund, Tinghøj. Odensemødet agtes afholdt lørdag den 1. oktober. Mødet afholdes sædvanligvis i Højskoleforeningen, Slotsvænget 1, men endelig meddelelse herom vil blive givet af Johannes Stokbæk, Ferritslev, Allerup, ved annonce i »Fyns Tidende« og »Fyns Stiftstidende« en uge før mødet.

Meddelelse om evt. *adresseforandring* eller *udmeldelse* af elevforeningen sendes inden 15. november til foreningens formand, gårdejer Peter Bonde, Skærtoft pr. Fynshav. Det bedes samtidig oplyst, hvilket år man var elev på Danebod.

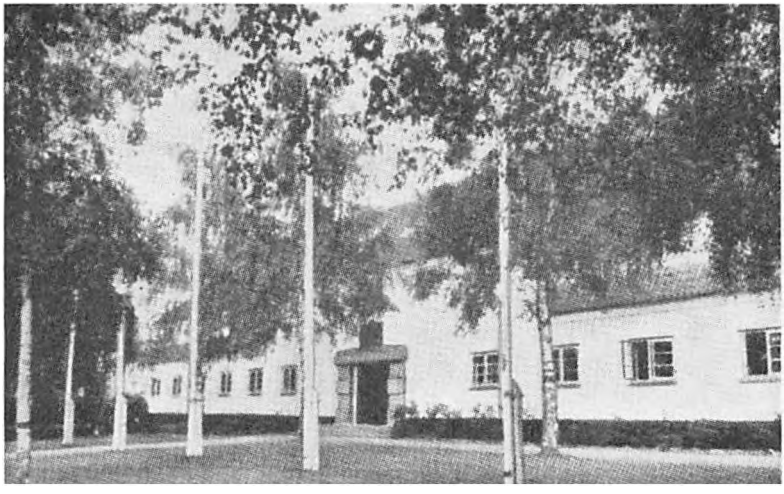

ELEVFORTEGNELSE

Vinteren 1958—59.

Andersen, Karl Ejner, V. Skerninge.
Christensen, Knud, »Ellegård«, Ødum, Randers.
Christensen, Lars, Kådekildegård, Bred.
Dougherty, Harriette, 8. East 10th Street, Scott Air Force Base, Illinois, USA.
Enevoldsen, Henry, Hanning, Sædding.
Friis, Hans Jensen, Rugbjerg, Hovslund.
Graungård, Kirsten, Vestkjær, Ølgod.
Gregersen, Ulf, Vadum, Vendsyssel.
Hansen, Abia, Frederiksdal, Nanortalik, Grønland.
Hansen, Gerda, Nørregade 5, Hjørring.
Hansen, Jens Børge, Kværndrup.
Hansen, Poul, Sct. Jørgensgade 146[1], Odense.
Have, Niels Madsen, Vonsbæk.
Hedemann, Henry, Gestelevlunde, Espe.
Hougård, Gunnar, Lundebakken, Højen, Vejle.
Jakobsen, Kai Børge, Bæk, St. Nustrup.
Jensen, Edith, Høng børnehjem, Sorø.
Jepsen, Ingrid, Tovrup, Augustenborg.
Johansen, Ellen, Søndermarken, V. Skerninge.
Kristensen, Kirsten, Ølbyvej 35, Struer.
Kyed, Ole, Mejerigården, Skibhusvej 72 B, Odense.
Lange, Birthe, Kutdligssat, Grønland.
Larsen, Åge, Grønfeld, Ølgod.
Larsen, Richard, Lindeballe, Gadbjerg.
Madsen, Henning, Pejrup.
Madsen, Egon, Finderup, Skern.
Maklary, Istvan, Budapest, Ungarn.
Mikkelsen, Kirsten, »Fredegård«, Vejstrup.
Momme, Ammon, Frøslev, Padborg.
Momme, Claus, Frøslev, Padborg.

Nielsen, Lilly, Østerbakke 18, Broager.
Olesen, Jens Chr., Husby, Ulfborg.
Pedersen, Mary Brink, Nørremarken, Varde.
Pedersen, Svend Åge, Skovmarken, Jordløse.
Petersen, Hans Peter, Horsby, Rødekro.
Schulz, Rosemarie, Braderup, Sild.
Simonsen, Bent, Rodskov, Løgten.
Thorsen, Hanne, Olymposvej 49, København S.
Vestergård, Erik, »Højvang«, Jels.

Sommeren 1959.

August, Lis, Møllegade 13 A[1] th., København N.
Bauer, Metta, Sønder-Brarup, Slesviggade 16, Sydslesvig.
Bejstrup, Runa, Bylderup Bov.
Christensen, Claudine, Stenderup, V. Sottrup.
Christensen, Esther, »Karslund«, Hjallerup.
Hansen, Birthe, Hasselvej 2, Lillerød.
Hansen, Ellen, »Krogsgård«, Dalby, Fyn.
Heilmann, Isak, Godthåb, Grønland.
Holm, Else, Carit Etlarsgade 16, Ålborg.
Jensen, Birgit, Søbylund, Kølkær.
Jensen, Grete, Sønderby, Kegnæs.
Jensen, Judith, Ellehus skole, Jejsing.
Klinge, Anna, Sdr. Farup, Ribe.
Klinge, Ebba, Sdr. Farup, Ribe.
Køtter, Elisabeth, Holme-Olstrup.
Liboriussen, Betty, »Bakkegård«, Alrø.
Madsen, Grethe Hedeager, Strellev, Ølgod.
Møller, Agnethe, Oksbøl, Nordborg.
Møller, Ib Jørgen, Falkevej 18, Frederikshavn.
Nørtoft, Lilly, »Søndergård«, Tinnet, Vonge.
Sørensen, Anne-Grethe, Kamstrupvej 93, Rødovre, Vanløse.
Sørensen, Jette, Ejbyvej 120, Vanløse.
Sørensen, Inga, Råst, Vinderup.
Svendsen, Liselotte, Lucernevej 6, Vanløse.
Vestergård, Else, Stadil, Tim.
Weber, Ellen, Vester Enge, Ribe.

ADRESSEFORANDRINGER

1921 Marie Knudsen (Østergård), Assensvej 129, Fåborg.
24 Else Holst (Haldbo), Bispensgade 90, Hjørring.
24—25 Kristian Møller, Storgårdsvej 7, Herning.
Carl Marinus Holm, J. la Coursgade 4 st., Århus.
27 Laura Enevoldsen (Olsen), Sølystvej 11[1], Nyborg.
28 Ellen Nielsen, Kirkegård, Janderup.
28—29 Aage Nielsen, Hegnet 26, Horsens.
29 Inger Maegård, Forstallé 13, Åbenrå.
Bodil Spetzler (Fink), Gothersgade 2, Fredericia.
31 Bodil Jensen, Gram Sygehus, Gram.
32 Ellen Møller (Eriksen), Poulsgård, Oksbølmark, Nordborg.
33 Cissa Kirketerp, Rønnovsholm, Hæstrup.
36 Karen Christiansen, Bænkebjerg, Tommerup st.
37 Karen Marie Jørgensen, Skovvang, Kolt, Hasselager.
38 Marie Larsen, Tretommervej 75, Risskov.
Ragnhild Olafs, Hjelmsgade 1, København Ø.
Marie Madsen, Viskinge Børnehjem, Værslev.
Jenny Eriksen, Solbjerg skole, Mors.
39 Emilie Purup Poulsen, Rypevej 30, Randers.
39—40 Jens Hansen, Blæsborg, Augustenborg.
Arne Pedersen, Fynshav.
42 Kirsten Diedrichsen (Sørensen), Nørremarksvej 4, Tønder.
Inger Skjold Rasmussen (Klüver), Kås Allé 11, Hellerup.
43 Ragnhild Bak Sørensen, Ågade 50[2], Vejle.
43—44 Ejnar Sørensen, Hovedgaden 13, Borup, Sjælland.
Børge Nørgård Pedersen, Jernbanehotellet, Odder.
Svend A. Sørensen, Nyvangsvej 5, Bjerringbro.
44 Marie Gunder Andersen, Jernbanegade 48, Padborg.
45—46 Ove Lillelund Ovesen, Bredballe, Vejle.
Ellen Fredberg (Bay), Østrup, Otterup.
Ebbe Kjær, Skarrild, Kibæk.
46 Magda Rebbe (Pedersen), Hodsager, Holstebro.
Else Marie Schmidt, Gestrup, Toftlund.
Karen Margr. Hansen, Folmersgård, Espe, Fyn.
Gerda Hansen, Buerup, Jyderup.
46—47 Evald Axelsen, Ågade 22, Næsby, Fyn.
Sigfred Andresen, Bredsted danske Skole, Sydslesvig.
Niels Peter Mølgård, Staby skole, Ulfborg.
Elna Jensen Sørensen, Ølsted Skovhave, Løsning.
Gunnar Pedersen, Nørregade 4, Brædstrup.
47 Vilja Hansen (Laursen), Brøndum, Guldager.

Astrid Tonsberg Nielsen, Overgård, Resen, Struer.
Ruth Jensen, Hasserisvej 126, Ålborg.
Ingrid Nielsen (Rasmussen), Bjerndrup, Løgumkloster.
Julie Simonsen (Jørgensen), Fallingskov, Ørting.

47—48 Asmus Jakobsen, Katrinegård, Harreslevmark, Flensborg.
Verner Hyllested, Arentsminde.
Troels Pedersen, Vormark Friskole, Hesselager.

48 Karen Larsen (Kristiansen), Stærkindevej, Vindinge, Roskilde.
Astrid Hymøller (Brink), Darumvej 8, Esbjerg.
Karen B. Andersen (Overgård), Felevej 9, Herlev.
Annelise Mellerup (Nørgård), Kirkeallé 25, Rødby.

48—49 Edith Hjortlund, Møllevangen 35[3], Birkerød.
Laura Clausen, Bredebro, Sønderjylland.

49 Inger Pedersen (Bjerre), Asgård, Ginnerup, Grenå.
Aase Jørgensen (Markussen), Birkely, St. Jyndevad.
Inga Andersen (Broberg), Nørskovlund, Hinge.
Gudrun Hansen (Sørensen), Billesvej 59, Odense.
Elva Bak Knudsen, Kringe, Bursø, Lolland.
Anne Marie Olesen (Sørensen), Tømmerby Mark, Frøstrup.
Gerda Lyngby Nielsen, Sorring.
Sigrid Nielsen, Korsvejgård, Bredsten.
Maja Madsen (Mortensen), Bækkelundgård, Arnborg, Herning.

49—50 Villy Madsen, Adserbøl, Brørup.
Kirsten Rasmussen (Toft), Plantagevej 5, Jerup.
Elin Fogh Melvang, Galten.
Axel Christensen, Langagervej, Vejlby, Risskov.
Erna Møller Jensen, Øster Åby, Skårup.

50 Tove Jensen, Høghøjgård, Pjedsted.
Inga Hørby Nielsen (Houbak), Gislev friskole, Gislev.
Kirsten Bille (Christensen), Gl. Møllekær, Rødvig, Stevns.
Ellen Bertelsen, Københoved, Skodborg J.
Karla Toft (Pedersen), Råkjærvej, Tønder.
Inge Kærgård Nielsen, Bjødstrup, Skanderborg.

50—51 Justa Povlsen, Bakkegård, Horstved, Kolind.
Helge Jørgensen, Næsby, Kappel.
Bent Jensen Petersen, Møgelby, Hammel.
Svend Åge Petersen, Vejlevej 7, Hedensted.
Else Marie Iversen (Hendriksen), Vestergade 62, Vissenbjerg.

51 Helga Toft Jensen, Løvelbro, Viborg.
Anna Møller Jørgensen, Bundgård, Vårst.
Grethe Christensen (Nielsen), Sekjær, Holsted.
Eva Birgit Hjarbæk, Broagervej 27, Viborg.

Karen Bonde Pedersen (Nielsen), Sdr. Mosgård, Sdr. Felding.
Karen Kårsgård (Jensen), Neder Mølle, Hatting.
Svend og Aase (Bøgh) Svendsen, Bredlandsgård, Ejstrup, Helsinge.
Marie Pedersen, Ødsted, Vejle.
Ingrid Svenningsen (Østergård), Hellum, Brønderslev.

51—52 Niels Peter Andreasen, Annekset, Grasten, Thurø.
Vagn Fisker, Tåning, Skanderborg.
Henning Jensen, Drejstrup, Kerteminde.

52 Karen Marie Juhlsen (Nielsen), Vestergade 46, Esbjerg.
Edel Christiansen (Sørensen), Engvej 4, Frederikshavn.
Hanne Lundsgård, Under Elmene 16[4] th., København S.
Bodil Dinesen, c/o Pheiffer, Ødis.
Anna Therkildsen, Sdr. Felding.
Inga Trankjær, »Hug«, Vedersø, Ulfborg.
Inge Stidsen, c/o fru Bech, Finsensvej 4, Bækkelund, Horsens.

52—53 Alfred Pedersen, Renden Holdeplads, Tommerup.
Holger Hedelund, Ståby, Nr. Broby.
Asger Kirk Jensen, Åsted, Durup.
Børge Rasmussen, Mjels, Nordborg.
Liva Jensen, »Landlyst«, Dyrehusvej, Tønder.

53 Gerda Pedersen (Jacobsen), Vesterled 31, Viborg.
Marie Sørensen (Jeppesen), Aunsbjerg, Vind.
Edith Pedersen (Andersen), Bølling.
Bitte Højvang Nielsen, Hedeledet, Østervrå.
Hilda Leth Højvang, Skellerup, Hobro.
Ellen Appel (Thorsen), Københoved, Skodborg J.
Thea Gylling, Råby skole, Dalbyover.
Maja Ibsen, Hodde, Tistrup.
Henni Christensen (Møller), Faksevej 5, Herning.
Else Clausen (Nørgård), Nødderup, Nykøbing M.

53—54 Agnete Westensee, Solderup, Jejsing.
Agnete Nielsen (Koustrup), Hjedding, Gårde.
Johannes Madsen, Limskov, Randbøl.

54 Inge Nielsen, Hedeledet, Østervrå.
Maren Sørensen (Jørgensen), Vostrup.
Inge Solvejg Rasmussen (Madsen), Hundstrup, Stenstrup.
Inga Smidt, Filskov.
Ida Aarup Ingemannsen, Skodborgskov, Skodborg J.

54—55 Karl og Eva (Madsen) Guldager, Langtoftevej 26, Viby J.
Margrethe Abelsen, Tartinisvej 4[3], København S. V.
Birgit Kjeldsen (Snedker), Vardøgade 1, Århus.

Minne Nielsen, Vejebakken, Åsted, Frederikshavn.
55 Elsa Mathiasen, Lundsvej 4, Næsby, Fyn.
Ingrid Nielsen (Pedersen), Damsgård, Tolstrup, Brønderslev.
Randy Tastensen, Bevtoft.
Johanne Westesen (Thoft), Kastrup, Gram.
Anna K. Asmussen (Munk), Nørremarken, Tjæreborg.
Ketty Dixen, Sønderbyen, Tjæreborg J.
Elisabeth Jensen, Holbækvej 6, Herning.
Anne Marg. Larsen (Nielsen), Kærup Holme, Fristrup, Thy.
Edith Larsen, »Thorshøjgård«, Tåstrup.
Inge Jørgensen (Mathisen), Kettingskov, O. Tandslet.
55—56 Richard Pedersen, Påstrupgård, Slangerup.
56 Ruth Sørensen, Åmosegård, Tystrup, Fuglede Sj.
Inger Mikkelsen, Snærild Vestergård, Odder.
Anna Margr. Kristoffersen, Sofienlund, Hårby.
Kirsten Holm Pedersen (Jørgensen), Valsted Nørregård, Valsted.
Thea Ibsen, Tømmerby, Bramminge.
56—57 Helga Lund Sørensen, Skyttehusgade 34 B[1], Vejle.
Svend J. Jespersen, Vøjstrup, Nr. Broby.
Dora Friis Jørgensen, Baunhus, Vejen.
Aase Mortensen, Arnborg, Herning.
57 Herdis Johannsen (Bonde), Tandshede, O. Tandslet.
58 Inger Hansen (Fredslund), Ellinge, Ferritslev, Bred.
Anne Knudsen, Strucksallé 50, Tønder.
Bodil Ravn (Pedersen), Brakker, Gravens.

INDHOLD

Side

Gunner Rasmussen: Frede Terkelsen 5
T. Brummer: Mindetale i Asserballe kirke over forstander Frede Terkelsen, »Danebod« 13
Helge Skov: Tale ved Frede Terkelsens jordefærd.... 15
Ernst J. Borup: Fra de unge år 20
Henrik Dons Christensen: Frede Terkelsen 26
Knøsen og *H. V. Keil:* Frede Terkelsen til minde..... 29
Frede Terkelsen: Jakob Knudsen 32
Anna Terkelsen: Hilsen 48
Sigfred Andresen: Dansk hverdag i Sydslesvig 50
G. R.: Kavalkade ved årsmødet i Sydslesvig..... 55
Finn Brandt-Pedersen: Et besøg på tyske højskoler.. 60
Fr. Slipsager: Indtryk fra Polen 67
Fundats for »Forstander Frede Terkelsens Mindefond« 72
Inger Saugmann Rasmussen: Dagbogen 76
Finn Brandt-Pedersen: Elevmødet (herunder Terkelsens mindeindsamling) 102
Korte hilsener 106
Alfred Dam: Beretning fra landselevforeningen 1959.. 108
Elevforeningens regnskab 110
Små meddelelser 111
Elevfortegnelse 113
Adresseforandringer 1959 115

KONRAD JØRGENSENS
BOGTRYKKERI
KOLDING